

PREZYDIUM MIEJSKIEJ RADY NARODOWEJ
W SZCZECINIE

Nr 00306

Do użytku służbowego

P O U F N E

SZCZECIN W LICZBACH

1962

URZĄD STATYSTYCZNY
Wydział Statystyki Społecznej
ul. Matėjki 22
70-530 Szczecin
tel. 490-77-88, fax. 494455

SZCZECIN 1962

Stadysta Miszajski

POSTULATY

Wklejka do publikacji
"Szczecin w liczbach"

Redagowało Kolegium w składzie

Stanisław Kowalik
Ryszard Stefaniak
Władysław Wiśniowski

W opracowaniu brali udział pracownicy

Miejskiego Urzędu Statystycznego
Miejskiej Komisji Planowania Gospodarczego
Wydziału Organizacyjno-Prawnego

UMK Toruń - z. 324 - egz. 300 - W-13 - 29. V. 62

URZĄD STATYSTYCZNY
Wydział Statystyki Społecznej
ul. Matejki 22
70-530 Szczecin
OBYWATELE RADNI
tel. 439-77-08. fax. 4340595

Publikacja, którą Wam przekazujemy, zawiera syntetyczny obraz rozwoju naszego miasta w minionym esesnastoleciau. Ilustruje ona olbrzymi zbiorowy wysiłek społeczeństwa szczecińskiego, dzięki któremu nieomal z rumowiska buchającego łuną pożarów powstało piękne, tętniące życiem miasto. Pokazuje także w ogólnym zarysie perspektywy dalszego rozwoju.

Prezydium inicjując wydanie tego rodzaju publikacji wyszło z założenia, że w pracy radnego i każdego działacza społeczno-gospodarczego, niezależnie od posiadania informacji szczegółowych dotyczących wybranych zagadnień, niezbędne jest posiadanie informacji o ważniejszych zjawiskach społeczno-gospodarczych, składających się na całość kształt życia miasta. Ogólna orientacja umożliwia bowiem prawidłową ocenę poszczególnych zagadnień. Pozwala na rozpatrywanie tych zagadnień z punktu widzenia interesu ogólnomiejskiego.

Przed miastem naszym otwiera się perspektywa nienotowanego rozwoju w jego dotychczasowej historii. Wyrazem tego jest wielokrotniona suma nakładów inwestycyjnych, przeznaczonych na rozwój Szczecina w bieżącej pięcioletce. Osiągnięcie właściwych efektów wymaga jednak olbrzymiego wysiłku wszystkich mieszkańców. W wyzwoleniu tej energii i pobudzeniu aktywności społecznej, decydującą rolę niewątpliwie odegrają Radni i aktywni społeczno-gospodarczy.

Mamy nadzieję, że publikacja niniejsza ułatwi Wam pracę na sesjach, w komisjach i w codziennej działalności.

Przewodniczący Prezydium
Henryk Żukowski

WAŻNIEJSZE WYDARZENIA

1968
w Szczecinie w latach 1945-1961

1945 r.

- kwiecień - Wyzwolenie Szczecina przez wojska radzieckie.
" - Przybycie do Szczecina pierwszej polskiej reprezentacji władz cywilnych i wojskowych.
" - Zawieszenie polskiej flagi na gmachu urzędowym przy Wałach Chrobrego.
m a j - Przybycie pierwszej grupy polskich osadników z Poznania.
" - Uruchomienie pierwszej placówki pocztowo-telekomunikacyjnej /przy ul. Pocztowej/.
lipiec - Oficjalne przejęcie m. Szczecina przez władze polskie.
" - Powołanie do życia Miejskiej Biblioteki Publicznej.
" - Uruchomienie stacji filtrów /wodociągów/.
" - Uruchomienie pierwszej linii tramwajowej.
" - Ukazanie się pierwszego polskiego dziennika "Wiadomości Szczecińskie".
" - Otwarcie pierwszego kina /przy ul. Swarzędzkiej/.
sierpień - Uruchomienie pierwszego banku.
wrzesień - Otwarcie pierwszego gimnazjum i liceum oraz szkoły powszechnej /przy Al. Piastów/.
" - Ukazanie się pierwszego numeru "Pioniera Szczecińskiego".
październik - Ukazanie się pierwszego numeru "Kurierza Szczecińskiego".
grudzień - Pierwsze posiedzenie Tymczasowej Miejskiej Rady Narodowej.

1946 r.

- styczeń - Uruchomienie radiostacji szczecińskiej.
l u t y - Uruchomienie gazowni.
kwiecień - Przybycie do portu szczecińskiego pierwszego statku - lodowca "Posejdon", który przywiózł reemigrantów polskich z Lubeki.
" - Otwarcie pasażerskiej linii lotniczej Szczecin-Poznań-Warszawa.
" - Uroczyste obchody I rocznicy wyzwolenia Szczecina pod hasłem: "Trzymamy straż nad Odrą".

- m a j - Przybycie pierwszych barek z węglem ze Śląska.
czerwiec - Pierwsze posiedzenie Wojewódzkiej Rady Narodowej.
" - Przybycie do portu pierwszego zagranicznego - go statku szwedzkiego "Ruth" z ładunkiem celulozy.
" - Otwarcie Teatru Polskiego.
lipiec - Połączenie Szczecina pociągami pośpiesznymi z Warszawą, Gdańskiem i Krakowem.
sierpień - Załadowanie węglem pierwszego statku "Irma" /szwedzki/.
listopad - Otwarcie Akademii Handlowej - pierwszej wyższej uczelni w historii miasta.
" - Uruchomienie cukrowni szczecińskiej.

1947 r.

- marzec - Inauguracja roku akademickiego w nowo utworzonej Wyższej Szkole Inżynierskiej.
kwiecień - Uruchomienie pierwszej linii autobusowej.
m a j - Uruchomienie huty "Szczecin".
czerwiec - Ukazanie się pierwszego numeru "Głosu Szczecińskiego".
wrzesień - Przejęcie całości portu szczecińskiego przez władze polskie.
listopad - Otwarcie Szkoły Morskiej.

1948 r.

- marzec - Utworzenie Pomorskiej Akademii Medycznej.
m a j - Rozpoczęcie odbudowy bulwaru Vasco da Gama.
" - Otwarcie Muzeum Pomorza Zachodniego.
" - Rozpoczęcie produkcji w Szczecińskich Zakładach Włókien Sztucznych.
" - Rozpoczęcie wielkich inwestycji portowych - budowa stacji rozrządowej i nowego portu węglowego.
" - Rozpoczęcie odbudowy stoczni.
wrzesień - Połączenie linią tramwajową miasta z portem.
październik - Zorganizowanie orkiestry symfonicznej Robotniczego Towarzystwa Muzycznego.

1949 r.

- m a j - Oddanie do eksploatacji nadbrzeża "Gliwickiego".
listopad - Oddanie do " " "Bytomskiego".

listopad - Wyremontowanie i uruchomienie elewatora zbożowego "Ewa".

1950 r.

styczeń - Otwarcie Teatru Współczesnego.
" - Powołanie Zarządu Portu Szczecin.

1951 r.

styczeń - Powołanie do życia Polskiej Żeglugi Morskiej.
listopad - Zainstalowanie w porcie najnowocześniejsze - go urządzenia do przeładunku węgla - taśmowca.

1952 r.

l u t y - Otwarcie Powszechnego Domu Towarowego.
grudzień - Wodowanie pierwszego parowca s/s "Czułym" o nośności 3.200 TDW.
" - Oddanie do eksploatacji nowoczesnego rejonu "Ewa" do przeładunku drobnicy przy nadbrzeżu Czechośłowackim.

1953 r.

m a j - Uruchomienie papierni "Skolwin".

1954 r.

styczeń - Przekształcenie orkiestry symfonicznej R.T.M. w Filharmonię Szczecińską.
wrzesień - Otwarcie Wyższej Szkoły Rolniczej.
grudzień - Podziałanie m.Szczecina na 4 dzielnic.

1956 r.

kwiecień - Uruchomienie Fabryki Maszyn Budowlanych.

1957 r.

m a j - Uruchomienie Przedsiębiorstwa Połowów Dalekomorskich i Usług Rybackich "Gryf".
październik - Ukazanie się pierwszego numeru miesięcznika "Szczecin".

1958 r.

marzec - Wodowanie w Stoczni Szczecińskiej statku motorowego 6 tysięcznika "Krynica".
m a j - Powstanie Operetki Szczecińskiej.
grudzień - Oddanie do eksploatacji pierwszej pochylni w stoczni "Wulkan".
" - Oddanie do eksploatacji w porcie całkowicie przebudowanego nadbrzeża "Katowickiego".

1959 r.

kwiecień - Otwarcie mostu Długiego na głównej arterii wlotowej do miasta.
lipiec - Pobyt N.S. Chruszczowa i nadanie mu honorowego obywatelstwa m.Szczecina.
" - Oddanie do użytku nowocześnie zabudowanej arterii komunikacyjnej w Śródmieściu - ul.Wielka.
wrzesień - Założenie "kamienia węgielnego" pod mieszkanie - niowe "Osiedle Grunwaldskie".
" - Wodowanie wybudowanego w Stoczni Szczecińskiej pierwszego 10 tysięcznika m/s "Janek Krasiński".
październik - Otwarcie odbudowanego skrzydła północnego Zamku Książąt Pomorskich.
listopad - Otwarcie kina "Kosmos".
grudzień - Otwarcie dwóch mostów sbudowanych przez woj - sko: na Regalicy most I Armii W.P., na Odrze im. K.Swierczewskiego.

1960 r.

kwiecień - Uruchomienie telewizji Szczecińskiej.
" - Otwarcie mostu Cłowego.
m a j - Odsłonięcie pomnika A.Mickiewicza.
wrzesień - Otwarcie pierwszej Szkoły Tysiąclecia - przy ul. Witkiewicza.

1961 r.

kwiecień - Oddanie do eksploatacji elektrowni "Pomorze - ny".
listopad - Oddanie do eksploatacji drugiej pochylni w stoczni "Wulkan" i położenie stępki pod 14 1/2 tysięcznika.

z jakim biletynie 161 - 68.

Przedmowa

Podział na dzialnice /mapka/

Str.

C Z E Ś Ć P I E R W S Z A

I	Położenie geograficzne	3 - 4
II	Rys historyczny m. Szczecina /do r.1939/ . .	5 - 15
III	Zniszczenia wojenne	16 - 17

C Z E Ś Ć D R U G A

I	Powierzchnia i podział administracyjny . . .	19 - 22
II	Łudność	23 - 29
III	Zatrudnienie, płace i ubezpieczenia społeczne	30 - 41
IV	Inwestycje i budownictwo	42 - 49
V	Przemysł i rzemiosło	50 - 57
VI	Rolnictwo	58 - 61
VII	Transport i łączność	62 - 71
VIII	Obrót towarowy	72 - 82
IX	Gospodarka komunalna	83 - 90
X	Gospodarka mieszkaniowa	91 - 97
XI	Oświata i nauka	98 - 107
XII	Kultura i sztuka	108 - 111
XIII	Ochrona zdrowia, pomoc społeczna i kultura fizyczna	112 - 120
XIV	Rada i jej organa. Aktywność społeczna mieszkańców	121 - 129
XV	Sądownictwo i orzecznictwo karno-administr.	130 - 133
XVI	Finanse, kredyt i ubezpieczenia	134 - 139
	Skorowidz alfabetyczny	141 - 145

Publikacja niniejsza zawiera zwięźzy i możliwie wyczerpujący obraz życia społeczno-gospodarczego w mieście z przed, a szczególnie po 1945 r. Składa się z 2-ech części: pierwszej - historycznej do 1945 r. i drugiej - obrazującej rozwój miasta od momentu wyzwolenia. Część druga posiada w zasadzie jednolity układ w poszczególnych działach i zawiera charakterystykę stanu zastanego, okresy rozwoju gospodarczego z zaakcentowaniem danych z lat kończących je oraz w wielu przypadkach porównanie z krajem i innymi miastami.

Jednakże konsekwentne zastosowanie takiego układu było niekiedy niemożliwe ze względu na brak odpowiednich danych. W kilku przypadkach zamiast danych dla lat kończących okresy rozwoju gospodarczego podano dane za lata bezpośrednie wcześniejsze lub następne, względnie dane dla całego województwa lub szacunkowe.

Dane za 1961 rok mają charakter tymczasowy i mogą ulec zmianom. Ze względu na nietabelaryczny w zasadzie układ zrezygnowano z podawania źródeł danych liczbowych. Ponieważ jednak większość materiałów została opracowana przez pracowników Miejskiego Urzędu Statystycznego, sposób opracowania i źródła danych są analogiczne jak w roczniku statystycznym. Podobnie znaki umowne i skróty mają analogiczne znaczenie jak w publikacjach statystycznych. Fragmenty tekstu zakreślone z lewej strony wężkową linią odnoszą się do planu gospodarczego 1961-65.

Wszelkie uwagi dotyczące zarówno treści jak i formy prosimy kierować na adres Prezydium Miejskiej Rady Narodowej w Szczecinie.

Jednocześnie wyrażamy podziękowanie wszystkim jednostkom organizacyjnym PMRN, instytucjom i osobom, które dopomogły do zebrania materiałów i przyczyniły się do wzbogacenia treści tej publikacji.-

C Z E Ś Ć P I E R W S Z A

I. Położenie geograficzne

=====

Szczecin, stolica Pomorza Zachodniego, położony jest nad Odrą. Centrum miasta znajduje się na lewym, zachodnim brzegu rzeki. Rzeźba terenu jest urozmaicona. Nad miastem górują trzy wzniesienia. Na północ od śródmieścia leżą wyniosłe Wzgórza Warszawskie dochodzące do 131 m. n.p.m., od zachodu i południa najniższe pasmo Bezrzecze-Siadło wznoszące się do 88 m. n.p.m., a na południowym wschodzie najwyższe pasmo Bukowe dochodzące do 147 m. n.p.m. Tego rodzaju ukształtowanie powierzchni sprawiło, że Szczecin leży w kotlinie otwartej ku Odrze między wzniesieniem Warszawskim i Wałem Besławnym Bezrzecze-Siadło.

Szczecin to przede wszystkim największy port morski na Bałtyku, o bardzo korzystnym położeniu geograficzno-fizycznym. Położenie morskie Szczecina wynika z połączenia Odry z Morzem Bałtyckim poprzez Zalew Szczeciński i jego wyloty: Pianeńską, Dziwną i Swinę. Zaplecze portu kształtowała głównie Odra i jej dorzecze. Dzięki niej Szczecin łączyły i łączy ożywione stosunki z Wielkopolską i Śląskiem. Spośród polskich portów Szczecin posiada najkrótsze połączenia kolejowe z Czechami, N.R.D. i Węgrami.

Szczecin jest pomostem między kontynentem a Skandynawią, wyraźnie wysuwającym się na długiej linii brzegowej południowego Bałtyku. Jest on jednocześnie głęboko wsuniętym portem w ląd - 65 km dzieli port szczeciński od brzegu morza i tak już wcinającego się ku południowi charakterystycznym wgłębieniem Zatoki Pomorskiej. Przedłuża to drogę morską, o wiele tańszą od lądowej i czyni ze Szczecina najbardziej wysunięty na południe port północnych wybrzeży Europy Środkowej.

Z punktu widzenia położenia geograficzno - matematycznego Szczecin leży na $53^{\circ} 26'$ szerokości północnej o $14^{\circ} 34'$ wschodniej długości geograficznej.

Takie położenie ma niewątpliwą wpływ na rodzaj klimatu, który jest wynikiem wpływów Bałtyku i bliskości Atlantyku.

Klimat ten umożliwia żeglugę na Odrze i Zalewie w ciągu całego roku, niekiedy z pomocą lodolamaczy w okresie stycznia i lutego. Scieranie się łagodnego powietrza atlantyckiego z wpływami kontynentalnymi ze wschodu powoduje owe niezdecydowane stany pogody i przeskok w temperaturze, zwłaszcza w zimie. Średnia temperatura lata jest w Szczecinie niższa niż w województwach centralnych o 1-2°C i wynosi od 16,4 do 17,5°C, srogi zimy zdarzają się rzadko i są łagodniejsze o około 2°C. W porównaniu z innymi ziemiami Polski ilość opadów jest znacznie niższa, chociaż często zdarzają się duże i drobne deszcze, sprawiając wrażenie dużej ilości opadów w Szczecinie. Rzadko zdarzają się ulewne deszcze i wielkie burze.

To niewątpliwie korzystne położenie Szczecina zdeterminowało powstanie i rozwój miasta oraz portu.

II. Rys historyczny m. Szczecina

/do 1939 r./

Pierwsza pisana wzmianka o mieście pochodzi od podróżnika arabskiego Ibrahima ibn Jakuba, który pod datą 966 r. wymienia miasto Sasin /Sadzin/ pisząc, że należy ono do "głównych miast tamtejszego króla", co pozwala wysnuć wniosek, że Szczecin po włączeniu Pomorza w organizm państwa polskiego należał do Mieszka I i był już dość znacznym ośrodkiem. Wniosek taki potwierdza znany dokument "Dagome Iudex", opisujący między innymi ówczesną granicę polską od morza wzdłuż Odry, gdzie Szczecin jest wymieniony pod nazwą "Schinesghe".

Interesującym zagadnieniem jest pochodzenie nazwy miasta. Wywodzi się ją bądź od świńskiej szczeciny, bądź od imienia własnego Szoceć lub Szocota, bądź wyrazów "szczyt", "szczytno" lub "ściekać". Opinia uczonych w tej mierze nie jest jednak jednomyślna. Nie ma natomiast wątpliwości co do jej słowiańskiego pochodzenia.

W I połowie X w. na dzisiejszym wzgórzu zamkowym stanął duży gród, umocniony wałem drewniano-ziemnym. W tym też czasie u podnóża obecnego zamku wyrosło podgórze słowiańskie.

W XI w. miasto wraz z okolicznymi osadami znacznie się rozwinęło. Rozciągało się ono wzdłuż Odry, a port znajdował się wówczas na wschód od dzisiejszego zamku w naturalnej zatoce Odry. Obok niego znajdowało się targowisko, położone już poza zabudowaniami miasta. Na zachód od targowiska piętrzył się gród, zajmując najwyższe wzgórze, zwane wówczas górą Trzygłowa /dzisiejsze wzgórze zamkowe/, na szczycie której wznosiła się kępcina pogańska - świątynia boga Trzygłowa. Wewnątrz grodu znajdowały się także dwory najmniejszych mieszczan, a w XII w. i dwór książęcy. Zgrupowani wokół świątyni kapłani utworzyli niezależny ośrodek władzy i odgrywali decydującą rolę w życiu społeczno-politycznym ówczesnego Szczecina. Kapłani zgromadzili w świątyni Trzygłowa olbrzymie bogactwa. Podstawowa masa ludności rolniczej i rybackiej zamieszkiwała w podgrodziu, ciągnącym się od stóp góry zamkowej ku brzegom Odry.

Rzykanockie wyprawy morskie, handlowe i korsarskie oraz rozwój handlu i rzemiosła na przełomie X i XI w. powodowały nieuchronne rozwarstwienie społeczne. Z jednolitej masy ludności rolniczej i rybaków zaczęły się wyróżniać jednostki bardziej przedsiębiorcze, które wraz z posiadaczami większych obszarów ziemi stanowiły miejscową starszszynę.

Po śmierci Bolesława Chrobrego książęta zachodniopomorscy wykorzystując zamieszki w państwie polskim szcucili jego zwierzchnictwo. Doszło więc w XI wieku do utraty Pomorza Zachodniego przez Polskę. Jednocześnie Szczecin, przewodzący do tychozas nadodrzańskim republikom miejskim, został częściowo podporządkowany władzy książąt pomorskich. Jedność Pomorza z Polską przywrócił Bolesław Krzywousty, którego akcja zbrojna podjęta w 1102 roku zakończyła się powodzeniem. Szczecin zdo był książę polski w 1121 r. Miasto posiadające dotąd tradycje własnej władzy republikańskiej poddane zostało lennej zależności od Polski.

Zdobycie Pomorza przez księcia polskiego było decydującym czynnikiem powodzenia misji chrystianizacyjnej Ottona z Bambergu, który w 1124 r. wyruszył z licznym otoczeniem szerzyć chrześcijaństwo na tych ziemiach. Książę pomorski Warcisław I widząc w religii chrześcijańskiej swojego sprzymierzeńca w walce z potężnymi kapłanami pogańskimi, stał się zwolennikiem idei reprezentowanej przez misyjnego biskupa, popierał go przez B. Krzywoustego. W wyniku tej misji chrześcijaństwo w Szczecinie zostało zaprowadzone. Na miejscu zburzonej katedry Trzygłowa wzniesiono kościół św. Wojciecha, a poza wałami otaczającymi miasto zbudowano kaplicę pod wezwaniem św. Piotra i Pawła.

Po śmierci Bolesława Krzywoustego zależność Pomorza Zachodniego od państwa polskiego osłabła, a na skutek rozdrobnienia feudalnego doszło na pewien okres do zupełnego niemal rozluźnienia związków prawno-politycznych.

W stosunkach morskich na Pomorzu Zachodnim początkowo decydujące znaczenie odgrywał Wolin. W XII w. rola Szczecina wzrosła w związku z organizowaniem wewnętrznego rynku zachodnio-pomorskiego i wymiany towarowej między lądem i morzem. Ta nowa sytuacja ekonomiczna rozszerzyła stosunki handlowe i stworzyła dużą atrakcyjność ośrodka szczecińskiego. Poglądzi-

ła przemiany społeczne w łonie ludności miejskiej w XII w. i spowodowała zjawisko imigracji, która znalazła wyraz w dopływie przybyszów z terenów przyległych oraz z Danii, z Polski, ze Skandynawii i z Niemiec.

Pojawienie się osadników niemieckich w Szczecinie przypa- dło na osiemdziesiąte lata XII w. W pierwszej fali przybyli zapewne kupcy, a następnie imigrowali osadnicy rolni. Osada ich powstała w pobliżu dzisiejszej ul. Wielkiej, między kościołem św. Jakuba /który został ufundowany w 1187 r. i dał początek pierwszej niemieckiej parafii/ a brzegiem Odry. Osada ta posiadała własny port. W ten sposób Szczecin w końcu XII w. składał się z grodu, dwu podgrodzi: słowiańskiego i niemieckiego /mniejszego/ oraz pewnej ilości luźnych zabudowań poza głównym miastem.

Wobec naporu książąt niemieckich, książę pomorski Bogu- sław I nie mogąc uzyskać pomocy z Polski, poddał się w r. 1181 pod zwierzchnictwo cesarza niemieckiego.

W kwietniu 1243 r. Szczecin otrzymał od księcia Barnima I prawa miejskie na prawie magdeburskim. Przyczyniło się to do szybkiego rozwoju miasta, ale jednocześnie do wzrostu przewagi żywiołu niemieckiego. Żywioł ten został wzmocniony po sprwadzeniu do Szczecina zakonu niemieckich franciszkanów, którzy szerząc propagandę religijną umacniali język niemiecki w kościołach szczecińskich.

Walka z księciem o całkowitą samodzielność miasta zakończyła się sukcesem Szczecinian w r. 1249, kiedy to zburzono zamek książęcy. Władza przeszła w ręce rady miejskiej, a książę zobowiązał się, że on ani jego następcy nie wniosą w mieście zamku.

Złamanie władzy feudalnej księcia dało miastu niezależność ekonomiczną i stworzyło podstawy przyszłego rozwoju handlu. A właśnie podstawy rozwoju leżały w uchwyceniu pośrednictwa w wymianie towarowej między lądowym zapleczem a krajami bałtyckimi.

Szczecin, jako członek związku miast hanzeatyckich, pośredniczy w handlu z zachodem Europy. W oparciu o Hanzę rośnie potęga gospodarcza miasta. Zainteresowania Szczecina skupiają się głównie w Skanii, należącej wówczas do Danii, gdzie od bywały się wielkie targi rybne. Głównym źródłem dochodu mia-

sta w XIII-XV w. był handel rybą morską, a szczególnie śle-
dziem. Handel ten ułatwiały w tym czasie szczególnie dogodne
warunki, jakim cieszyli się szececinianie w Skanii i w całym
państwie duńskim dzięki liczny przywilejom otrzymanym na ró-
wni z innymi miastami hanzaatyckimi od królów Danii.

Z końcem XIV w. Szczecin uzyskał od Władysława Jagiełły
przywileje handlowe i tym samym związał się mocno z rynkiem
polskim. Duże ożywienie wykazuje Szczecin w stosunkach z Wiel-
kopolską, Śląskiem i Czechami.

Sprzyjająca koniunktura gospodarcza stworzyła warunki do
terytorialnego rozwoju miasta. Szczecin rozbudowywał się
wzdłuż Odry i był posiadaczem prawie wszystkich obszarów zie-
mi wokół miasta oraz wzdłuż Odry aż do Zalewu wraz z miastecz-
kiem Police. Posiadał także olbrzymie obszary łąk i pastwisk.
Powiększyła się ludność miasta z 6 tys. osób w XIV w. do 10
tys. w XV w. Jest ona silnie zróżnicowana społecznie i etni-
cznie, co doprowadza do konfliktów w mieście, szczególnie w I
połowie XV w.

Miasto poprzez zdobycie wielu przywilejów i rozwój gospo-
darczy uzyskało dużą samodzielność polityczną na terenie Pom-
orza. Jak już powiedziano wpływy książąt były niewielkie,
szczególnie po zburzeniu przez Barnima I swojego grodu. Nie-
mal w sto lat później Barnim III złamał obietnicę swojego
prodka i rozpoczął budowę rezydencji książęcej /Zamek Szcze-
ciński/, celem wzmocnienia swojej pozycji w mieście. Mimo opo-
ru mieszczań miasto musiało poddać się większej zależności od
księcia, którego dwór poważnie będzie ciążył na dochodach
Szczecina.

Głównym źródłem dochodów miasta w XV i XVI w., obok oczy-
wiście handlu śledziami był handel płodami rolnymi i leśnymi
oraz prowadzone na wielką skalę pośrednictwo w handlu solą.
Miasto utrzymywało w tym czasie ożywione stosunki handlowe z
krajami dorzecza Odry i portami bałtyckimi.

Pogłębiły się więzy gospodarcze Szczecina z jego polskim
zapleczem. W oparciu o rozszerzony przywilej składowy, nada-
ny w r. 1467 przez Wacława X, Szczecin stał się pośredni-
kiem między dorzeczem Odry a morzem. Wymiana handlowa odbywa-
ła się na drodze wodnej Warta-Odra i na drogach lądowych łą-
czących Poznań ze Szczecinem oraz Szczecin z Gdańskiem. Kupcy

szececińscy handlowali głównie zbożem wielkopolskim, śledzia-
mi oraz solą. Sprowadzali oni sukno flandryjskie, płótna fran-
cuskie i brabanckie. Z towarów polskich wyroby drzewne, wełną,
słoninę, masło i mąkę z Wielkopolski, płótna śląskie, przę-
dzą lnianą itp. Śledzie ze Szczecina opanowały rynek śląski,
konkurowały na terenie Poznania i Bydgoszczy ze śledziami z
Gdańska i Frankfurtu n. Odrą. Sól importowana przez Szczecin
zaspokajała potrzeby całej Wielkopolski.

W II połowie XV w. dokonało się wewnętrzne zjednoczenie Po-
morza Zachodniego. Zostało ono przyspieszone zagrożeniem ze-
wnętrznym ze strony Brandenburgii, która na początku XV w.
zgłosiła pretensje do zwierzchnictwa lennego nad księstwem
szececińskim, a po śmierci tamtejszego księcia Ottona III w
1464 r. usiłowała zagarnąć tę część Pomorza Zachodniego. Spór
o sukcesję szececińską doprowadził do wojny z Brandenburgią
w latach 1478-1479. Księstwo szececińskie utrzymało się pod
władzą książąt zachodnio-pomorskich. Do pomyślnego zakończe-
nia walk o zjednoczenie kraju przyczyniła się Polska, której
posłowie interweniowali w krytycznych momentach wojny na
rzecz książąt zachodnio-pomorskich, co zmusiło Brandenburgię
do zawarcia pokoju z Pomorzem. Szczecin w r. 1491 został sto-
licą zjednoczonego przez Bogusława X państwa zachodnio-pomor-
skiego. W okresie jego rządów silnie występują tendencje zje-
dnoczenia Pomorza Zachodniego z Polską. Krokiem wstępnym było
małżeństwo księcia pomorskiego z Anną, córką Kazimierza Ja-
giellończyka w 1491 r. Bogusław X wystąpił w r. 1513 s pro-
jektem pełnego zjednoczenia, a w 1518 złożył projekt wieczy-
stego przymierza z Polską. Ze strony polskiej tendencje zje-
dnoczeniowe popierała Wielkopolska. Projekt zjednoczenia nie
został jednak urzeczywistniony. Nie był on doceniony w pol-
skich kołach dworskich, które pochłonięte były na północno-
wschodzie walką Litwy z Rosją. Negatywnie ustosunkowana była
szczególnie magnateria małopolska. W tej sytuacji Pomorze
Zachodnie uznało zwierzchność lenną cesarza /1521/. Stosunki
pomorsko-brandenburskie uregulowane zostały w 1529 r. ukła-
dem przewidującym sukcesję Brandenburgii na wy-
padek wygaśnięcia pomorskiej linii książęcej. Od połowy XVI
w. zaznaczają się więc wpływy brandenburskie, a zwierzchność re-

formacji na Pomorzu zbliżyło ten kraj wyznaniowo i kulturalnie do Rzeszy.

Dlatego też Brandenburgia, która miała w swym ręku dolny bieg Warty i średni Odry sprzeciwiła się zdecydowanie zaocieśnieniu więzów gospodarczych między Szczecinem a Polską. Na szlaku odrzańskim margrabiowie brandenburscy stwarzają za sadnicze trudności, których celem jest uzależnienie gospodarstwa Szczecina przez odgródzenie go od naturalnego zaplecza polskiego. Szczecin toczy walkę o wolną żeglugę na Warcie i Odrze. Pewnego poparcia udziela mu dyplomacja polska, ale w sposób niewystarczający i mało zdecydowany.

Jeszcze poważniejsze wypadki nastąpiły w XVII wieku, które w sposób zasadniczo godziły w podstawy rozwoju handlu szczecińskiego. Najistotniejszym wydarzeniem w tym względzie była wojna trzydziestoletnia, w wyniku której Szczecin dostał się w ręce szwedzkie /1630 r./ Traktat Westfalski usankcjonował ten stan, dzieląc Pomorze Zachodnie między Brandenburgię i Szwecję. Szczecin wraz z rejonem ujściowym Odry dostał się w ręce Szwecji, co spowodowało oddzielenie tego portu od naturalnego zaplecza.

Fakt ten w połączeniu z dyskryminacyjną polityką handlową władców brandenburskich fatalnie zaciążył na losach miasta. W Marchii wprowadzono nowe cła dyskryminujące kupców szczecińskich. Frankfurt n/Odrą, w oparciu o swe prawo składu, sprzeciwił się wolnej żegludze na Warcie i Odrze. Zamknął także drogą lądową łączącą Szczecin z Wielkopolską przez Gorzów. Ponadto Brandenburgia wybudowała w II połowie XVII w. kanał łączący Odrę ze Szprewą, co spowodowało przechwycenie całego tranzytu i handlu śląskiego przez Hamburg. Stan taki, charakteryzujący się antyszczecińską polityką Brandenburgii, przetrwał od początków XVIII w. Ponadto handel szczeciński obciążały wysokie cła tzw. licencje nałożone przez Szwedów na towary idące przez Szczecin $\frac{1}{4}$ $\frac{1}{2}$ wartości ładunku/.

Odcięcie Szczecina od naturalnego zaplecza było głównym źródłem głębokiego kryzysu, jaki miasto przeżyło w XVII w.

Na przełomie XVI i XVII w. zaludnienie Szczecina sięgało 18 tys. mieszkańców. Ogólny upadek gospodarczy, wojny i epidemie spowodowały, że Szczecin wkroczył w wiek XVIII z liczbą 10 tys. mieszkańców.

W okresie zwierzchności szwedzkiej miasto było trzykrotnie oblegane, a za wytrwałą i zakończoną sukcesem obronę w r. 1659 Szczecin otrzymał nowy herb. Przedstawiał on głowę gryfa szczecińskiego z koroną królewską podtrzymywana przez dwa lwy.

W XVII w., /1637/ po śmierci Bogusława XIV, wygasła linia książąt pomorskich.

W latach dwudziestych XVIII w. Szczecin przechodzi z rąk szwedzkich pod zwierzchnictwo Brandenburgii. Najpierw w 1713 r. zostaje zajęty przez Brandenburoczyków, a następnie na mocy pokoju sztokholmskiego w 1720 r. odstąpiony przez Szwecję Prusom.

Dawny samorząd miejski zostaje zastąpiony magistratem, pod porządkowanym całkowicie organom państwowym. Miasto zostaje w latach 1724-1740 otoczone wałami nowych fortyfikacji, co wpłynęło hamująco na jego rozwój przestrzenny.

Przejęcie Szczecina w ręce Prus usunęło, omówione już, przeszkody hamujące rozwój handlu szczecińskiego z krajami dorzecza Odry. Zaczął rozwijać się także handel morski z łomą krajami Europy. Kupcy szczecińscy eksportowali głównie drzewo, a importowali środki konsumpcyjne. Najbogatsi z nich zakładali pierwsze manufaktury.

Szczególnie sprzyjająca koniunktura handlowa zaistniała w II połowie XVIII w. Źródło jej leży przede wszystkim włączeniu ze Szczecinem wielkiego zaplecza handlowego, tzn. ziem polskich aż po Warszawę i Białystok, zagarniętych przez Prusy w rozbiorach Polski. Wybudowanie w latach 1773-74 kanału bydgoskiego stworzyło dla kupiectwa szczecińskiego nowy teren ekspansji na całe dorzecze Wisły.

Zwiększyła się liczba mieszkańców do 17 tys. w 1795 r.

Rozwijało się życie kulturalne i umysłowe. Powstawały biblioteki publiczne i prywatne, kwitło życie teatralne i muzyczne. Wpływ kultury Oświecenia był wyraźny.

Tak więc w przededniu wojen napoleońskich Szczecin znajdował się w stadium pomyślnego rozwoju, wykorzystując po myślną koniunkturę w międzynarodowym handlu morskim.

Wojny napoleońskie nie oszczędziły jednak Szczecina. Klęska Prus w bitwach pod Jeną i Auerstaedt otworzyła przed Napoleonem bramy miasta w dn. 30 października 1806 r. Miasto

dotkliwie odczuło okupację francuską trwającą do 1813 r. Przez de wszystkim na mieszkańców spadł ciężar kwaterunku, dla 6-8 tysięcznego garnizonu francuskiego. Dotkliwym ciężarem były kontrybucje, rekwizycje i prezenty, które należało świadczyć francuskiemu dowództwu. Miasto poniosło wiele strat z powodu sytuacji politycznej. Szczecin włączono do blokady kontynentalnej, co sparaliżowało morski obrót handlowy. Armatoży po nieśli poważne straty wskutek konfiskaty statków handlowych, znajdujących się w portach angielskich i francuskich. Wiele przedsiębiorstw ogłosiło upadłość.

Okupacja francuska wniosła jednak pewne elementy postępu w życiu miejskim, jak nowy statut miejski, reformę podatkową i wprowadzenie wolności przemysłowej. Ustawą z 1810 r. zniesiono dawny ustrój cechowy. Zniesiono ostatnią barierę średniowieczną krępującą handel - prawo składu Szczecina na siemię lniane.

W grudniu 1813 r. załoga francuska opuściła miasto. Szczecin wkroczył w nową fazę rozwoju w stanie znacznego wyczerpania ekonomicznego z 22 tys. mieszkańców.

Do roku 1850 miasto otrzasa się ze zniszczeń wojennych i odbudowuje życie gospodarcze, szczególnie ożywia się handel po zniesieniu w r. 1829 angielskich ceł zbożowych. W tym okresie rozbudowuje się żegluga i życie portowe. Rozbudowany został szczeciński węzeł komunikacyjny, wiążący śródlądowe drogi wodne, sieć szos, linie kolejowe z liniami żeglugi morskiej. W 1823 r. do portu szczecińskiego zawinął pierwszy parowiec, następnie miasto otrzymało regularne połączenie morskie ze wszystkimi portami Bałtyku, później z Londynem, Rotterdamem, a pod koniec 1880 r. z Ameryką Północną. Pojawia się kolej żelazna. W latach czterdziestych XIX w. miasto otrzymało połączenie kolejowe z Berlinem i Stargardem.

Od lat pięćdziesiątych miasto, obok tradycyjnego charakteru handlowo-portowego, zaczęło przekształcać się w ośrodek przemysłowy o znacznej koncentracji kapitału przemysłowego. Zaczął rozwijać się przemysł olejarski, młynarski, cukrowniczy, cementowy, maszynowy, ceramiczny, budowlany, papierniczy i chemiczny. Rozbudował się przemysł hutniczy i budowy statków. Powstał także przemysł konfekcyjny.

Do wybuchu I wojny światowej Szczecin występował już jako silny ośrodek produkcji przemysłowej. W 1873 r. zburzono for-

tyfikacje i mury obronne, które hamowały gospodarczo i przez strzenny rozwój miasta. W ich miejsce na zachód od starego miasta powstały w latach 1875-1910 nowe regularne ciągi ulic i place. Do miasta włączono dalsze osiedla i dzielnice. W 1896 - Niebuszewo, w 1900 Grabowo, Niemierzyn i Brodów, w 1911 - Pogodno i Świerczewo. Ukończono budowę Teatru Miejskiego /1846/, Nowego Ratusza /1879/, Domu Koncertowego /1884/. W r. 1879 uruchamia miasto pierwszą linię tramwajową. Na przełomie XIX i XX w. zbudowane zostają trzy nowe mosty zwodzone przez Odrę. Nad portem powstaje reprezentacyjna dzielnica monumentalnych budowli: gmach obecnej WRN, Muzeum Morskiego itp. Jednocześnie powstają zakłady i urzędnia komunalne - gazownia, elektrownia, sieć tramwajowa. Tak pomyślny rozwój miasta, które stało się stolicą całej Pomorocji Pomorskiej, trwa nieprzerwanie aż do I wojny światowej.

W wyniku tej wojny Szczecin utracił najpoważniejszą część swego zaplecza gospodarczego, co stworzyło dla portu i przez myśl szczecińskiego poważne trudności, początkowo nieodczuwalne, ponieważ w wyniku antyradzieckiej polityki rządu polskiego głównym partnerem Polski w handlu zagranicznym stały się Niemcy. Wynikające stąd możliwości dla Szczecina podcięła wojna celna, narzucona Polsce przez Niemcy w 1925 r. W wyniku tego Szczecin stracił na rzecz Gdańska i Gdyni znaczną większość polskich ładunków oraz poważną część tranzytu czołżowackiego i innych krajów nadbałtyckich. Najwyższe ilości tranzytu polskiego przez Szczecin wynosiły w r. 1922-761 tys. ton, w 1926 - 1.624 tys. ton, a w 1937 już tylko 21 tys. ton. Również lata światowego kryzysu /1929-33/ odczuł mocno port szczeciński; obroty portu obniżyły się aż do 3.300 tys. ton.

W okresie międzywojennym Szczecin był poważnym ośrodkiem przemysłowym. Naczelne miejsce zajmował przemysł metalowy. Do największych zakładów metalurgicznych należały stocznie, huta, przedsiębiorstwo budowy mostów i konstrukcji stalowych, zakłady braci Stoewer, produkujące samochody, motocykle, rowery, maszyny do szycia, do pisania oraz dwie fabryki motocykli. Charakterystyczną cechą przemysłu szczecińskiego było jego powiązanie z gospodarką morską. Większość dużych zakładów posiadała doskonale uzbrojone nabrzeża i dys-

ponowała własnymi statkami. Obok dogodnego położenia geograficznego poważną rolę w rozwoju szczecińskiego przemysłu odegrał kapitał niemiecki, który od lat 70 /siedemdziesiątych / XIX w. ścigał do Szczecina, zęcony wyjątkowo tanią siłą roboczą. Stałym zjawiskiem w Szczecinie był permanentny nadmiar ludności, spowodowany trwającym bez przerwy na Pomorzu Zachodnim zjawiskiem Landflucht. Stąd w Szczecinie panowało zawsze większe bezrobocie aniżeli w innych wielkich miastach Rzeszy, co pozwalało na stałe obniżanie płac roboczych, w związku z czym były one tu znacznie niższe od przeciętnych w Rzeszy. Sytuację mas pracujących pogorszyło jeszcze załamanie w latach wielkiego kryzysu szczecińskiego przemysłu i że gługi. Początek załamania dała likwidacja stoczni "Wulkan" w 1927 r. Dalejsza likwidacja przemysłu stoczniowego spowodowana została konkurencyjną walką grup monopolistycznych w tym myśle, natomiast przyczyny załamania się pozostałych gałęzi przemysłu leżą w zależności od rynków zagranicznych, przy bardzo małym oparciu Szczecina o zaplecze w samej Rzeszy. Szczecin należał przez cały okres wielkiego kryzysu do ośrodków przemysłowych, w których była największa liczba zamkniętych fabryk, a tym samym największa liczba bezrobotnych.

Okres rządów hitlerowskich przyniósł Szczecinowi ponowne ożywienie. Szczególnie widoczne jest ono w obrotach portu szczecińskiego, które w 1936 r. osiągnęły liczbę 8,3 mln ton, utrzymując się na tym poziomie aż do wybuchu wojny.

Również ożywienie nastąpiło w przemyśle szczecińskim, z wyrażnym nastawieniem na produkcję związaną z potrzebami wojny. Konjunktura wojenna miała decydujący wpływ na ożywienie miasta w okresie panowania hitleryzmu.

W ramach państwa niemieckiego Szczecin nie odegrał jednak roli do jakiej predystynowało go położenie geograficzne, gdyż:

- Niemcy posiadały szereg portów o wadze pierwszorzędnej - Hamburg, Bremę, Kilonię, Lubekę, Rostok,
- port szczeciński łącznie z Odrą nie był najbliższym i najdogodniejszym portem, łączącym uprzemysłowane części Niemiec,
- nadbałtyckim swym położeniem nie stanowił najbliższego wyłotu na świat,

- polityczne założenia Niemiec szły w kierunku faworyzacji portu gdańskiego, jako przeciwwagi w naturalnych dążnościach Polski do rozbudowy Gdyni, a co najważniejsze został on oderwany od obszarów naturalnego zaplecza gospodarczego, które wchodziło w skład państwa polskiego.

III. Zniszczenia wojenne

=====

Druga wojna światowa nie oszczędziła Szczecina. W nocy z 19 na 20 kwietnia 1943 r. na miasto zostały zrzucone pierwsze bomby.

W wyniku nalotów alianckich i bezpośrednich działań wojennych legła w gruzach dzielnica staromiejska z centrum handlowym i dzielnicie robotnicze o zwartej zabudowie. Zniszczeniu uległy wszystkie bez wyjątku zakłady przemysłowe, 54 mosty i wiadukty drogowe, zamek książąt pomorskich, teatr, kina, szkoły i domy handlowe.

W porcie zostały zniszczone wszystkie urządzenia przeładunkowe, wysadzono mosty, zastano zamulone kanały i zerwane oznakowania. Ponadto zniszczeniu uległy chłodnie, silosy i magazyny, a wraki zatopionych statków uniemożliwiały ruch w porcie.

Poważnie uszkodzona została sieć i urządzenia kolejowe.

Straty w siłowniach wynosiły 80 %, w gazowniach 40 %, w zakładach oczyszczania ścieków i przepompowniach 30 %.

Miasto było bez energii elektrycznej, wody i gazu, uszkodzona została kanalizacja i inne urządzenia komunalne, pozbawione bezpieczeństwa przeciwpożarowego.

Dodatkowe trudności w uruchomieniu zakładów miejskich stało się wywiezienie lub zniszczenie sprzętu i maszyn zakładów użyteczności publicznej.

Ogromne spustoszenie nastąpiło w budownictwie mieszkaniowym. Tylko 30 % budynków mieszkalnych zostało nieuszkodzonych względnie uszkodzonych nieznacznie /do 10 % zniszczeń/. Natomiast 15 % budynków zostało uszkodzonych do 50 %, a aż 55 % budynków zniszczono w granicach od 50 do 100 %.

Zniszczenie miasta oceniono łącznie na około 60-65 %. Wschodnia jego część uległa zniszczeniu w czasie walk o przyczółki mostowe. Jedynie zachodnia część śródmieścia oraz willowa część Pogodna wyszły obronną ręką i ocalały.

Państwo polskie obejmowało więc puste, wyludnione miasto, buchające łuną pożarów, straszące ruinami, zgliszczami i szkielecikami budowli.

jednost
Przywrócenie Szczecinowi jedności z jego naturalnym polskim zapleczem stworzyło przed miastem obiektywne warunki i wspaniałe perspektywy wszechstronnego i maksymalnego rozwoju.

C Z Ę Ś Ć D R U G A

I. Powierzchnia i podział administracyjny
=====

1. Powierzchnia i granice miasta

15.X.1939 roku powierzchnia Szczecina, licząca dotychczas 82 km² została powiększona do 459. Zmiany te spowodowały je dnocześnie spadek gęstości zaludnienia z 3265 do 831 osób na km².

W granicach określonych okólnikiem Prezydenta Miasta Nr 33/46 z dnia 13.III.46 r. ogólna powierzchnia miasta wynosiła 224 km². Z dniem 1.V.1948 r. włączono do miasta tereny położone na prawym brzegu rzeki Regalicy tj. osiedla: Dąbie, Podjuhy, Zdroje, Klęskowo, Kijewo, Żydowce, Klucz, w związku z czym ogólna powierzchnia zwiększyła się do 300 km². Nato - miast uchwałą WRN Nr V/53/54 z dnia 5.X.1954 roku wyłączo - no z miasta miejscowości: Ustowo, Rajkowo, Ostoja, Mścięcino oraz inne tereny o łącznej powierzchni 38 km², a włączono miejscowości: Bezzecze, Wielgowo, Sławociesz, Zdunowo i inne tereny o powierzchni 18 km². W wyniku tego ogólna powierzchnia zmalała do 280 km². Ostatecznie powierzchnia miasta została określona w roku 1957 na 284 km².

Szczecin pod względem wielkości powierzchni ustępuje je - dynie Warszawie. Wynika to z poniższego zestawienia:

Miasta	Powierzchnia w km ²	Miasta	Powierzchnia w km ²
Warszawa	446	Łódź	212
Szczecin	284	Gdańsk	155
Kraków	230	Bydgoszcz	113
Wrocław	225	Katowice	100
Poznań	220		

Szczecin graniczy od wschodu z powiatem goleniowskim, od południowego wschodu ze stargardzkim, od południa z gryfiń -

skim, a od zachodu i północy z powiatem szczecińskim. Łączna długość granic miasta wynosi ok. 140 km.

Od 1955 roku miasto dzieli się na 4 dzielnice administracyjne.

Powierzchnia miasta i gęstość zaludnienia wg dzielnic

Dzielnice	Powierzchnia w km ²			Gęstość zaludnienia na 1 km ²		
	1955	1958	1961	1955	1958	1961
Ogółem:	280	284	284	820	898	983
Śródmieście	42	43	49	3038	3290	3100
Pogodno	54	57	51	961	996	1271
Nad Odrą	54	56	56	517	557	607
Dąbie	130	128	128	170	200	222

Od 1.IV.1961 roku obowiązuje nowy podział administracyjny, według którego osiedle Pomorzany zostało włączone do Śródmieścia. Natomiast do dzielnicy Szczecin-Pogodno przyłączono tereny leżące w obrębie byłej północno - zachodniej granicy dzielnicy Śródmieścia.

Tak więc w skład poszczególnych dzielnic wchodzi obecnie następujące większe osiedla:

- Śródmieście - Grabowo, Lasztownia-Port, Niebuszewo I, Pomorzany, Śródmieście i Wyspa Pucka.
- Pogodno - Bezrzeże, Głębokie, Gumieńce, Krzekowo, Niemierzyn, Osowo, Pogodno i Świerczewo.
- Nad Odrą - Drzetowo, Glinki, Cociław, Golecin, Niebuszewo II, Skolwin, Warszewo i Żelechowo.
- Dąbie - Dąbie, Kijewo, Klęskowo, Klucz, Podjuchy, Sławocieszka, Wielgowo, Zaroje, Żydowce.

Struktura powierzchni miasta pod względem charakteru użytkowania w 1961 roku przedstawiała się następująco:

Wyszczególnienie	Powierzchnia	
	w hektarach	w odsetkach
Ogółem powierzchnia miasta	28.382	100,0
w tym:		
ulice, place, drogi	900	3,2
parki i ogrody publiczne	153	0,5
lasy komunalne	2.465	8,7
skwery i pasy zieleni ulicz.	460	1,6
grunty orne i ogrody warzywne i sady	4.639	16,3
łąki i pastwiska	3.045	10,7
ogrodki działkowe	487	1,7
lasy	1.979	6,3
cmentarze komunalne	176	0,6
tereny kolejowe	440	1,6
powierzchnia wód	6.929	24,4

Szczególną uwagę zwraca duży odsetek wód /prawie 1/4/, lasów i lasów komunalnych 15 % oraz stosunkowo duży udział zieleni, parków i ogrodów publicznych - 2,1 %. Struktura ta nie tylko zabezpiecza odpowiednie warunki odpoczynku, ale czyni Szczecin miastem pięknym.

2. Zieleni

Na ulicach i placach szczecińskich rośnie ponad 12 tys. drzew. Wśród zieleni miejskiej znajduje się 400 gatunków i odmian krzewów i roślin egzotycznych. Średnio na jednego mieszkańca przypada ok. 22 m² zieleni miejskiej /bez zieleni we wnętrzu blokowej/, podczas gdy w W-wie w roku 1959 przypadało na 1 mieszk. ok. 7 m².

Największym i najpiękniejszym parkiem Szczecina jest Park Kasprzowicza /109,6 ha/.

Pozostałe to:

Park Żeromskiego	23,9 ha	Park Noakowskiego	6,5 ha
Jasne Błonia	6,5 "	Park Powstańców	6,2 "

Na terenie miasta znajduje się 8 lasów komunalnych, z których największe to:

Las Arkoński

/wraz z Głębokiem/	1.290,3 ha	Mścięcino	305,5 ha
Dąbie	517,9 "	Zdroje	147,6 "

II. Ludność
=====

3. Ogrody działkowe

Na terenie miasta znajdowało się w latach:

	kolonii	działek	o powierzchni w ha
1950	32	7.342	326
1956	41	8.261	370
1959	43	8.423	442
1961	47	8.847	487

Z czego w dzielnicach:

Śródmieście	15	2.200	122
Pogodno	21	4.386	234
Nad Odrą	11	2.261	131

Pracownicze ogrody stanowią ważne źródło zaopatrzenia w warzywa i owoce. Roczne zbiory warzyw i owoców szacuje się bowiem na ok. 7 tys.ton.

4. Cmentarze

Najpiękniejszym, a zarazem jednym z największych w Europie, jest Cmentarz Centralny o powierzchni 158,7 ha, będący zarazem parkiem spacerowo-wypoczynkowym.

Czynne są również następujące cmentarze:

Cmentarz Golęcino	4,3 ha	Cmentarz Zdroje	4,0 ha
" Dąbie	6,8 "	" Wielgowo	2,0 "

5. Tereny wodne

Około 545 ha powierzchni wód zajmuje port.

Pozostała powierzchnią wodną ok. 6.384 ha stanowi 9 jezior /Dąbskie, Głębokie, Szmaragdowe i inne/, rzeki Odra i Regalia w granicach miasta oraz kanały i inne tereny wodne.

Największym wodozbiorem jest jezioro Dąbskie, którego powierzchnia wynosi ok. 5.400 ha i stanowi prawie 4/5 ogólnej powierzchni wód oraz 1/3 powierzchni dzielnicy Dąbie.

1. Rozwój ludności

W 1900 roku Szczecin zamieszkiwało 210.172 osoby, w tym 37.519 mieszkańców przyłączonych osiedli: Grabowo, Drzetowoi Niemierzyn. W ciągu 33 następných lat liczba mieszkańców wzrosła o 60.575 osób. Od 1925 roku następuje zahamowanie dalszego wzrostu ludności miasta, a w latach 1933-1939 następuje wręcz spadek liczby ludności o 1 %. W dniu 17.V.1939 roku ludność Szczecina liczyła 268.421 osób, natomiast w dniu 15.X. tzw. "Wielki Szczecin" zamieszkiwało 381.425 osób.

W momencie wyzwolenia tzn. w kwietniu 1945 roku ludność miasta liczyła tylko 6.000 osób. Dopiero w następnych miesiącach powróciła ewakuowana w czasie działań wojennych ludność niemiecka w liczbie 75 tys. osób. Ludność ta w 1946 roku została przesiedlona zgodnie z umowami poczdamskimi na terytorium Niemiec.

Wzrost liczby ludności w minionym okresie przedstawiał się następująco /stan w końcu roku/:

	1945	1946	1950	1955	1958	1960	1961
liczba mieszkańców w tysiącach	29,0	108,7	179,9	229,5	255,1	273,0	279,1

Okres lat 1945-1950 upływa głównie pod znakiem zasiedlenia miasta. Przeciętna roczna stopa przyrostu w tym czasie kształtowała się na poziomie 25,1 %. Cechą charakterystyczną tego okresu był napływ repatriantów i reemigrantów, a następnie przesiedleńców. Wzajemne uzupełnienie się tych grup spowodowało powstanie prężnej populacji.

Stąd też w latach 1950-1955 o wzroście liczby ludności decydował przyrost naturalny sięgający 32 %, a w liczbach bezwzględnych 6.500 osób rocznie. Przyrost wędrowniczy zmniejszył się, a roczna stopa przyrostu zmalała do 5,1 %.

Również po roku 1955 coraz wyraźniej zarysowuje się spadek ruchu naturalnego ludności oraz dalszy spadek ruchu wędrowniczego.

Jednocześnie następuje stopniowe scalenie się społeczności Szczecina. Zacierają się różnice między byłymi grupami przesiedleńców, repatriantów i reemigrantów. Liczba dzieci urodzonych i wychowanych w Szczecinie z roku na rok wzrasta. W 1961 roku udział tej grupy stanowił już ponad 40% ogółu ludności. Tworzy się więc nowy model wielkomięjskiej społeczności Szczecina.

Rozmieszczenie ludności w mieście w dniu 6.XII.1960 roku przedstawiało się następująco:

Dzielnice i osiedla	Liczba mieszkańców	Dzielnice i osiedla	Liczba mieszkańców
Ogółem miasto	268.892	Szczecin-Nad Odra	32.386
Szczecin-Sródm.	143.039	Drzetowo	2.562
Grabowo	11.038	Glinki/Stołozyn/	6.595
Zasztownia-Port	2.668	Gocław	800
Niebuszewo I	18.586	Golećcin	5.851
Pomorzańny	6.255	Niebuszewo II	5.355
Sródmieście	103.175	Skolwin	3.924
Wyspa Pucka i Kępa Parnicka	1.317	Warszewo	2.214
Szczecin-Pogodno	65.821	Żelechowo	5.085
Bezrzeczce	719	Szczecin-Dąbie	27.646
Głębokie	1.456	Dąbie	7.757
Gumieńce	9.155	Kijewo	640
Krzekowo	1.231	Kłeskowo	2.135
Niemierzyn	5.644	Kłucz	1.278
Ossowo	968	Podjuchy	6.099
Pogodno	30.030	Sławoocieszce	675
Os.Swierozewskie i Swierozewo	3.714	Wielgowo-Zdunowo	2.334
Tereny przyłączone ze Sródmieścia	12.904	Zdroje	4.125
		Żydówce	2.603

2. Wiek i płeć ludności

W toku rozwoju struktura ludności Szczecina ulegała zasadniczym zmianom.

Kształtowanie się tej struktury w pierwszych latach po wojnie przedstawia poniższe zestawienie:

Lata	Ogółem	Z tego		Z liczby ogółem przypadająca na osoby w wieku lat:		
		mężczyzn	kobiet	do 18	18-59	60 i więcej
1946 a/	100,0	45,6	54,4	23,5	65,3	11,2
1948 b/	100,0	51,0	49,0	25,2	70,9	3,9

a/ Wg spisu z 14.II.

b/ Wg jednorazowego badania stanu i struktury ludności.

Wyjątkowo korzystnie układała się struktura pod względem wieku w 1948 roku, bo ok. 70% ogółu stanowiły osoby w wieku zdolności do pracy. Godnym uwagi jest również fakt, że w tym samym okresie zaznacza się przewaga mężczyzn /51%/. Na stu mężczyzn przypadало wówczas 96 kobiet; podczas gdy w lutym 1946 roku sytuacja kształtowała się przeciwnie - na stu mężczyzn przypadalo aż 120 kobiet. Natomiast struktura wieku była w roku 1946 bardziej wyrównana i charakteryzowała się znacznym odsetkiem ludzi starszych. Zostało to spowodowane tym, że w spisie z 14.II.1945 roku ujęto również ludność niemiecką o zdecydowanej przewadze kobiet i znacznym udziale ludzi starszych. Od wpływ tej ludności przy równoczesnym napływie repatriantów i reemigrantów, a przede wszystkim przesiedleńców z województw centralnych spowodował więc radykalne zmiany w strukturze wieku.

Również po roku 1950 następuje dalsze odmłodzenie ludności, głównie przez wzrost udziału w ogólnej liczbie ludności dzieci i młodzieży.

Zmiany te przedstawiały się następująco:

Wiek płeć	1950	1955	1958	1960	1965 /około/
0-2	10,3	9,7	7,9	6,6	4,2
3-6	7,3	11,5	11,3	10,9	7,2
7-13	6,9	9,5	13,8	16,0	17,3
14-17	5,2	4,1	4,4	4,2	8,7
18-24	18,3	14,2	12,0	9,7	8,1
25-29	15,8	12,8	11,5	10,6	7,4
30-39	15,3	17,2	19,5	20,8	19,8
40-49	11,1	10,2	8,5	9,2	13,5
50-59	6,0	6,7	6,5	6,8	7,3
60-69	2,5	3,0	3,3	3,8	4,6
70 i więcej	1,3	1,1	1,3	1,4	1,9

R a z e m:	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Mężczyźni	49,4	49,2	49,3	49,3	49,0
Kobiety	50,6	50,8	50,7	50,7	51,0

Ogółem w tys.	179,9	229,5	255,1	273,0	305,0

Główne zmiany jakie zaszły w strukturze wieku w minionym 10-leciu to:

- znaczny udział dzieci w wieku przedszkolnym w latach 1950-1955 i jego słaby spadek po roku 1955
- gwałtowny wzrost udziału dzieci w wieku szkolnym /z 12 tys w 1950 do 41 tys. osób w 1960 r./
- znaczny wzrost udziału staroów
- wyraźny spadek udziału pozostałych grup w ogólnej liczbie ludności.

Na skutek tego, niekorzystnym zmianom uległ stosunek liczb osób w wieku nieprodukcyjnym /do 15 i powyżej 60 lat/ do liczby osób w wieku produkcyjnym.

Na sto osób w wieku produkcyjnym przypadało w latach:

1950	1955	1958	1960
47	62	70	76 osób w wieku nieprodukcyjnym.

Natomiast w proporcji płci ludności nie zaszły większe zmiany.

Na stu mężczyzn przypadają:

w 1950	1955	1958	1960
102,6	103,3	103,0	103,3 kobiety.

3. Przyrost naturalny ludności

Specyficzna struktura ludności Szczecina jaka ukształtowała się w pierwszych latach minionego piętnastolecia zde - terminowała kształtowanie się wysokich wskaźników przyrostu naturalnego.

Lata	Małżeństwa	Urodzenia żywe	Zgony	Przyrost naturalny
na 1000 ludności				
1946	10,3	16,2	23,5	- 7,3
1948	24,2	41,9	9,6	32,3
1950	18,4	49,0	11,8	37,2
1955	15,0	37,4	7,5	29,9
1958	12,3	27,8	5,8	22,0
1959	11,8	24,8	5,8	19,0
1960	11,7	21,0	5,1	15,9
1961	11,6	18,2	5,0	13,2
w liczbach bezwzględnych				
1950	3.134	8.346	2.009	6.337
1961	3.150	5.030	1.369	3.661

O ile upadek wskaźnika małżeństw na 1000 ludności nie po ciąga za sobą większego spadku liczby zawartych małżeństw, to jeśli chodzi o urodzenia żywe, zgony i przyrost naturalny widoczny jest znaczny spadek, zarówno wskaźników na 1000 ludności jak i liczb bezwzględnych. Liczba urodzeń żywych w 1961 roku stanowiła 60,8 % analogicznej liczby z 1955 roku, a przyrost naturalny stanowił już tylko 64,7 %.

Zasadniczą przyczyną takiego stanu rzeczy był wyraźny spadek liczby urodzeń w stosunku do liczby kobiet.

Spadek ten obrazuje liczba urodzeń żywych na 1000 kobiet:

Lata	W w i e k u l a t						
	15-49	15-19	20-24	25-29	30-34	35-39	40-49
1950	158	88	253	225	165	97	16
1955	125	68	224	123	182	72	14
1958	99	66	198	167	79	40	9
1959	90	49	188	142	80	49	6
1960	78	42	186	125	70	39	7

Mimo stosunkowo dużej jeszcze zachorowalności liczba zgonów stale spada. Do najczęstszych przyczyn zgonów należą w dalszym ciągu: nowotwory, choroby narządów krążenia /szczerze - głównie choroby serca/, choroby zakaźne /w tym gruźlica/ oraz choroby noworodków. Wskaźnik umieralności niemowląt wykazuje jednak wyraźną tendencję spadkową. W 1960 roku wynosił on 47,4 zgonów na 1000 urodzeń żywych, podczas gdy w 1955 - 82,4, a w 1950 - 106,4. Jest on jednak jednym z większych w kraju.

Liczba zgonów na 1000 urodzeń żywych w miastach o ludności powyżej 100 tys. w roku 1960 przedstawiała się następująco:

Ogółem	- 43	Bydgoszcz	- 46
Warszawa	- 28	Katowice	- 46
Gdańsk	- 36	Szczecin	- 47
Wrocław	- 39	Poznań	- 48
Kraków	- 40	Łódź	- 50

4. Prognoza rozwoju ludności do 1965 roku

W najbliższych latach przewiduje się utrzymywanie się występujących tendencji w przyroście naturalnym i wędrownym, wobec czego tempo rozwoju ludności zmniejszy się. Niemniej jednak liczba ludności wzrośnie i oscylować będzie w 1965 roku około 305 tys. osób.

Zmniejszy się wydatnie liczba dzieci w wieku przedszkolnym, a liczba dzieci w wieku szkolnym osiągnie w roku 1965 maksimum /ok. 59 tys. osób/. Wzrośnie gwałtownie liczba młodzieży w wieku 14-17 lat z 11,5 tys. w 1960 do ok. 26 tys. w 1965 roku, głównie 14-latków i 16-latków.

Nastąpi dalszy wzrost liczby osób powyżej 60 lat z 14,3 tys. w 1960 do ok. 19 tys. w 1965 roku. Zmiany jakie nastąpią na skutek starzenia się ludności w pozostałych grupach wieku będą różnokierunkowe.

W wyniku tych zmian liczba osób w wieku produkcyjnym pod koniec bieżącej pięcioletki wzrośnie o ok. 13 tys. osób i wyniesie w 1965 ok. 170 tys. osób.

Stopniowej poprawie ulegać będzie stosunek liczby osób w wieku nieprodukcyjnym do liczby osób w wieku produkcyjnym.

W roku 1965 wyniesie on ok. 71 na 100.

III. Zatrudnienie, płace i ubezpieczenia społeczne

1951	1955	1957	1961
5,2	3,1	10,8	6,4 %

1. Zatrudnienie

Już od pierwszych dni po wyzwoleniu Szczecin stał się chłonnym rynkiem pracy. Uruchomienie zakładów użyteczności publicznej, portu, zorganizowanie najważniejszych instytucji /np. Zarządu Miejskiego itp./ oraz stopniowe uruchamianie zakładów przemysłowych, handlowych i innych wzmagало nieustannie zapotrzebowanie na siłę roboczą w mieście.

Tempo rozwoju zatrudnienia w okresie odbudowy ilustruje w przybliżeniu zestawienie danych Ubezpieczalni Społecznej:

Stan na dzień	Liczba zatrudnionych		
	ogółem	urzędników	robotników
31.III.1947	52.232	14.389	37.843
31.XII.1947	76.903	15.248	61.655
31.III.1948	78.204	15.393	62.811

Rozwój życia gospodarczego i społecznego w mieście powodował niestanny wzrost zatrudnienia. Liczba zatrudnionych osiągnęła już na koniec 1951 roku stan 83 tys.osób. Stan za zatrudnionych wykazuje tendencję wzrostową również po roku 1951. Wynika to z zestawienia danych liczbowych zaczerpniętych z bilansów siły roboczej.

Zatrudnienie	1951	1955	1960	1961	1962	1965
					p l a n y	
Ogółem w tys.osób	82,7	104,0	117,6	119,2	124,9	141,5
Wskaźnik 1951=100	100	126	142,2	144,1	151,0	171,1

Wyraźne zmiany nastąpiły jednak nie tylko w wielkości zatrudnienia, ale i w strukturze. O ile bowiem, podobnie rzecz się ma jak w innych miastach, w pierwszych latach po wojnie znaczny udział w zatrudnieniu ogółem stanowiła liczba zatrudnionych w gospodarce nieuspołecznionej, to w latach 1951 - 1961 udział ten był znikomy i wynosił:

Decydujący wpływ na wzrost zatrudnienia w gospodarce uspołecznionej miały dwa działy gospodarki narodowej: przemysł i transport oraz transport i łączność.

Zatrudnienie w gospodarce uspołecznionej wg działów gospodarki narodowej kształtowało się bowiem następująco:

Wyszczególnienie	1951	1955	1961	1965	1951	1955	1961	1965
	w tysiącach				w odsetkach			
Ogółem	78.399	100.832	109.434	132.486	100,0	100,0	100,0	100,0
Przemysł i rzemiosło	23.878	29.840	38.131	44.927	30,5	29,6	34,8	33,9
Rolnictwo i leśnictwo	584	1.146	576	580	0,8	1,1	0,5	0,4
Budownictwo	13.447	18.721	12.237	15.959	17,2	18,6	11,2	12,0
Transport i łączność	13.695	17.874	20.521	26.109	17,5	17,7	18,8	19,7
Obrót towarowy	9.713	9.771	10.256	12.123	12,3	9,7	9,4	9,2
Gosp. kom. i mieszk.	3.814	4.934	6.181	7.499	4,8	4,9	5,6	5,7
Urządzenia socj. i kult.	8.389	11.154	15.132	18.131	10,7	11,1	13,8	13,7
Pozostałe działy	4.879	7.392	6.400	7.158	6,2	7,3	5,9	5,4

Udział tych dwóch działów w zatrudnieniu ogółem wzrósł w roku 1961 do 53,6 %. Co więcej, wzrost zatrudnienia w tych działach wykazuje w dalszym ciągu wysokie tempo rozwoju. W roku 1961 nastąpił bowiem wzrost zatrudnienia w transporcie i łączności o 50 %, a w przemyśle i rzemiosle o 63 % w porównaniu do 1951 roku, podczas gdy w pozostałych działach łącznie wzrost nie przekroczył 25 %.

Istotny wpływ na taki stan rzeczy miał rozwój gospodarki morskiej. Wzrost zatrudnienia w przedsiębiorstwach związanych z gospodarką morską przedstawiał się następująco:

Wyszczególnienie	1958	1959	1960	1961	1962	1965
	p l a n					
Przedsiębiorstwa gosp. morskiej ogółem	17.712	19.239	21.297	23.825	25.562	30.623
Wskaźnik 1958=100	100	109	120	135	144	173
Przedsięb. przemysł. r a z e m	8.217	8.961	9.844	11.523	12.139	13.974
w tym:						
- Stocznia im. A. Warskiego	3.752	3.712	4.231	4.968	5.200	5.285
- Stocznia Remont.	1.555	1.464	1.581	2.163	2.263	3.013
Przedsięb. transp. r a z e m	7.986	8.711	9.760	10.483	11.447	14.408
w tym:						
- Zarząd Portu Szezein	4.378	4.655	5.273	5.562	5.712	6.517
- Polska Żegluga Morska	1.639	1.971	2.392	2.671	3.364	5.000
Inne przedsięb. gospodarki morskiej	1.509	1.567	1.693	1.819	1.976	2.241

Mimo iż uwzględniono tylko przedsiębiorstwa bezpośrednio związane z gospodarką morską, uzyskana liczba zatrudnionych jest stosunkowo duża. Liczba ta stanowi 22 % ogółu zatrudnionych i wykazuje stałą tendencję wzrostową.

Staż i znaczny wzrost zatrudnienia występuje również w działach usługowych.

Zatrudnienie w roku 1961 było wyższe:

- w urządzeniach socjalnych i kulturalnych o 80,4 %,
- w gospodarce komunalnej i mieszkaniowej o 62,1 %,
- i w obrocie towarowym o 6,0 %,

niż w roku 1951.

Zatrudnienie w mieście stanowi obecnie ok. 50 % ogólnej liczby zatrudnionych w gospodarce społecznej na terenie województwa, a w działach pozarolniczych znacznie przewyższa 50 %.

W roku 1960 udział ten wynosił:

- w budownictwie 65,1 %,
- w transporcie i łączności 65,4 %,
- w przemyśle i rzemiośle 59,2 %,

w gospodarce komunalnej i mieszkaniowej 55,8 %, a w urządzeniach kulturalnych i socjalnych 56,6 %.

Wynika z tego, że miasto Szczecin kształtuje w dużej mierze oblicze ekonomiczne województwa i decyduje o jego udziale w gospodarce kraju.

Według danych z bilansów zatrudnienia, liczba zatrudnionych z wykształceniem wyższym kształtowała się następująco:

Wyszczególnienie	Ogółem	W t y m						
		przemysł i rzemiołło	budownictwo	transport	żegluga	obróć towarowy	urządzenia socjalne i kulturalne	uczelnia i szkoły wyższe
Ogółem 1960	5.577	790	708	473	157	2.540	723	
1961	6.151	879	760	537	181	2.775	804	
/plan/ 1962	7.011	1.057	910	701	223	2.973	903	
-"- 1965	8.956	1.505	1.237	1.049	329	3.475	1.026	
w tym:								
kierunki:								
techniczne								
1960	1.923	540	580	186	11	498	104	
1961	2.148	614	630	217	15	548	116	
/plan/ 1962	2.603	766	762	295	20	610	135	
-"- 1965	3.515	1.053	1.030	450	25	764	170	
ekonomiczne								
1960	989	197	63	244	100	118	194	
1961	1.087	211	64	267	109	127	229	
/plan/ 1962	1.291	230	72	348	133	145	267	
-"- 1965	1.872	378	111	522	216	193	306	

Zwraca tu uwagę stosunkowo duży udział pracowników z wyższym wykształceniem ekonomicznym w transporcie i z wyższym wykształceniem technicznym w budownictwie. Nie małą zasługę posiada w pierwszym przypadku była Akademia Handlowa / Wyższa Szkoła Ekonomiczna/, a w drugim - Wydział Budownictwa Lądowego i Wodnego Szkoły Inżynierskiej / Politechniki Szczecińskiej/.

Natomiast liczba zatrudnionych z wykształceniem średnim zawodowym wynosiła:

Wykaz ogólny - nienie	Ogółem	w t y m						
		przemysł i rzemiosło	budowni- ctwo	transport łączności	obró- t towarowy	urządze- nia so- cjalne i kultural.	administra- cja i in- stytucje wymiaru sprawie- dlivosti	
Ogółem 1960	9.626	1.863	941	2.021	651	3.470	445	
1961	10.556	1.889	1.054	2.373	735	3.696	549	
/plan/ 1962	12.721	2.402	1.263	3.207	829	4.146	579	
-"- 1965	16.621	3.405	1.857	4.170	1.258	4.871	658	
w tym								
kierunki:								
techniczne								
1960	3.205	923	696	1.211	41	221	101	
1961	3.661	1.057	786	1.394	53	238	115	
/plan/ 1962	4.839	1.320	948	2.041	60	303	146	
-"- 1965	6.620	1.979	1.329	2.556	154	402	171	
ekonomiczne								
1960	2.625	819	199	314	590	294	244	
1961	2.779	701	222	388	667	342	320	
/plan/ 1962	3.276	922	264	463	745	354	323	
-"- 1965	4.510	1.243	264	632	1.075	427	377	

Ogólnie jednak liczba zatrudnionych z wykształceniem wyższym i średnim /głównie technicznym/ nie zaspakaja gospodarki miejskiej, a szczególnie gospodarki morskiej.

Odczuwa się również brak robotników wykwalifikowanych. Zakłady Szczecina zatrudniały:

	W 1959	1960	1961	1962	1965
				/plan/	
	25.411	32.135	34.392	36.772	45.024

robotników wykwalifikowanych, przy czym najliczniej reprezentowane były grupy: mechaniczna, budowlana i elektroenergetyczna.

Udział robotników wykwalifikowanych wynosił:

	1959	1961	1965
		% ogółu	/plan/ zatrudnionych
w gospodarce uspołecznionej razem	25,6	31,4	34,0
przemysłu i rzemiosła	47,7	47,6	50,7
budownictwie	32,3	36,9	42,2
transporcie i łączności	13,8	33,1	34,8
obrocie towarowym	21,7	30,1	30,9
i gospodarce komunalnej	15,4	29,9	35,9

Na skutek uporządkowania spraw emerytalnych w ostatnich latach zmniejszyło się znacznie zatrudnienie osób w wieku 61 lat i więcej. Strukturę wieku zatrudnionych w gospodarce uspołecznionej ilustruje poniższe zestawienie /w procentach/:

Lata	Zatrudnienie w wieku lat :							
	14-17	18-20	21-30	31-40	41-49	50-55	56-60	60 i więcej
1957	1,2	7,5	35,5	27,6	13,6	7,2	4,0	3,4
1959	0,7	6,7	33,8	32,6	13,6	7,0	3,4	2,2

Najmłodszą strukturę zatrudnienia posiadały takie działy jak: przemysł, instytucje finansowe, wymiar sprawiedliwości i obrót towarowy; a najstarszą: leśnictwo, administracja, usługi nieprodukcyjne oraz gospodarka komunalna i mieszk. W pierwszym przypadku wiek połowy zatrudnionych nie przekroczył: w przemyśle 30, w instytucjach finansowych 32, a w obrocie towarowym i wymiarze sprawiedliwości 33 lat. Natomiast w drugim przypadku wiek połowy zatrudnionych przekraczał w leśnictwie 38, w administracji i usługach produkcyjnych 36, a w gospodarce komunalnej 35 lat.

W ostatnich latach nastąpił wzrost ogólnej liczby młodocianych, a jednocześnie zwiększył się udział w tej liczbie młodocianych uczących się. O ile bowiem liczba młodocianych wynosiła 667 osób w 1959 r. i 1.013 osób w 1960 roku, to liczba młodocianych uczących się wynosiła odpowiednio 341 osób w 1959 i 750 osób w 1960 roku. Największy udział młodocianych uczniów występuje w budownictwie i przemyśle.

Stale wzrasta również liczba zatrudnionych kobiet w gospodarce uspołecznionej, co wynika z poniższego zestawienia:

Wyszczególnienie	1954	1955	1960	1961	1962 1965	
					p l a n	
Liczba zatrudnionych kobiet w tys.	25,5	33,4	37,2	40,4	42,3	47,6
% udział w zatrudnieniu ogółem	32,5	33,1	34,9	36,9	36,6	35,9

Jest to zjawisko ze wszech miar pożądané zwłaszcza przy występującym na szczecińskim rynku pracy braku mężczyzn i na dmiarze kobiet.

Zatrudnienie kobiet skupia się głównie w następujących działach gospodarki narodowej:

	1961	1962 /plan/
	% ogółu zatrudnionych kobiet	
w przemyśle	30,2	29,8
w urządzeniach socjalnych i kulturalnych	26,0	26,7
w obrocie towarowym	16,5	16,5
w administracji i instytucjach wymiaru sprawiedliwości	3,9	3,9

Najmniejszy udział kobiet w stosunku do ogółu zatrudnionych pracowników występuje w budownictwie i transporcie. Udział ten wyniósł w 1961 roku w budownictwie 14,9 %, a w transporcie 17,1 %, podczas gdy w przemyśle 31,8 %, w obrocie towarowym 65,4 %, a w usługach socjalnych i kulturalnych 70,0 %.

Systematyczny wzrost zatrudnienia, przy niesłabnącym zapotrzebowaniu głównie na męską siłę roboczą spowodował wzrost wykorzystania zasobów siły roboczej.

Stopień wykorzystania zasobów siły roboczej przedstawiał się następująco /w procentach/:

Płeć	1958	1959	1960	1961
Ogółem	69,0	72,3	74,4	75,1
Mężczyźni	85,1	88,4	94,6	92,3
Kobiety	52,3	55,6	54,3	57,1

Męskie zasoby siły roboczej, o ile się uwzględni zatrudnionych nie objętych bilansem oraz inwalidów, zostały wyko-

rzystane do granic możliwości. W związku z tym wystąpił niedobór męskiej siły roboczej. Pokrycie jednakże tego niedoboru żeńskimi zasobami siły roboczej napotyka na znaczne trudności, mimo że Szczecin dysponuje nadwyżką tych zasobów. Przede wszystkim kobiety poszukujące pracy nie posiadają odpowiednich kwalifikacji. Zapotrzebowanie na siłę roboczą dotyczy w większości takich rodzajów prac, przy których zatrudnienie kobiet jest nie wskazane. Wreszcie zakłady niechętnie zatrudniają kobiety.

Nieźrównoważony bilans siły roboczej jest jedną z zasadniczych przyczyn powodujących niekorzystne zjawisko płynności kadr. W ciągu 1958 roku 30.176 osób zmieniło pracę, z czego część stanowili zwolnieni w ramach usuwania przerostów. Stosunkowo duże liczby zwolnień na własną prośbę 18 tys. oraz samowolnych opuszczeń pracy /4 tys./ wskazują na bardzo szkodliwe zjawisko - brak stabilności załóg. Szczególnie ostro zjawisko to występuje w budownictwie i przemyśle i dotyczy głównie mężczyzn. Podczas gdy odnowienie załogi w 1958 roku dla całej gospodarki uspołecznionej razem mężczyzn i kobiet wyniosło 23,5 %, to odnowienie męskiej załogi wynosiło w budownictwie 47,1 %, a w przemyśle 25,2 %. Oczywiście sytuacja uległa ostatnio pewnej poprawie, ale zjawisko jako takie istnieje nadal.

Omówione tendencje rzutują w sposób zasadniczy na szczeciński rynek pracy, gdzie sytuacja kształtowała się następująco:

Lata	Zarejestrowani poszukujący pracy a/		Zgłoszono wolnych miejsc a/		Skierowano do pracy w ciągu roku w tys.	
	razem	kobiet	razem	w tym dla kobiet	razem	w tym kobiet
1955	168	114	398	22	49,7	14,1
1958	180	151	840	131	28,4	10,2
1960	513	507	1.013	206	27,6	8,9
1961	625	610	839	172	27,4	10,2

a/ Wg stanu na 31.XII.

Uwaga: Rejestracji podlegają kobiety oraz spośród mężczyzn tylko ci, którzy nie mogą znaleźć pracy na własną rękę.

Wszystko wskazuje na to, że problem zatrudnienia będzie jednym z najpoważniejszych problemów miasta również w najbliższych latach. Z bilansu siły roboczej wynika, że liczba zatrudnionych w gospodarce społecznej wzrosła w latach 1961-1965 o 23,1 tys. osób, w tym 7,2 tys. kobiet. Największy wzrost nastąpi w działach: przemysłu - o 6,8 tys. osób i w transporcie - o 5,6 tys. osób, przy czym znaczna część tego wzrostu dotyczyć będzie przedsiębiorstw gospodarki morskiej.

Spowoduje to zmiany w strukturze zatrudnienia w kierunku dalszego zwiększenia udziału transportu i łączności.

W związku z tym, że udział zatrudnienia kobiet w tych działach, a szczególnie w transporcie jest stosunkowo mały, łączny udział kobiet w zatrudnieniu spadnie z 36,9 % w 1961 do 35,9 % w 1965 roku.

Nastąpi dalszy wzrost niedoboru męskiej siły roboczej i prawdopodobnie utrzyma się nadwyżka kobiet, co jeszcze bardziej zaostrzy sytuację na rynku pracy. Trudności te spotęguje ponadto fakt, że wzrost zasobów siły roboczej dotyczy będzie głównie najmłodszych roczników. Z tego też powodu powinien nastąpić dalszy wzrost zatrudnienia młodocianych, zwłaszcza uczniów.

2. Pła ce

W pierwszych latach po wojnie, w związku z występującymi trudnościami gospodarczymi, płace kształtowały się ogólnie na niskim poziomie. Nie wiele lepiej przedstawiała się również sytuacja w tym zakresie aż do roku 1955. W okresie tym szczególnie ostro zarysowały się dysproporcje międzydziałowe.

Dopiero w roku 1956, w wyniku podwyższenia minimum płacy i tzw. regulacji płac w niektórych działach dysproporcje te uległy znacznemu złagodzeniu. Od tego też momentu nastąpił szybki wzrost płac, a jednocześnie zaszły poważne zmiany w strukturze zarobków.

Przybliżony, ogólny obraz tego stanu rzeczy daje zestawienie zatrudnionych w województwie szczecińskim według wysokości zarobków za miesiąc wrzesień /w procentach/:

Lata	Pracownicy zarabiający brutto w zł.						
	do 600	601-1000	1001-1500	1501-2000	2001-3000	3001-5000	ponad 5000
1956	9,0	38,9	30,9	13,2	7,0	0,9	0,1
1957	6,7	29,1	35,4	17,3	9,5	1,9	0,1
1958	4,9	17,4	35,7	21,7	14,5	3,3	0,5
1959	2,8	16,8	33,4	22,7	17,9	5,4	1,0
1960	3,7	15,7	32,2	23,5	18,9	5,2	0,8
Polska ogółem	3,1	13,0	30,6	25,2	17,1	6,2	0,8

Z uwagi na brak danych porównywalnych, dotyczących średnich płac zatrudnionych na terenie miasta Szczecina we wszystkich działach gospodarki narodowej dalszą informację ograniczono do zilustrowania dynamiki wypłat netto na podstawie analiz bankowych.

Dynamika tych wypłat dla zatrudnionych w mieście przedstawiała się następująco:

	1957	1958	1959	1960	1961
Wypłacono ogółem w mln. zł.	1.719,2	1.853,2	2.065,3	2.191,9	2.387,6
wskaznik 1957=100	100,0	107,8	120,1	127,5	138,9

Największy udział w wypłatach ogółem stanowiły płace jednostek na rozrachunku gospodarczym. Wynika to z poniższego zestawienia danych za rok 1961:

	w tys. złotych	%
wypłaty ogółem	2.387.637	100,0
płace jednostek na rozrachunku gospodarczym	1.929.348	80,8
płace jednostek budżetowych i budżetowanych	347.012	14,5
płace nie objęte funduszem płac	58.072	2,4
wypłaty z funduszu zakładowego	53.205	2,3

Wzrost płac z osobowego i bezosobowego funduszu jednostek na rozrachunku gospodarczym w latach 1960-1961 według działów gospodarki narodowej obrazuje poniższe zestawienie:

Działy gosp. narodowej	W mln. złotych		Wskaźnik 1960=100,0
	1960	1961	
Ogółem	1.782,0	1.929,3	108,2
Rolnictwo	33,9	36,8	108,3
Leśnictwo	43,9	49,3	112,3
Przemysł	688,2	744,9	108,2
Budownictwo	286,4	286,0	99,8
Transport i łączność	348,0	393,0	112,9
Obrót towarowy	185,0	205,1	118,8
Gospodarka komunalna	98,0	99,6	101,7
Oświata, nauka i kultura ochrona zdrowia, instytucje finansowe i ubezpieczeniowe	55,3	57,6	104,1
Pozostałe	43,3	57,0	131,5

Uwzględniając dynamikę zatrudnienia należy stwierdzić, że największą tendencję wzrostową płac wykazują działy: przemysł i transportu, szczególnie morskiego.

Kształtowanie się natomiast przeciętnych płac brutto w największym dziale gospodarki narodowej - przemyśle ilustruje poniższe zestawienie /w złotych/:

	1958	1961
Ogółem	1.723	1.961
Przemysł planowany centralnie razem	1.769	2.008
- państwowy	1.777	2.020
- spółdzielczy	1.607	1.742
Przemysł planowany terenowo razem	1.538	1.767
- państwowy	1.625	1.863
- spółdzielczy	1.509	1.717

3. Ubezpieczenia społeczne

Ubezpieczeniem społecznym objęci są wszyscy pracownicy bez wyjątku, którym też przysługuje prawo do pełnych świadczeń : chorobowych, emerytalnych i innych.

Liczba ubezpieczonych, zatrudnionych na terenie Szczecina wynosiła:

w roku: 1959	-	137,8	tys.osób
1960	-	131,8	"-
1961	-	136,1	"-

W ostatnich latach nastąpiło socentralizowanie prawie całej działalności ubezpieczeniowej w Zakładzie Ubezpieczeń Społecznych. Od roku 1960 przejął on od rad narodowych zaopatrzenie emerytalne.

Ogólnie sytuacja rencistów uległa w ostatnich latach znacznej poprawie. Ilustruje to poniższe zestawienie:

/w skali województwa/			
Lata	Liczba zaopatrzeń	Wypłacono w mln. zł.	Średnia miesięczna w złotych
1960	18.881 a/	145,5	684,7
1961	22.405 b/	167,6	685,9

a/ W dniu 31.XII.

b/ W dniu 1.XI.

IV. Inwestycje i budownictwo

W pierwszych latach po wyzwoleniu nakłady inwestycyjne stanowiły niezbędne pokrycie dla najbardziej koniecznych potrzeb miasta. Miały one na celu stworzenie możliwości szybkiego uruchomienia podstawowych dla życia gospodarczego miasta obiektów produkcyjnych, portowych i innych.

W okresie tym zostały uruchomione: Huta "Szczecin", Fabryka Włókien Sztucznych, Zakłady Nawozów Sztucznych "Superfosfat", 2 zakłady przemysłu odzieżowego, fabryka kwasu węglowego, wytwórnia tlenu. Rozpoczęły produkcję 2 cegielnie i 2 fabryki kartonów, fabryka wyrobów biurowych oraz także zakłady przemysłu spożywczego, jak: Cukrownia "Szczecin", browar, fabryka drożdży, Fabryka Czekrów i Czekolady "Gryf". Od chwili wyzwolenia miasta rozpoczęły również pracę port szczeciński i węzeł PKP, stanowiące najbardziej miastotwórcze obiekty. Prócz wymienionych uruchomiono 80 mniejszych zakładów przemysłowych oraz 390 punktów rzemieślniczych.

Nakłady inwestycyjne w woj. szczecińskim w latach 1950-1960 kształtowały się następująco /wg cen z 1956 roku/:

	1950	1951	1952	1953	1954	1955	1956	1957	1958	1959	1960
w mln. zł.	1.186	1.179	1.127	1.112	1.155	1.147	1.159	1.254	1.573	1.984	1.929
wskaznik 1950=	100,0	98,9	95,0	93,8	97,4	96,7	105,7	132,6	166,9	96,7	162,6

Struktura tych nakładów w latach 1957-1960 przedstawiała się następująco /w mln.zł. wg. cen z 1956 roku/:

Lata	Działy gospodarki narodowej:										
	ogółem	przemysł	budownictwo	rolnictwo	leśnictwo	transport	żeglowność	obróty towarowy	gospodarka komunalna	gospodarka mieszkaniowa	urządzenia kulturalno-socjalne
1957	1.254	363	21	239	9	233	34	57	171	101	26
1958	1.573	459	30	242	11	360	62	55	228	116	10
1959	1.984	837	25	230	7	264	72	106	261	160	22
1960	1.929	703	50	300	7	223	82	81	269	182	32
Średni wskaźnik % udziału	100,0	35,0	1,9	15,0	0,5	16,0	3,7	4,4	13,8	8,3	1,4

Podział nakładów wg rodzajów działalności inwestycyjnej ilustruje natomiast poniższe zestawienie /w mln.zł. wg cen bieżących/:

Lata	Ogółem	Rob.bud.-montażowe	Zakup maszyn i urządzeń	Inne
1958	1.815,0	925,0	824,0	66,0
%	100,0	51,4	44,8	3,8
1959	2.361,0	1.193,0	1.090,0	78,0
%	100,0	50,6	46,1	3,3
1960	2.394,0	1.210,0	1.055,0	129,0
%	100,0	50,5	44,2	4,3

Większość tych nakładów dotyczyła m.Szczecina ze względu na rozwój portu i znaczną koncentrację przemysłu w tym rejonie województwa. Zostało w tym czasie oddane do użytku w porcie nowe nabrzeże drobnicowe "Ewa" i znacznie zmechanizowany sam proces przeładunków. Modernizacji uległ cały węzeł kolejowy w mieście. Rozbudowywano także zakłady, jak: Huta "Szczecin", Stocznia Szczecińska, Cukrownia "Gumieniec", Zakłady Włókien Sztucznych, Papiernia "Skolwin", Zakłady Nawozów Fosforowych "Superfosfat" i szereg mniejszych. Powstały również nowe zakłady pracy, jak: Szczecińska Stocznia Remontowa, Fabryka Maszyn Budowlanych, Szczecińska F-ka Motocykli "Junak",

Przedsiębiorstwo Połowów Dalekomorskich i Usług Rybackich "Gryf", Zakłady Elektromechaniczne, F-ka Mierników Elektrycznych, F-ka Narzędzi oraz w dużym stopniu zaawansowano prace przy odbudowie Elektrowni "Pomorzany".

Natomiast w ramach inwestycji terenowych, realizowanych przez Prezydium Miejskiej Rady Narodowej, nakłady kształtowały się następująco:

	1953	1954	1955	1956	1957	1958	1959	1960	1961
W mln. złotych	59,8	48,4	65,4	95,4	139,3	197,1	212,4	262,8	244,1
Wskaźnik 1953=100	100,0	80,9	109,1	159,1	233,2	329,3	353,9	439,3	408,1

Struktura tych nakładów w latach 1955-1960 przedstawiała się następująco /w mln. zł. wg cen bieżących/:

Lata	Działy gospodarki terenowej:							
	ogółem	przemysł terenowy	rolnictwo i leśnictwo	obróć towarowy	gospodarka komunalna	gospodarka mieszkaniowa	urządzenia kulturalno-socjalne	inne
1955	65,4	-	-	2,4	12,7	38,9	11,4	-
1956	95,4	1,4	0,5	2,8	17,1	52,7	18,9	2,0
1957	139,3	-	-	4,8	22,7	84,9	26,9	-
1958	197,1	-	-	5,2	39,2	103,7	49,0	-
1959	212,4	2,8	0,5	3,8	64,9	106,5	29,5	4,4
1960	262,9	4,4	3,1	25,8	57,4	123,5	44,1	4,6

Charakteryzowała się ona zdecydowaną przewagą nakładów na budownictwo mieszkaniowe, budowę nowych obiektów szkolnych, komunalnych i handlowych.

Do ważniejszych inwestycji zrealizowanych w tym okresie należą: odbudowa Starego Miasta i Śródmiejskiej Dzielnicy Mieszkaniowej oraz szeregu pojedynczych obiektów mieszkalnych; odbudowa mostu Długiego na Odrze i budowa dwóch mostów w ciągu Szosy Poznańskiej; rozpoczęcie budowy technicznego zaopływu przy ul. Klonowicza i ujęcia wody w Zdrojach: budowa 21 szkół i zakończenie rozbudowy Szpitala Zakaznego przy ul. Arkońskiej.

Bieżący plan pięcioletni zakłada dalszy, wyraźny wzrost zadań inwestycyjnych. Planowane nakłady inwestycyjne w latach 1961-1965 przedstawiają się bowiem następująco/w mln. zł. wg cen bieżących/:

Wyszczególnienie	Ogółem	1961	1962	1963	1964	1965
Ogółem	8736,0	1225,3	1303,3	1639,0	1986,6	2584,8
Plan centralny	7178,9	930-4	980,2	1360,4	1694,3	2213,6
Plan terenowy	1557,1	294,9	323,1	278,6	292,3	368,2
Udział planu terenowego ogółem	17,8	24,0	24,8	16,9	14,7	13,2
Nakłady na jednego mieszkw. w tys. zł.	304,2	44,0	45,8	55,9	66,4	84,6

Z łącznej kwoty nakładów inwestycyjnych planu centralnego przeznacza się na:

	mln. zł.	%
budowę nowych i rozbudowę obiektów przemysłowo-usługowych	2.146,2	29,9
zakup gotowych dóbr inwestycyjnych	4.562,6	63,5
zakładowe budownictwo mieszkaniowe i budowę hoteli robotniczych	302,5	4,3
inwestycje socjalne	96,5	1,3
inne	71,3	1,0

Zdecydowana większość tych nakładów przeznaczona jest na wyposażenie w gotowe dobra inwestycyjne /maszyny, dźwigi, jednostki pływające itp./ oraz rozbudowę przedsiębiorstw, głównie transportowo-usługowych i przemysłowych. Podział bowiem ogólnej kwoty nakładów inwestycyjnych planu centralnego na resorty przedstawia się następująco:

	mln. zł.	%
Min. Przem. Ciężkiego	1.089,4	15,2
Min. Przem. Spoż. i Skupu	161,1	2,2
Min. Leśn. i Przem. Drzewnego	233,3	3,2
Min. Handlu Wewn.	7,1	0,1
Min. Łączności	71,0	1,0
Min. Przem. Chemicznego	245,3	3,4
Min. Żeglugi	4.492,7	62,6

	mln. sz.	%
Min. Przem. Lekkiego	11,3	0,2
Min. Górnictwa i Energetyki	243,4	3,4
Min. Budown. i Przem. Mat. Bud.	158,7	2,2
Min. Komunikacji	376,0	5,2
Min. Kultury i Sztuki	4,4	0,1
Min. Szkolnictwa Wyższego	63,8	0,5
CZSP	21,7	0,3

Ponad 87 % ogólnej kwoty nakładów planu centralnego skupia się w 15-tu większych przedsiębiorstwach Szczecina przy czym 63 % przypada na 4 przedsiębiorstwa transportowo-usługowe: Polską Żeglugę Morską, Zarząd Portu Szczecińskiego, DOKP i Żeglugę Szczecińską /w tym zakup floty 51 %/, a 11 % na Stocznia Szczecińską i Szczecińską Stocznia Remontową. Pozostałe 13 % wg wielkości nakładów/ przypadają na: Papiernię "Skolwin", Zakład Energetyczny, Szczecińskie Zakłady Włókien Sztucznych, Hutę "Szczecin", Przedsiębiorstwo Połozów Dalekomorskich "Gryf", Elektrownię "Pomorzany", Ciernik "Szczecin", Szczecińskie Zakłady Nawozów Fosforowych i Zakłady Koksochemiczne.

Założona znaczna rozbudowa obiektów miastotwórczych tj przede wszystkim portu, floty armatorów szczecińskich, węzłów kolejowych, rybołówstwa i szeregu innych obiektów kulturalnych powoduje konieczność szybszego rozwoju działów usługowych objętych planem terenowym. Nakłady inwestycyjne planu terenowego na lata 1961-65 są większe o 75,4 % w porównaniu do ubiegłej 5-letki.

Ilustruje to poniższe zestawienie /w mln. sz. wg cen bieżących/:

Dział gosp. narodowej	Nakłady w latach							% oskarnik w 1965
	1955-1960	1961-1965						
		razem	1961	1962	1963	1964	1965	
Ogółem	907,2	1557,1	294,9	323,1	278,6	292,3	368,2	174,6
Przem. teren.	8,6	133,3	14,2	22,2	33,8	34,4	28,7	155,0
Rol. i leśn.	4,0	5,7	1,4	0,6	0,4	1,0	2,3	142,5
Obr. towar.	42,4	84,8	25,0	17,9	7,8	15,4	18,7	200,0
Gosp. komun.	201,4	228,3	57,8	55,6	41,3	36,3	37,3	113,3
Gosp. mieszk.	471,4	780,5	143,5	153,8	131,9	143,8	207,5	165,5
Urs. socj.	168,5	322,8	51,8	72,5	63,4	61,4	73,7	191,5
Inne	10,9	1,7	1,2	0,5	-	-	-	15,5

W dalszym ciągu największy udział stanowią nakłady na budownictwo mieszkaniowe - 50,1 %, urządzenia socjalne - 20,7 % oraz budowę i rozbudowę urządzeń komunalnych 14,7 %. Największe tempo wzrostu natomiast wykazują działy przy myślu i obrotu towarowego.

W wyniku realizacji nakładów bieżącej pięcioletki zostało już oddanych do użytku 948 mieszkań, a do końca 1965 roku zostanie ponadto zbudowanych 5.088. Budownictwo mieszkaniowe koncentrować się będzie głównie na Osiedlu Grunwaldzkim, Starym Mieście, osiedlu przystosowanym, Pomorzaczach i w rejonie Starego Miasta w Dąbiu.

W omawianym okresie odbudowano wiadukt przy ul. Wilczej, wykonano połączenie linii tramwajowych 3 i 4 na Pomorzaczach, przekazano do eksploatacji podstację prostowniczą przy ul. Klonowicza o mocy 890 KW. Natomiast w najbliższym czasie zakończona zostanie budowa /I etap/ zaplecza technicznego MFK, ujęcia wody w Zdrojach /I etap/, podstacja prostownicza "Śródmieście" i bramy portalowej Ciernika Centralnego. Rozpoczęte i zakończone zostaną także inwestycje, jak: budowa mostu Żmoguśa, modernizacja stacji pomp na Pomorzaczach, budowa żelni miejskiej i kąpieliska przy ul. 1-go Maja. Rozpoczęta zostanie budowa bazy zaplecza technicznego dla MPO, ujęcia wodnego Mścięcino i nowego hotelu.

Zostało już oddanych 5 szkół, a do końca 1965 roku przewiduje się oddanie dalszych 18. Oddano do użytku Szkołę Rzemiosł Budowlanych, a zbudowane zostaną 2 szkoły zawodowe dla Technikum Samochodowego i Technikum Gospodarczego. Prócz tego zostaną wybudowane dwa obiekty dla Pogotowia Opiekuńczego i Zakładu dla Dzieci Głuchych o 150 miejscach każdy oraz szereg obiektów warsztatowych i sal gimnastycznych.

W resorcie zdrowia zostanie zakończona budowa obiektu dla Przychodni Przeciwgruźliczej, a wybuduje się: 2 przychodnie rejonowe /na Starym Mieście i Pomorzaczach/, drugi dom renowistów, obiekty dla Stacji Sanitarnoepidemiologicznej i Stacji Krwi dawczej.

Wybudowane zostaną obiekty dla Liceum Sztuk Plastycznych i Szkoły Muzycznej oraz kina: przy ulicy Kaszubskiej,

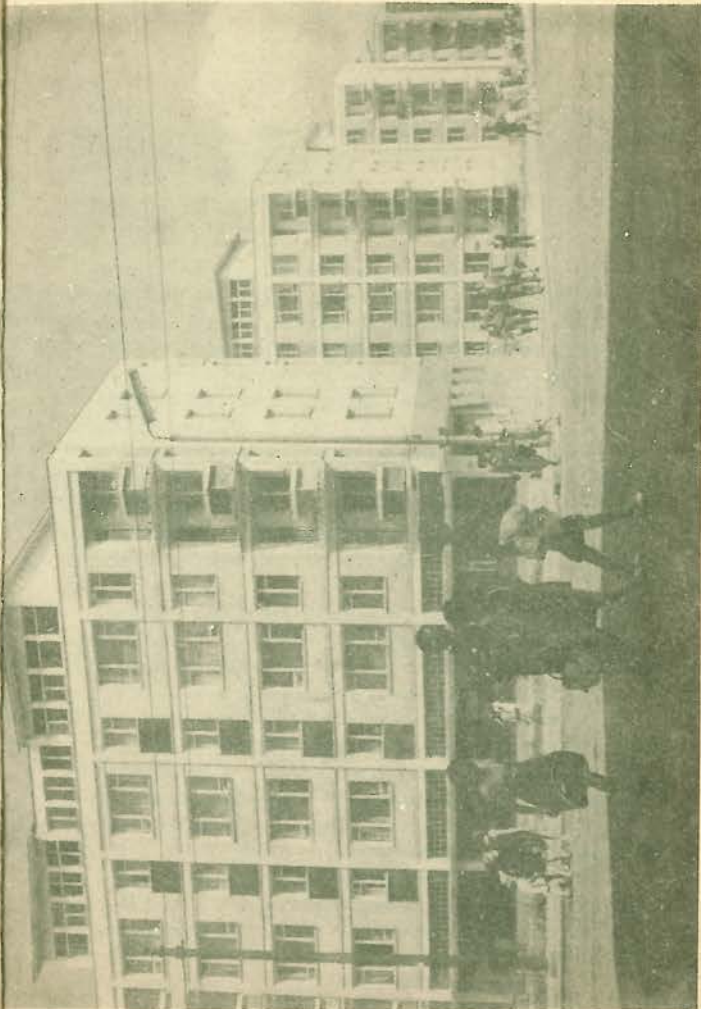
na Gumieńcach i w Wielgowie, a ponadto kontynuowane będą prace przy odbudowie Zamku Książąt Pomorskich.

W przemyśle terenowym oddano do użytku wytwórnię konserw ZSS "Społem" w Dąbiu i do końca planu pięcioletniego zakończona zostanie rozbudowa Szczecińskiej Stoczni Jachtowej; zbudowane zostaną nowe obiekty dla Szczecińskich Zakładów Metalowych Przemysłu Terenowego, jak: zakład galwanizacyjny, elektryczny i stolarski. Powstanie nowa betoniarńia oraz rozbudowany zostanie Zakład Usług Morskich Szczecińskiej Fabryki Sprzętu Okrętowego. Poza tym wybudowanych zostanie szereg mniejszych obiektów dla społeczności pracy.

W resorcie handlu oddano do użytku Bar "Extra", kombinat gastronomiczny "Kaskada" i zakończono odbudowę Państwowego Domu Towarowego. Wybudowane również zostały dwa pawilony handlowe przez PSS "Robotnik". Do roku 1965 zostaną zbudowane natomiast pawilony usługowo-handlowe na Bógdnie, w Dąbiu i w Żydowcach. Powstanie nowa 5-cie tonowa piekarnia na Gumieńcach, piekarnie mechaniczne na Żelechowie i w Śródmieściu. Zrealizowana zostanie budowa centralnej garnażerni, domu dziecka oraz przechowalni warzyw i owoców. Ponadto oprócz wymienionych podstawowych zadań inwestycyjnych zrealizowanych zostanie szereg mniejszych.

Program prac Prezydium MRN i założenia resortowe sąkła dają również do 1965 roku rozpoczęcie zadań inwestycyjnych w zakresie budowy nowego pełnoprofilowego szpitala miejskiego, sztucznego lodowiska, hali sportowo-widowiskowej o 6000 miejscach, Domu Turysty o 350 miejscach oraz szeregu inwestycji sportowych, przede wszystkim dla sportów wodnych.

Realizacja zadań inwestycyjnych nie byłaby możliwa bez zorganizowanego wykonawstwa budowlanego. Udział bowiem robót budowlano-montażowych w ogólnych nakładach inwestycyjnych, również w inwestycjach planu terenowego, jest znaczny. Z ogólnej kwoty inwestycji miejskich na ten cel w latach 1961-65 przypada 1.303 mln. zł., co stanowi 81,8 %. Wzrost zakresu tych robót wymagał ciągłego zwiększania potencjału wykonawstwa budowlanego w mieście. Wartość produkcji budowlano-montażowej / w cenach bieżących w mln. zł. / przedsiębiorstw, których siedzi

Kompleks nowych budynków przy ul. Jaromira
(Fot. Jerzy Bujnowski)

zarządów znajduje się w Szczecinie, w ostatnich latach kształtowała się następująco:

	1961	1962
Ogółem	574,5	732,8
z tego:		
przedsiębiorstwa budownictwa ogólnego	272,0	362,5
przedsiębiorstwa budownictwa przemysłowego i specjalistycznego	123,9	183,8
przedsiębiorstwa remontowo-budowlane	120,0	122,2
spółdzielnie budowlano-remontowe	58,7	64,3

Ponadto na terenie miasta prowadziły roboty specjalistyczne oddziały lub ekipy pracownicze przedsiębiorstw z poza Szczecina, głównie z Poznania, Warszawy, Gdańska i Katowic.

Przedsiębiorstwa wykonujące produkują budowlano-montażową zatrudniały na terenie miasta ogółem 10.406 osób, w tym przedsiębiorstwa, których zarządy mają siedzibę w Szczecinie 8.067 pracowników.

W budownictwie szczecińskim dokonuje się proces unowocześnienia i mechanizacji robót, szczególnie dotyczy to budownictwa mieszkaniowego. W większym stopniu stosuje się budownictwo z elementów prefabrykowanych, budownictwo wielkoblokowe - we, wielkopłytkowe oraz monolityczne i z gruzobetonów-sypanych.

Jednym z istotnych czynników wpływających na wzrost wydajności pracy jest mechanizacja robót ciężkich. W ostatnim roku osiągnięto wskaźnik zmechanizowania robót ziemnych w wysokości 77 %, a w transporcie pionowym żurawiami - 27 % całego tonażu i przewiduje się ich dalsze zwiększenie.

Duży wpływ na wyniki działalności budownictwa mają biura projektowe. W 1961 r. znajdowało się w Szczecinie 15 biur projektowych oraz jedna pracownia sztuk plastycznych i pracownia konserwacji zabytków, które zatrudniały 1.364 pracowników w przeliczeniu na pełne etaty, w tym 728 osób pracowało w pięciu biurach, których dyrekcje znajdują się w Szczecinie. Jednakże dla zagwarantowania właściwego i terminowego wykonania wszystkich zadań inwestycyjnych potrzebne jest zwiększenie mocy produkcyjnej biur projektowych, które by były zdolne terminowo przygotowywać dokumentacje.

V. Przemysł i rzemiosło

1. Przemysł uspołeczniiony

Stan zakładów przemysłu uspołecznionego na terenie m.Szczecina w dniu 31.XII.1946 roku wynosił 31, a pod koniec 1949 roku - 37. Do większych zakładów przemysłowych uruchomionych w tym okresie należą: Szczecińskie Zakłady Włókien Sztucznych, Huta "Szczecin", Zakłady Przemysłu Odzieżowego, Szczecińskie Zakłady Nawozów Fosforowych, Zakłady Rybne i Cukrownia "Szczecin".

W okresie planu 6-letniego zostały uruchomione wszystkie pozostałe większe zakłady z istniejących obecnie, poza Fabryką Maszyn Budowlanych, która rozpoczęła swą działalność w 1956 r., Szczecińską Fabrykę Motocykli uruchomioną w 1957 r., Przedsiębiorstwem Połowów Dalekomorskich i Usług Rybackich "Gryf" - utworzonym w tym samym roku oraz Elektrownią "Pomorzany", której pełny rozruch nastąpił w 1961 roku.

Powstanie tych zakładów w zasadniczy sposób zmieniło strukturę przemysłu m.Szczecina. Stan zakładów i ich podział według wielkości zatrudnienia w przemyśle uspołecznionym w ostatnich latach kształtował się następująco:

Lata	Ogółem	Zakłady o liczbie pracowników						
		do 50	51-100	101-200	201-500	501-1000	1001-2000	2001-5000
1958	200	122	29	18	19	5	5	2
1961	240	148	33	26	17	8	5	3

Najwięcej zakładów koncentruje się w przemyśle spożywczym - 55, metalowym - 29, skórzano-obuwniczym - 25, odzieżowym - 24, środków transportu - 21, chemicznym - 14, drzewnym - 14. Z ogólnej liczby zakładów - 135 zalicza się do przemysłu spółdzielczego, a pozostałe do państwowego, w tym 48 zakładów należą do przedsiębiorstw podlegających Prezydium Miejskiej Rady Narodowej.

Produkcja globalna tych zakładów w cenach porównywalnych z 1 stycznia 1956 r. wynosiła /w mln. zł./:

Lata	Przemysł uspołeczniiony					
	Ogółem	z t e g o :			państwowy	spółdzielczy
		centralnie	terenowo			
1955	2.335,0	1.989,5	345,5	2.020,5	314,5	
1958	3.649,7	3.102,2	547,5	3.148,2	501,5	
1960	5.139,5	4.438,2	701,3	4.495,6	643,9	
wskaźnik 1955=100	220,1	223,1	203,0	222,5	204,7	

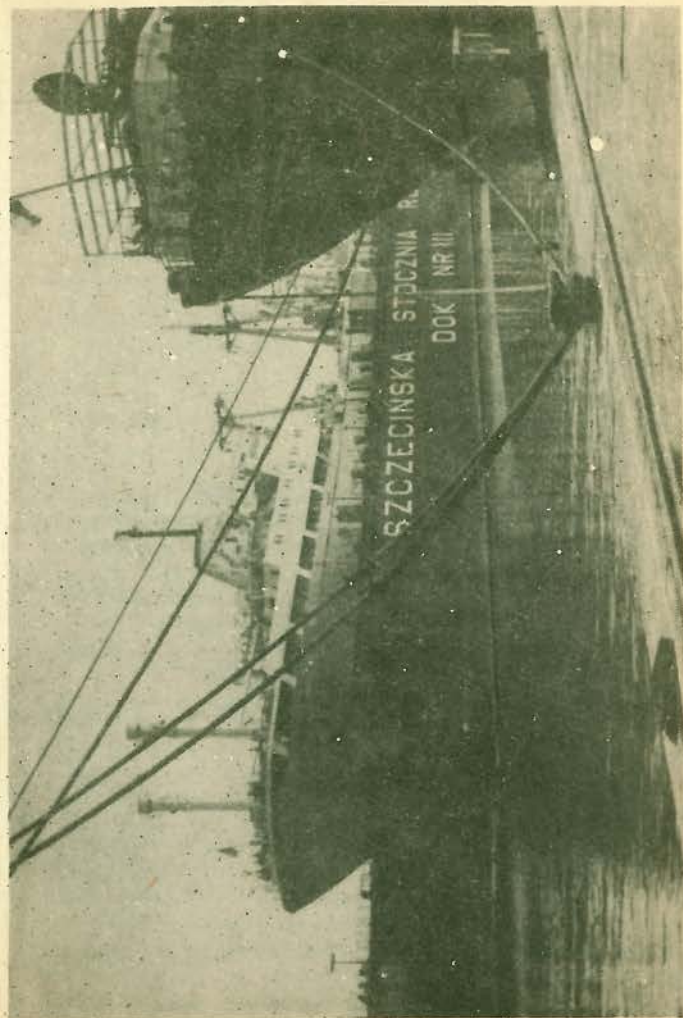
Natomiast w 1961 r. produkcja globalna w nowych cenach porównywalnych z 1 lipca 1960 r. wynosiła 7.844,2 mln. zł. Największy udział w tej produkcji stanowiła produkcja globalna na przemysłu spożywczego - 29,7 %, /z czego na rybołówstwo i przemysł rybny przypadało ponad 1/4/ oraz przemysł środków transportu - 26,1 % /w tym głównie przemysłu stoczniowego /. Udział pozostałych gałęzi przemysłu wynosił: chemicznego - 8,2 %, hutnictwa żelaza - 7,1 %, papierniczego - 5,7 %, wytwarzania energii elektrycznej - 4,9 %.

Do podstawowych wyrobów produkowanych przez przemysł Szczecina należą:

W y r o b y	Jedn. miary	1958	1960	1964
Energia elektryczna	mln kWh	429,9	597,1	957,1
Surówka żelaza w przeliczeniu na martenowską	tys.t	210,7	250,2	253,0
Gaz miejski	mln m ³	42,8	50,7	53,4
Motocykle 350 cm ³	szt.	2.806	12.274	16.212
Siatki pełnomorskie /od 100 DWT/	DWT	34.400	60.100	52.100
Żurawie budowlane	szt.	90	206	223
Tlen gazowy	tys.m ³	1.720,6	2.416,1	2.711,4
Nawozy fosforowe w przeliczeniu na P ₂ O ₅	tys.t	20,8	25,1	26,9
Przędza sztucznego Jedwabiu	tys.t	3,9	6,0	6,5
Cement	tys.t	130,1	165,4	176,7
Papier ogółem	tys.t	48,6	51,9	55,2
Tkaniny bawełniane	tys.m	95,5	153,3	253,4
Przerób tkanin ogółem	mln m	13,3	11,4	17,4
Obuwie męskie	tys.par	31,1	18,0	22,9
Obuwie damskie	tys.par	21,7	5,8	7,6
Obuwie dziecięce	tys.par	72,7	53,5	34,7
Mięso z uboju	tys.t	21,4	23,0	26,9
Ryby morskie /połów/	tys.t	7,2	16,3	18,6
Śledź solony	tys.t	8,5	14,7	17,3
Konserwy rybne	tys.t	2,2	2,6	2,7
Mleko spożywcze	tys.hl	15,8	22,3	23,4
Pieczywo zwykłe	tys.t	17,1	15,9	18,3
Cukier	tys.t	10,9	13,3	13,6
Wódki czyste i spirytus butelkowany w przeliczeniu na 100	tys.hl	2,9	3,4	3,6
Wódki gatunkowe w przeliczeniu na 100	tys.hl	0,4	0,5	0,4

Udział niektórych z tych wyrobów w produkcji krajowej wynosił w 1960 roku:

(Fot. Stefan Ciesiak)

	%
przędza sztucznego jedwabiu	28,
statki pełnomorskie od 100 DWT	24,
papier ogółem	10,
motocykle	10,
ryby morskie /połów/	10,

Szereg wyrobów produkowanych w Szczecinie przeznaczonych jest na eksport, jak np.: jednostki pływające, motocykle, żurawie budowlane, papier, cukier, nawozy fosforowe.

Udział produkcji eksportowej tych wyrobów w ich ogólnej produkcji przedstawiał się następująco:

	%
Zurawie budowlane	74,0
Statki pełnomorskie	45,7
Cukier	34,9
Papier	21,5
Motocykle	5,6
Nawozy fosforowe	2,8

Natomiast udział Szczecina w eksporcie statków w skali krajowej wynosił 13,5 %, a papieru 31,2.

Mimo tak dużego wzrostu produkcji, zatrudnienie zwiększyło się tylko o 31,5 % w stosunku do 1955 r. i przedstawia się następująco /przeciętnie w roku/ :

Lata	Przemysł uspołeczniony				
	Ogółem	S t e g o :			
		planowany centralnie	terenowo	państwowy	spółdzielczy
1955	26.152	20.424	5.728	21.319	4.833
1958	31.725	25.397	6.328	25.774	5.951
1960	34.382	27.693	6.589	28.167	6.115
1961	36.580	29.390	7.190	30.537	6.043

Z ogółu zatrudnionych w 1961 r. przypada na przemysł: środków transportu - 9.167, spożywczy - 8.069, chemiczny - 3.854, odzieżowy - 3.266, papierniczy - 1.738 osób.

Przemysł m. Szczecina skupia ponad 59 % ogółu zatrudnionych na terenie województwa w tym dziale gospodarki narodowej. Natomiast zatrudnienie w przemyśle szczecińskim w stosunku do ogółu mieszkańców miasta wynosi 13,3 %.

Dość znaczną rolę w rozwoju przemysłu Szczecina odegrał przemysł terenowy /państwowy i spółdzielczy/, który zatrudniał w 1961 roku przeciętnie 7.490 pracowników. Najwięcej osób pracowało w przemyśle spożywczym - 1.353, środków transportu - 1.132, odzieżowym - 903, metalowym - 798.

Zadaniem przemysłu terenowego jest uzupełnienie produkcji przemysłu planowanego centralnie, a szczególnie wytwarzanie wyrobów na bezpośrednie zaopatrzenie ludności. Wartość produkcji globalnej tego przemysłu w 1961 roku wyniosła 10,9 % ogólnej produkcji przemysłowej miasta. Udział jego w produkcji w niektórych gałęziach jest bardzo poważny, jak np.: w przemyśle szklarskim - 100,0 %, gumowym - 100,0 %, włókienniczym - 98,7 %, drzewnym - 85,5 %, metalowym - 74,8 %, skórzano-obuwniczym - 62,2 %, odzieżowym - 29,1 %. Ponad 65 % wartości produkcji przemysłu terenowego przypada na produkcję artykułów przeznaczonych na potrzeby rynku. Produkuje on określone grupy wyrobów, którymi przemysł planowany centralnie w ogóle nie zajmuje się, jak np.: tapozany, tkaniny bawełniane, pasty do podłóg, obuwie dziecięce, masło, pieczywo i inne.

Dynamikę wzrostu podstawowych wskaźników przedsiębiorstw podległych Prezydium MRN ilustruje zamieszczona tabela:

L a t a	Zakłady	Produkcja globalna w mln zł.	Przeciętna liczba zatrudnionych w roku
1955	31	84,0	1.380
1958	36	113,5	1.368
1960	41	141,6	1.565
1961	48	255,9	2.160
1962 /plan/	49	267,4	2.201
1965 "	56	281,2	2.307

Na ogólną liczbę pracujących kobiet na terenie miasta /40.400/ przemysł uspołeczniony zatrudniał 11.893. Wprawdzie większość kobiet - 9.111 pracowało w przemyśle planowanym centralnie, ale ich udział w stosunku do ogółu zatrudnionych był znacznie mniejszy niż w przemyśle planowanym terenowo /2.782 kobiety/. Największy udział kobiet w porównaniu do ogólnej liczby zatrudnionych występuje w terenowym przemyśle spółdzielczym, gdzie procent zatrudnienia wynosił 48,9. Za-

trudnienie kobiet skupiało się głównie w następujących gałęziach przemysłu: odzieżowym - 2.865, spożywczym - 2.686, chemicznym - 1.448, środków transportu - 1.259.

Z ogólnej liczby zatrudnionych pracowników w przemyśle uspołecznionym w 1961 roku na grupę przemysłową przypadało 34.733 osób, co stanowi 95,0 %, a struktura w tej grupie przedstawiała się następująco:

ogółem	100,0 %
w tym:	
robotnicy	80,9 %
prac.inż.-techniczni	7,7 %
prac.adm.-biurowi	7,6 %
uczniowie	2,9 %

Na 100 robotników przypadało 10,5 pracowników inżyniersko-technicznych.

Najwięcej uczniów zatrudnionych było w przemyśle planowanym centralnie - 795, co stanowi tylko 2,8 %, podczas gdy w państwowym przemyśle terenowym podległym Prezydium - 5,1 %. Najmniejsza ilość uczniów zatrudniona była w terenowym przemyśle spółdzielczym, gdzie na ogólną liczbę 4.745 pracowników stanowili oni tylko 1 %.

Ponadto spółdzielnie pracy i inwalidów zatrudniały w 1961 roku 363 chałupników /przeważnie kobiety/.

Wartość produkcji przemysłu uspołecznionego Szczecina spadająca na 1-go zatrudnionego wzrosła w latach 1955-60 o około 67,4 % i w 1961 wynosiła 214,4 tys.zł. Natomiast średnia płaca miesięczna brutto wzrosła w tym okresie do 1961 złotych na 1-go pracownika. Największy wzrost płać nastąpił w przemyśle spółdzielczym planowanym terenowo o 12,1 %, a w przemyśle państwowym o 11,4 %.

W wyniku rozbudowy, modernizacji i podniesienia wydajności pracy w istniejących zakładach, wartość produkcji globalnej przemysłu szczecińskiego wzrosła w latach 1962-1965 o ok. 20 %. Największy wzrost nastąpił w takich zakładach jak: Stocznia Szczecińska im. A.Warskiego /15 %/, Szczecińska Stocznia Remontowa /51 %/, Szczecińska Fabryka Motocykli /13 %/, Szczecińskie Zakłady Włókien Sztucznych /10 %/ i Zakłady Przemysłu Odzieżowego /25 %/.

Natomiast produkcja przemysłu terenowego w tych latach wzrosła o ok. 30% i przeznaczona będzie głównie na potrzeby miejscowego rynku, kooperację z zakładami przemysłu klucowego oraz na eksport. W samych tylko przedsiębiorstwach podległych Prezydium produkcja zwiększyła się o ok. 27%. Nastąpiło to głównie w wyniku rozbudowy Szczecińskiej Stoczni Jachtowej i Szczecińskiej Fabryki Sprzętu Okrętowego, sbudowania i uruchomienia zakładu galvanizacyjnego, elektrycznego i stolarskiego przez Szczecińskie Zakłady Metalowe Przemysłu Terenowego oraz betoniarńi przez Miejskie Zakłady Przemysłu Terenowego Materiałów Budowlanych. Jednocześnie nastąpiło znaczne rozszerzenie asortymentów, szczególnie mebli i artykułów spożywczych.

2. Przemysł prywatny

W 1946 roku na terenie miasta znajdowały się 73 prywatne zakłady przemysłowe. Uspołecznienie dużych i średnich zakładów w związku z realizacją ustawy z dnia 3.I.1946 roku w dużym stopniu zmniejszyło ich liczbę jak i stan zatrudnienia.

Stan i zatrudnienie w tych zakładach w latach 1955-61 ilustrowane poniższa tabela:

Wyszczególnienie	1955	1958	1960	1961
Zakłady	7	73	79	62
Zatrudnienie	23	283	223	226

Największy udział w produkcji przemysłu prywatnego na przykładzie przemysłu spożywczego /44%/. Dalsze miejsca zajmują: przemysł materiałów budowlanych i inne gałęzie przemysłu.

3. Usługi

Liczba prywatnych warsztatów rzemieślniczych w dniu 31.XII.1946 r. wynosiła 703 i wykazywała wyraźną tendencję wzrostową. Natomiast zmiany w liczbie zakładów i stanie zatrudnienia w latach 1948-1961 ilustrowane poniższe zestawienie:

Wyszczególnienie	1948	1950	1955	1958	1961
Zakłady	1.246	539	525	1.331	1.354
Zatrudnienie	3.720	972	947	2.650	2.305

56

W ostatnich latach nasza się wyrażała stabilizacja zakładów rzemieślniczych, aszkolwiek w dalszym ciągu istnieje duża płynność, co w dużej mierze utrudnia ocenę aktualnego stanu. Wartość usług, jakie wykonuje rzemieślniczo-indywidualne, wynosi ponad połowę wartości usług świadczonych na terenie Szczecina. Największe możliwości rozwoju mają warzasty, które nie wymagają specjalnie dodatkowych pomieszczeń.

Uchwałą Rady Ministrów Nr 154 z dnia 9.6.1961 r. przemysł terenowy został zobowiązany do zwiększenia usług świadczonych na rzecz ludności. Liczba zakładów, przeciętne zatrudnienie oraz wartość usług w przedsiębiorstwach przemysłu terenowego, handlowych i komunalnych przedstawia się następująco:

Wyszczególnienie	Zakłady Stan w dn. 31.XII.		Przeciętne zatrudnienie w 1961	Wartość usług w tys. zł.
	1960	1961		
Ogółem	259	412	1.187	73.932,3
Przemysł terenowy:				
- państwowy	3	6	77	1.999,2
- spółdzielczy	212	242	647	45.326,7
Handel detaliczny	41	94	243	22.374,4
w tym: Zakłady Usług Radiowych i Telewizyjnych	8	8	135	10.370,0
Gospodarka komunalna i mieszkaniowa	3	70	220	4.232,0

Z ogólnej liczby zakładów uspołecznionych i prywatnych, świadczących usługi dla ludności, najwięcej przypada na branżę: nieprzemysłowe - 423 /fryzjerstwo, pranie bielizny, osypanie, odcieżywanie włókienniczą - 395, budowlano-remontowa - 380, skórzana - 219, metalowa - 196. W najbliższych latach planuje się uruchomienie 4 nowych punktów usługowych, budowę pawilonu usługowego w ramach państwowego przemysłu terenowego oraz uruchomienie szeregu zakładów usługowych przez spółdzielczość terenową. Łącznie w latach 1962-65 powstanie 305 zakładów zatrudniających około 600 pracowników. Najwięcej zakładów ma być uruchomionych w branżach: krawiectwo-36, instalatorstwo centralnego ogrzewania, gazowe, wodno-kanalizacyjne-28, elektromechanika i ślusarstwo po 19, szewstwo - 19, bielizniarstwo - 18, stolarstwo - 16.

VI. Rolnictwo

Powierzchnia użytków rolnych w 1961 roku wynosiła 7.684 ha tj. 27,1 % ogólnej powierzchni miasta, a liczba użytkowników kształtowała się następująco:

Użytkownicy	Lata	
	1955	1961
Ogółem	2.253	2.602
w tym:		
gospodarstwa i działki indywidualne	2.212	2.569
państwowe gospodarstwa rolne	5	6

Gospodarstwa rolne najliczniej występują w dzielnicach - Dąbie /1.159/ i Nad Odrą /683/.

Liczba gospodarstw indywidualnych ulegała ciągłym zmianom, przy czym zmiany te dotyczyły głównie posiadaczy działek, których udział w ogólnej liczbie był znaczny.

Struktura gospodarstw indywidualnych w 1960 roku przedstawiała się następująco:

Powierzchnia gospodarstw w ha	%
Ogółem	100,0
0,1 - 0,5	60,0
0,5 - 2,0	26,2
2,0 - 5,0	5,4
5,0 - 7,0	4,6
7,0 - 10,0	2,3
10,0 i więcej	1,5

Natomiast zmiany w strukturze zasiewów ilustruje poniższa tabela:

Lata	Powierzchnia zasiana i zasadzona					
	Ogółem	zboża	przemysłowe	pastewne	siemniaki	warzywa
	<u>w hektarach</u>					
1955	3.815	1.049	94	392	805	1.347
1961	3.924	1.140	157	420	668	1.454
	<u>w odsetkach</u>					
1955	100,0	27,5	2,5	10,3	21,1	35,3
1961	100,0	29,1	4,0	10,7	17,0	37,0

W ostatnich latach zaznacza się stopniowe przystosowywanie gospodarki rolnej do potrzeb miasta.

Powierzchnia przeznaczona pod uprawę warzyw w 1961 roku wynosiła: w gospodarce indywidualnej 233 ha, w państwowych gospodarstwach rolnych Ministerstwa Rolnictwa podporządkowanych Wojewódzkiemu Zjednoczeniu PGR 45 ha, w państwowych gospodarstwach rolnych resortów nierolniczych 36 ha, a w ogródkach działkowych i przydomowych 1.140 ha. Z ostatniej pozycji należy odliczyć około 12 % na powierzchnię pod kwiatami, drzewami i alejkami. Wobec tego powierzchnia przeznaczona na pod uprawę warzyw wynosiła w 1961 r. około 1.281 ha, a produkcja około 15,4 tys. ton.

W ostatnich latach wzrasta znacznie powierzchnia upraw pod szkłem, co ilustruje poniższe zestawienie:

Lata	Ogółem miasto		Gospodarstwa indywidualne		Gospodarstwa uspołecznione	
	szklarnie w m ²	inspekty w m ²	szklarnie w m ²	inspekty w m ²	szklarnie w m ²	inspekty w m ²
1955	24.954	15.912	5.509	5.212	19.445	10.700
1961	38.918	24.406	13.018	10.206	25.900	14.200

Mimo to produkcja towarowa warzyw jest nie wystarczająca i pokrywa saledwie około 1/4 zapotrzebowania.

Ważnym zadaniem perspektywicznego planu gospodarstwa rolnego jest dalsze przystosowanie jej do potrzeb miasta poprzez zwiększenie produkcji warzyw i owoców oraz rozszerzenie bazy paszowej.

Plan 5-letni nie przewiduje wyprawdzie zmian w powierzeniach użytków rolnych; zakłada jednak wzrost powierzchni przeznaczonych pod uprawę warzyw i ich produkcji.

Ilustruje to poniższe zestawienie:

	1962 r.		1965 r.	
	pow.w ha	prod.w t.	pow.w ha	prod.w t.
Ogółem	1.179,0	18.703,0	1.289,0	21.515,0
w tym:				
warzywa razem	1.050,0	17.671,0	1.149,0	20.395,0
ziemniaki wczesne	129,0	1.032,0	140,0	1.120,0

Planowana produkcja warzyw gruntowych w 1962 roku winna zaspokoić zapotrzebowanie miasta w około 65 %, a w 1965 roku około 66 %.

Powierzchnia i produkcja warzyw przyspieszonych winna kształtować się następująco:

	1962 r.	1965 r.
ogólna powierzchnia pod szkłem w m ²	70.460	88.100
w tym: pod warzywami	43.100	54.919
produkcja w tonach	348,3	430

Produkcja tych warzyw w 1962 roku powinna zaspokoić potrzeby miasta w około 81 %, a w 1965 w około 70 %.

Jednocześnie zakłada się znaczny przyrost drzew owocowych i upraw jagodowych, które winny kształtować się następująco:

	1962	1965
Liczba drzew owocowych w tys.sztuk	212	241
produkcja owoców w tonach	4.665	6.153
w tym:		
produkcja jagodowych	1.538	2.451

Produkcja owoców w 1962 r. winna zaspokoić potrzeby tutejszego rynku w około 60 % i w 1965 roku w 62 %.

Pogłowie zwierząt gospodarskich wykazuje tendencje spadkowe, głównie u indywidualnych właścicieli i przedstawia się następująco:

Lata a/ ogółem b/ w tym gosp. indyw.	Bydło		Trzoda chlewna		Owce	Konie
	Ogółem	w tym krowy	Ogółem	w tym maciory		
1955 a/	3.225	2.222	6.637	551	1.769	956
b/	2.593	1.917	5.405	394	1.466	809
1960 a/	3.067	2.077	8.034	833	1.735	789
b/	2.708	1.850	7.032	818	1.681	691
1961 a/	2.713	1.813	6.377	540	1.189	765
b/	2.302	1.559	4.887	522	1.110	663

Natomiast plan pogłowia przewiduje wzrost liczby zwierząt gospodarskich oraz drobiu:

	1962	1965
bydło ogółem	2.950	3.335
w tym: krowy	1.826	2.230
drób	132.000	140.000

W planie inwestycyjnym na lata 1961-1965 na meliorację i konserwację urządzeń melioracyjnych jest przewidziana kwota 14 mln. złotych.

Jednym z istotnych zagadnień jest regulacja i klasyfikacja gospodarki indywidualnej; do 1961 roku objęto nią prawie cały teren miasta Szczecina. Klasyfikacja i pomiary zostaną zakończone w 1962 roku.

W ten sposób ostatecznie zostaną uregulowane stosunki własnościowe.

VII. Transport i łączność

Zagadnienia komunikacyjne były zawsze jednym z najważniejszych czynników decydujących o sprawnym funkcjonowaniu życia gospodarczego w dużych miastach. Co więcej, warunki naturalne Szczecina i jego położenie jako portu w stosunku do zaplecza - czynią tę dziedzicę gospodarki szczególnie ważną.

1. Transport kolejowy

Na skutek działań wojennych zniszczone zostały wszystkie mosty i wiadukty kolejowe, wobec czego w momencie wyzwolenia szczeeciński węzeł kolejowy był całkowicie unieruchomiony.

Już w pierwszych miesiącach po objęciu władzy przystąpiono do jego odbudowy. W grudniu 1946 roku przybyło do Szczecina Głównego 610 pociągów pasażerskich dalekobieżnych/w tym 186 posp./ a na 4 dworcach szczeecińskich / Szczecin-Główny, Turzyn, Niebuszewo, Gumieńce/ sprzedano łącznie 79,9 tys. biletów oraz załadowano 153 i wyładowano 146 pociągów towarowych.

Szcheeciński węzeł kolejowy jest obecnie jednym z większych w Polsce, a rozbudowany w strefie portowej tzw. "Port Centralny" jednym z największych tego typu w Europie. W Szczecinie zbiega się 6 zasadniczych kierunków komunikacyjnych. Miasto posiada bezpośrednie połączenia ze wszystkimi większymi ośrodkami w kraju. Stacja Szczecin-Gumieńce jest stacją graniczną w ruchu towarowym między Polską a NRD.

Dynamikę ruchu pasażerskiego na dworcach szczeecińskich ilustruje, liczba pociągów osobowych przybywających do Szczecina w ciągu poszczególnych lat:

	1955	1958	1960	1961
pociągów osobowych	19.722	18.919	20.998	23.468
w tym: pospiesznych	1.658	2.011	2.258	2.571

Szcheeciński węzeł kolejowy obsługuje ponadto codzienny ruch podmiejski. Natężenie tego ruchu w zakresie dojazdów do pracy i szkół obrazuje liczba sprzedanych biletów miesięcznych na poszczególnych stacjach /w tys./:

Lata	Ogółem	Stacje Szczecin					
		Główny	Dąbie	Glinki	Gumieńce	Niebusz.	Turzyn
1958	39,5	14,1	3,4	10,8	1,5	7,3	2,4
1960	41,7	15,6	3,4	11,9	0,9	7,6	2,3
1961	44,5	15,7	3,1	12,2	0,5	10,7	2,3

W transporcie towarowym koleje spełniają rolę głównego środka przewozu masy towarowej. Kolej dowozi masę towarową z zaplecza do portu i na zaopatrzenie szczeecińskiego ośrodka konsumpcji i produkcji. Jednocześnie rozprowadza masę przywiezioną do portu i produkcję szczeecińskich zakładów przemysłowych.

Wielkość ładunków przewożonych w węźle szczeecińskim wynosiła /w tysiącach ton/:

	1955	1958	1960	1961
ładunki nadane	3.223,4	3.502,8	4.403,4	4.546,3
ładunki odebrane	4.885,8	5.791,3	7.191,9	5.672,2

Masa ładunków przybywających znacznie przewyższa masę ładunków wywożonych. Jest to spowodowane ogromnym zapotrzebowaniem wielkiego skupiska ludzi, przemysłu i budownictwa, a przede wszystkim obrotami portu szczeecińskiego. Udział bowiem ładunków odprawionych ze stacji "Port Centralny" wynosił w 1958 roku 68,1 %, a w 1961-77,0 % ogólnej liczby ładunków odprawionych ze Szczecina. Natomiast udział ładunków przybyłych na tę stację w ogólnej liczbie ładunków przybyłych do Szczecina wynosił w 1958 roku 62,4 %, a w 1961-67,5 %.

Istotne znaczenie w przypadku ładunków odprawionych miał tranzyt, który wynosił w roku:

	1958	1960	1961
	1.179,9	1.544,5	1.841,9 tys. t.

W najbliższych latach przewiduje się wykonanie odpowiednich inwestycji na terenie stacji "Szcheecin Port Centralny", budowę lokomotywowni dla rozwijającej się trakcji spalinowej, oddanie do użytku jeszcze w roku bieżącym dwóch mostów kolejowych na Odrze i Parnicy oraz dobudowanie odcinka toru między Regalicą a stacją "Szcheecin Port

Centralny". Dworzec Główny przekształcił się z ozołowego w przelotowy. Ruch pociągów z kierunku Poznania ulegnie znacznemu usprawnieniu, a czas przejazdu z Podjuch skróci się o 40 minut. Ponadto dla usprawnienia ruchu pasażerskiego zostanie wybudowany przystanek osobowy na stacji "Szczecin Port Centralny" z wyjściem na ulicę Gdańską.

Transport samochodowy

Pomocniczą rolę w przewozach pasażerskich zarówno w ruchu dalekobieżnym jak i podmiejskim odgrywa komunikacja autobusowa PKS.

Szczecin z innymi miejscowościami łączyły:

w roku	1955	1960	1961
	15	22	32

linie autobusowe.

Liczba sprzedanych biletów przez Dworzec Autobusowy w Szczecinie obrazuje w przybliżeniu ruch pasażerów w komunikacji autobusowej.

Lata	Liczba sprzedanych biletów w tys.	
	jednorszowych	miesięcznych
1959	154,1	3,1
1960	187,8	2,5
1961	232,6	3,4

Do roku 1965 przewiduje się uruchomienie 3 dalszych linii: Szczecin-Goleniów-Stepnica, Szczecin-Płonsko-Starogard, Szczecin-Gryfino-Chojna-Dębno.

Wielkość zadań realizowanych przez transport samochodowy w przewozie towarów jest ilustrowana w przybliżeniu liczbą ładunków przewożonych taborami ekspozytury PKS.

Lata	Ładunki przewiezione w tys. ton	Przebyte tonokm. w mln.
1958	922,0	22,3
1960	746,8	22,8
1961	721,5	23,7
1962 /plan/	730,0	24,5
1965 "	1.420,0	42,5

Przy równoczesnym wzroście pracy przewozowej nastąpiło zmniejszenie przewozów na krótkich odległościach na rzecz dalekich. Było to uzasadnione rodzajem taboru i spowodowało spadek przewiezionej masy towarowej.

Nieznaczna rolę w przewozach towarowych odgrywa również Spółdzielnia "Transport i Warsztat", która przewozi przeciętnie rocznie ok. 60 tys. ton i przewiduje ich dalszy wzrost.

O wzroście natężenia ruchu obejmującego przewóz osób i rzeczy świadczą również liczby zarejestrowanych pojazdów mechanicznych. Dynamikę wzrostu charakteryzuje poniższe zestawienie:

Lata	Samochody		Taksówki		Motocykle	I n n e
	osobowe	cieżar.	osobowe	cieżar.		
1958	1.324	1.801	312	70	4.602	2.000
1961	2.055	2.514	388	58	7.204	1.658

na 1.000 mieszk.

1958	5,2	7,1	1,2	0,3	18,0	7,8
1961	7,4	9,0	1,4	0,2	26,8	5,9

3. Transport wodny

Niewspółmiernie małą rolę w przewozach pasażerskich w stosunku do możliwości spełniał dotychczas transport wodny.

Wielkość tych przewozów charakteryzuje poniższe zestawienie:

Lata	Liczba statków	Liczba pasażerów - miejsce	Przewozy pasażerów w tys. osób		
			ogółem	turystyczne	pracownicze
1958	5	985	276,2	168,9	10,3
1960	7	1.371	332,3	281,5	50,8
1961	7	1.505	479,3	349,4	129,9
1962/plan/	9	2.005	•	370,0	•
1965	12	2.665	•	860,0	•

Jednakże bardziej istotną rolę winien spełniać transport wodny w przewozach towarowych. Wprawdzie ruch barek żeglugi śródlądowej w porcie wykazuje tendencję wzrostową, ale jest daleki od pełnego wykorzystania istniejących możliwości.

Świadczą o tym poniższe dane:

Lata	Liczba barek przybyłych do Szczecina	Przyjęto w Szczecinie ładunków w tys. ton.	Liczba barek odeszłych ze Szczecina	Odprawiono ładunków ze Szczecina w tys. ton
1950	1.004	329,3	972	203,3
1955	1.860	443,4	1.898	504,1
1960	2.040	579,2	2.135	706,8
1961	1.866	506,2	1.867	582,1

Tendencją rozwojową w przewozach towarowych transportu wodnego w bieżącej pięcioletce ilustruje w przybliżeniu plan przewozów towarowych Żeglugi Szczecińskiej i Żeglugi na Odrze. Plan ten przewiduje na 1965 rok wzrost przewozów Żeglugi Szczecińskiej o 18 %, a Żeglugi na Odrze o 121 %, w porównaniu do 1961 roku. Natomiast w dalszej perspektywie przewiduje się wzrost przewozów Żeglugi śródlądowej do rzędu 7-8 mln. ton rocznie.

4. Transport morski

Na skutek działań wojennych port szczeciński był jednym z najbardziej zniszczonych portów w Europie. Na terenie portu poważnemu zniszczeniu uległy wszystkie urządzenia przeładunkowe, chłodnie, silosy, magazyny i dźwigi, a wejście do portu zostało zablokowane zatopionymi barkami i statkami. Mimo to pierwszy statek załadowano systemem ręcznym już 14.VIII. 1945 roku, a faktyczne uruchomienie portu nastąpiło w kwietniu 1946 roku.

W wyniku odbudowy i rozbudowy zasadniczym zmianom z roku na rok ulegał stan urządzeń portowych.

Lata	Największa głębokość nawigac.	Długość nadbrzeży w km	Powierzchnia magazynów w tys. m ²	Urządzenia przeładunk.	
				liczba	zdolność przeładunkowa w t/gods
1946	7,5	7,3	20,5	11	165
1947	7,5	8,0	51,6	22	700
1948	10,0	8,4	62,0	37	1.015

a/ stan w dniu 31.XII.

W okresie dziesięciolecia 1949-1958 wybudowano 6 nadbrzeży o łącznej długości 2.416 mb. oraz odbudowano i modernizowano 7 nadbrzeży o łącznej długości 2.200 mb. Zainstalowano taśmowice do przeładunku węgla oraz wyposażono w nowoczesny sprzęt strefę przeładunków drobnicy.

W 1961 roku port szczeciński zajmował 1.330 ha lądu i 545 ha wód. Posiadał w użytkowaniu ok. 13.500 mb nadbrzeży wraz z 47 dźwigami, terenami i obiektami składowo-magazynowymi, elewatorami itp.

Zdolność przeładunkowa portu wzrosła wielokrotnie. Zwiększył się ruch statków w porcie. Do portu szczecińskiego weszło:

	1946	1949	1955	1960	1961
statków	224	3.873	4.374	5.353	5.012
o pojemności w tys. NRT	189,9	2.126,9	2.492,6	3.886,0	3.919,7

Zwiększył się znacznie udział tonażu statków z ładunkiem w stosunku do ogólnego tonażu statków wchodzących do portu. Udział ten wynosił:

w roku	1955	1958	1960	1961
	46,9	57,5	57,8	59,0 %

Świadczy to o coraz pełniejszym wykorzystywaniu portu szczecińskiego nie tylko jako drogi wywozu ale i przywozu.

Wśród statków wchodzących do portu reprezentowane są bandery prawie wszystkich państw świata. W 1961 roku do portu szczecińskiego zawijały statki z 24 krajów, a najliczniej reprezentowane były bandery: niemiecka /1532/, polska /1083/, duńska /912/, holenderska /382/, szwedzka /361/ i norweska /230/. Przy czym łączna pojemność statków polskich zdecydowanie przeważała i stanowiła aż 34,9 % ogólnej pojemności statków wchodzących do portu w ciągu roku.

Wyraźne zmiany zaszły również w tonażu statków wchodzących do portu. Ilustruje to poniższe zestawienie:

Statki wg grup tonażowych	1 9 5 6			1 9 6 1		
	Liczba statków	pojemność		Liczba statków	pojemność	
		w tys. NRT	%		w tys. NRT	%
Ogółem	4.084	2.231,2	100,0	5.012	3.919,7	100,0
o pojemności do 500	2.907	527,6	23,7	3.482	660,8	16,8
501-2000	987	1.048,9	47,0	1.041	1.209,6	30,9
2001-5000	180	602,5	27,0	394	1.493,1	38,1
5001 i więcej	10	52,2	2,3	95	556,2	14,2

Niezależnie od statków handlowych do portu zawija coraz większa liczba statków rybackich z ładunkiem.

Lata	O g o ł ę m		Statki z ładunkiem		
	liczba statków	pojemność w NRT	liczba statków	pojemność w NRT	ładunek w tonach
1956	151	31.516	100	25.001	30.508
1958	346	79.216	294	71.546	45.109
1960	485	114.367	409	100.189	54.042
1961	466	105.974	447	100.726	44.775

Jest to niewątpliwie związane z dalszym rozwojem rybołówstwa morskiego.

Przeładunek w porcie morskim grup ładunków przedstawiał się następująco:

Grupy ładunków	1949			1955			1960			1 9 6 1		
	w tysiącach ton						wskazniki					
	1949 = 100			1955 = 100			1949 = 100			1955 = 100		
Ogółem:	4.470	6.772	8.818	9.020	201,8	133,2						
Wągiel i koks	3.319	3.404	3.638	3.400	102,4	99,9						
Ruda	506	843	1.675	1.806	366,9	214,2						
Zboże	204	332	371	352	172,6	107,0						
Drewno	53	209	289	208	402,5	99,5						
Ładunki płynne	59	178	437	616	1054,1	347,1						
Inne masowe	78	1.042	1.232	1.218	1661,5	117,9						
Drobnica	251	764	1.176	1.420	565,7	185,9						

Basen Węglowy w porcie szczecińskim
(Fot. Stefan Cieślak)

W wyniku tych nieproporcjonalnych zmian poważnym odchyleniom uległa struktura przeładunku. Udział węgla i koksu w ogólnym przeładunku zmniejszył się o połowę. Natomiast udział rudy wzrósł z 11,3 % w 1949 roku do 20,0 % w 1961 roku, a drobnicy z 5,6 % do 15,8 %. Port szczeciński stał się nie tylko największym portem Polski, ale równocześnie portem uniwersalnym; portem o największym przeładunku tranzytowym / głównie czechosłowackim/.

Według danych rocznika GUS przeładunek w polskich portach morskich kształtował się w roku 1960 następująco:

	ogółem a/	Gdańsk	Gdynia	Szczecin
przeładunek w tys. ton	21.864	5.914	7.063	8.812
w tym: tranzyt	4.128	429	633	3.066

a/ Łącznie z portem Kołobrzeg.

Udział portu szczecińskiego w przeładunku ogółem przekroczył więc w 1960 roku 40 %, a w tranzycie 74,3 %. Szczecin raz skuteczniej konkuruje w walce o tranzyt, zwłaszcza czechosłowacki, z Hamburgiem.

W bieżącej pięcioletce przewiduje się: odbudowę nabrzeża rumuńskiego /4200 mb/, odbudowę i budowę magazynów /2200 m²/, zakup urządzeń przeładunkowych sprzętu smechanizowanego i taboru pływającego oraz budowę bazy sprężonego i smechanizowanego. Niezależnie od tego na terenie portu zbudowana zostanie: baza składowa dla węgla przez "Węgiel-koks", baza składowo-przeładunkowa, warzywnicza - owocowa przez Zakłady Eksportowo-Importowe CSO i chłodnia przez przemysł spożywczy. Zwiększy to zdolność przeładunkową portu i pozwoli na wzrost przeładunków, głównie tranzytowych, do około 12-14 mln ton rocznie w końcu pięcioletki.

Duży udział w przywozie i wywozie masy towarowej przez Szczecin przypada flocie handlowej jedynej, szczecińskiej - go armatora - Polskiej Żeglugi Morskiej. Stan tej floty ilustruje poniższe zestawienie:

liczba statków pojemność w tys.

		DWT
1958	42	98,5
1961	67	255,4
1962 /plan/	87	334,0
1965 "	.	500,0

Część tych statków obsługiwała 10 regularnych linii w 1958 roku, a 12 w 1961 roku. Najatrakcyjniejszą linią, o dużych możliwościach rozwojowych jest linia zachodnio - afrykańska, którą już w końcu 1961 roku obsługiwało 13 statków o łącznym tonażu 68,340 DWT.

Poza Szczecińskim Urzędem Morskim, Zarządem Portu Szczecin, Polską Żegluga Morską, Szczecińską Żegluga i Żegluga na Odrze działa jeszcze w Szczecinie 9 przedsiębiorstw usług morskich, wykonujących czynności spedycyjne, maklerskie, ship-chendlerskie i inne.

5. Transport lotniczy

Szczecin posiada jedno połączenie lotnicze z Warszawą przez Poznań. Długość tej linii wynosi 547 km, w tym do Poznania 208 km. Natomiast ruch na tej linii ilustruje poniższe zestawienie:

	1960	1961
loty	287	307
przewiezieni pasażerowie	3.279	3.392

6. Łączność

Pracę łączności w Szczecinie ilustruje zestawienie ilości świadczonych usług /w tys.sztuk/:

Wyszczególnienie	1956	1958	1960
Przesyłki listowe polecane nadane	903,3	875,9	1.173,0
Gazety i czasop.nadane	6.358,5	6.603,0	6.778,0
Paczki i listy wart.nadane	237,0	234,1	277,0
Przekazy poczt.i telegraf. wyplacone	470,4	515,5	600,0
Wpłaty i wypł.czekowe PKO	211,1	229,6	246,0
Wpłaty i wypł.oszczędn.PKO	190,0	245,1	286,0
Inkaso opłat radiofonii bezprzewodowej i telewizji	366,9	458,6	598,0
Telef.rozmowy międzymiastowe wychodzące	623,8	658,3	.

Podobnie jak inne urządzenia w mieście - sieć telefoniczna wraz z urządzeniami technicznymi została w dużej mierze zniszczona działaniami wojennymi, a jej rozwój w minionym okresie przedstawiał się następująco:

Lata	Aparaty telefon.		Abonenci telefon.		Telefoniczne rozmównice publ.	
	liczby bezwzgl.	na 100 tys. mieszk.	liczby bezwzgl.	na 100 tys. mieszk.	liczby bezwzgl.	na 100 tys. mieszk.
1946	1.100	1.012	1.000	920	-	-
1950	2.531	1.407	2.331	1.296	-	-
1955	7.943	3.461	6.088	2.653	19	8
1960	19.975	7.317	12.413	4.547	132	48
1961	21.126	7.569	13.796	4.943	131	47

Usługi w zakresie łączności wykonują placówki pocztowo-telekomunikacyjne, których stan i rozmieszczenie ilustruje poniższe zestawienie:

Lata	Placówki pocztowo-telekomunikacyjne			
	ogółem	nadawczo oddawcze	nadawcze	zamknięte dla instytucji
1955	21	15	5	1
1961	24	14	5	5
Śródmieście	9	4	4	1
Pogodno	6	2	1	3
Nad Odrą	4	4	-	-
Dąbie I	5	4	-	1

W planie 5-letnim przewiduje się dalszy wzrost liczby abonentów do 24.000 w 1965 roku. Będzie to możliwe dzięki przewidywanemu oddaniu do użytku centrali automatycznej na Niebuszewie w 1963 roku na 7.000 numerów i w Zdrojach w 1965 roku na 1.000 numerów. Ponadto dla usprawnienia ruchu międzymiastowego przewiduje się budowę centrali międzymiastowej na przełomie lat 1965-1966. Liczba placówek pocztowo-telekomunikacyjnych zwiększy się do 29 w 1965 roku.

VIII. Obrót towarowy
=====

1. Sprzedaż towarów, struktura spożycia i sieć detaliczna

W Szczecinie koncentruje się poważna część obrotów województwa. Udział miasta w obrotach uspołecznionego handlu detalicznego województwa wynosił:

Lata	1955	1957	1959	1961	1962 / p l a n /	1965
%	45,1	50,0	50,2	51,0	53,0	54,0

Przeciętny obrót na jednego mieszkańca w złotych przed - stawiał się następująco:

Lata	m.Szczecin	Województwo Szczeciński	Polska ogółem
1960	11.411	7.808	6.931
1961	12.353	8.675	7.537

Wskaźnik ten wzrosł w najbliższych latach i wynie - sie: w roku 1962 - 14.758, a w 1965 - 16.742 złote.

Wyższy w porównaniu z krajem i województwem obrót na jed nego mieszkańca miasta jest uzasadniony mniejszym spożyciem naturalnym, stosunkowo wyższymi zarobkami /w mieście koncen trują się gałęzie gospodarki narodowej o stosunkowo wyższych płacach/ i dokonywaniem zakupu na terenie miasta przez lud - ność z poza Szczecina.

Mimo spadku w ostatnich latach, w dalszym ciągu przeważa jąca część wydatków jest kierowana na zakup towarów i usług gastronomicznych. Ich udział w wydatkach ludności ogółem kształtował się następująco:

Lata	1957	1958	1959	1960	1961
%	88,1	86,7	85,7	84,6	85,4

Tendencja malejąca tego udziału świadczy o wzroście wy - datków na usługi, zwłaszcza przemysłowe.

Dynamika obrotów uspołecznionego handlu detalicznego na terenie miasta w cenach bieżących kształtowała się następu - jąco:

Lata	1955	1958	1960	1961	1962 / p l a n /	1965
obróty w mln. zł.	1.414	2.457	3.074	3.398	3.925	4.775

Udział obrotów poszczególnych organizacji handlowych w obrotach ogółem ilustruje natomiast poniższe zestawienie / w procentach, :

Wyszczególnienie	1958	1960	1961
Ogółem	100,0	100,0	100,0
W.Z.P.H.	64,3	57,0	56,7
Z.S.S. "Społem"	14,4	14,0	13,5
Inne piony	21,3	29,0	30,0

Zaznacza się tendencja zniżkowa udziału w obrotach ogó - lem pionów o przewadze artykułów spożywczych na rzecz han - dlu towarami nieżywnościowymi. Udział bowiem artykułów nie - żywnościowych w ogólnych obrotach wzrósł w ostatnich latach. Ilustruje to poniższa tabela:

Wyszczególnienie	1958		1960		1961	
	obroty detal. w mln. zł.	%	obroty detal. w mln. zł.	%	obroty detal. w mln. zł.	%
Ogółem	2.457	100,0	3.074	100,0	3.398	100,0
towary żywno - ściowe	1.201	48,9	1.370	44,6	1.469	43,2
towary nie - żywnościowe	1.256	51,1	1.704	55,4	1.929	56,8

Struktura obrotów wskazuje na tendencję przesuwania się popytu z towarów żywnościowych na korzyść towarów nieżywno - ściowych. Podobna tendencja zaznacza się w skali ogólnokra - jowej, gdzie w 1960 roku artykuły nieżywnościowe partycypowa - ły w obrotach ogółem w 55,5 %.

Sprzedaż ważniejszych artykułów przez uspołeczniony aparat handlu przedstawia poniższe zestawienie:

Artykuły	Jedn. miary	1958	1960	1961	1961 1958
ochleb	ton	-	16.840	19.187	
mąka pszenna rynk.	ton	2.933	3.227	3.482	118,7
kasze	ton	1.324	946	1.485	112,2
ukier	ton	6.757	6.922	7.041	104,2
tłuszcze roślinne	ton	666	1.363	1.620	243,2
w tym:					
margaryna	ton	•	1.016	1.289	•
masło	ton	1.360	1.084	1.090	80,1
mięso	ton	5.185	6.503	6.946	133,4
wędliny	ton	3.367	3.373	3.560	105,7
tłuszcze zwierzęce	ton	•	1.325	1.025	•
śledzie solone	ton	605	648	724	119,7
jaja	tys. szt.	30.780	34.892	30.999	100,7
papierosy	m. szt.	676	719	730	108,0
ziemniaki	ton	•	10.434	11.639	•
warzywa	ton	6.230	7.379	8.162	131,0
tkaniny wełniane	tys. m.	648	745	685	105,7
tkaniny bawełniane	tys. m.	4.950	3.060	3.317	67,0
tkaniny jedwabne	tys. m.	807	1.260	1.330	164,8
dziewiarstwo	tys. zł.	34.750	59.966	95.085	273,6
obuwie skórzane	tys. par.	420	331	569	135,5
aparaty telewizyjne	szt.	•	2.780	5.723	•
pralki	szt.	3.356	4.800	6.245	186,1
radioodbiorniki	szt.	12.780	8.500	8.707	68,1
lodówki	szt.	•	1.080	961	•

Rynek szczeciński odczuwał brak takich artykułów, jak: tkaniny wełniane wysokiej jakości, aparaty telewizyjne, pralki produkcji krajowej, odkurzacze, kuchenki gazowe, lodówki produkcji krajowej, papier pakowy.

Spadek spożycia tłuszczów zwierzęcych w 1961 roku powstał w wyniku wzrostu spożycia margaryny jako podstawowego tłuszczu; spożycie margaryny wzrosło o 26,8 % w porównaniu z rokiem 1960.

Spożycie pozostałych artykułów nie wykazuje większych odchyleń od przeciętnego poziomu ogólnokrajowego z wyjątkiem warzyw, których spożycie jest znacznie niższe.

Sieć detaliczna

W grudniu 1945 roku na terenie miasta istniało ponad 800 punktów sprzedaży detalicznej, z tego na branżę spożywczą przypadało około 700, a w 1947 sklepów branży spożywczej było już ponad 1000. Punkty sprzedaży detalicznej w tym czasie w 94,3 % stanowiły własność prywatną. Sieć prywatnego handlu detalicznego stale się zmniejsza na korzyść uspołecznionych punktów sprzedaży.

W drugim roku planu sześcioletniego samych sklepów było 692, w tym nieuspołecznione stanowiły 32,1 %.

Rozwój sieci detalicznej w latach 1955-1961 ilustruje poniższe zestawienie:

Lata	Ogółem	Punkty sprzedaży detalicznej			
		handel uspołecz.		handel nieuspołecz.	
		razem	w tym sklepy	razem	w tym sklepy
1955	1.233	1.010	625	223	149
1958	1.574	1.182	796	392	189
1960	1.584	1.288	883	296	150
1961	1.548	1.289	902	259	125

Sieć uspołecznionych sklepów detalicznych na koniec 1962 r. wynosić będzie 924, a w końcu planu pięcioletniego 970.

Powierzchnia handlowa uspołecznionych sklepów detalicznych w 1960 roku kształtowała się następująco:

Wyszczególnienie	Powierzchnia sprzedażowa sklepów w m ² /bez składów towarów masowych/				
	Ogółem	WZPH	ZSS "Społem"	Innych pionów	na 1000 mieszkańców
Ogółem	66.328	52.892	6.088	7.348	246,6

Na jeden metr powierzchni sprzedażowej przypadało w 1960 roku 46,3 tys. zł. obrotu rocznego, przy średniej krajowej 31,5 w 1959.

Od 1958 roku zmierza się do uporządkowania sieci sklepów i dostosowania jej do aktualnych potrzeb miasta. Jednocześnie w celu podniesienia jakości sprzedawanych towarów oraz przyspieszenia obsługi konsumenta wyposażono sklepy spożywcze w dodatkowe urządzenia chłodnicze, kasy rejestracyjne, maszyny do krajania wędlin itp.

W dzielnicy Śródmieście przeprowadzono specjalizację sklepów wprowadzając nowoczesne formy sprzedaży /sprzedaż samoobsługowa i preselekcyjna/. Zmiany te ilustruje poniższe zestawienie:

Lata	Liczba sklepów					
	Ogółem	Samobsł. i preselekcyjne	Spożywcze		Przemysłowe	
			razem	w tym samobsługowe	razem	w tym preselekcyjne
1959	858	9	508	8	350	1
1960	883	112	513	24	370	78
1964	902	195	510	64	392	131

W celu usprawnienia sprzedaży detalicznej i poprawy obsługi konsumentów nastąpi dalszy wzrost nowych form sprzedaży.

Przewiduje się, że w handlu miejskim sieć sklepów samoobsługowych w 1965 roku wyniesie około 30 % ogólnej liczby sklepów spożywczych, a sieć sklepów preselekcyjnych około 2/3 ogólnej liczby sklepów przemysłowych.

Strukturę i rozmieszczenie sieci sklepów według dzielnic obrazuje poniższe zestawienie:

Wyszczególnienie	Liczba sklepów					
	Ogółem	Spożywcze	Przemysłowe	na 10.000 mieszkańców		
				ogółem	spożywcze	przemysłowe
1958	796	474	322	31,2	18,6	12,6
1960	883	513	370	32,7	19,0	13,7
w tym:						
Śródmieście	603	310	293	40,2	20,7	19,5
Pogodno	117	89	28	19,6	14,9	4,7
Nad Odrą	94	66	28	28,5	20,0	8,5
Dąbie	69	48	21	24,8	17,3	7,5

Pomimo znacznego przyrostu sieci sklepów w porównaniu z 1958 rokiem, jest ona w dalszym ciągu za mała w dzielnicach peryferyjnych.

Plan pięcioletni przewiduje budowę pawilonów z artykułami powszechnego użytku w Glinkach, Dąbiu, Żydowcach i Żelachowie oraz pawilonu i centrum handlowego na Pogodnie. W Śródmieściu przewidziana jest budowa "domu dziecka", pawilonu z artykułami powszechnego użytku wraz z pijalnią kawy i napojów chłodzących. Na Placu Żołnierza i Osiedlu Grunwaldzkim powstaną sklepy spożywcze i przemysłowe o łącznej powierzchni 6.797 m². Ponadto do ważniejszych inwestycji należą: budowa garmażerni, magazynów warzywno-owocowych, magazynu mącznego i trzech piekarni /na Gumieńcach, Pogodnie i w Śródmieściu/.

2. Żywnienie zbiorowe

Obroty

Na terenie miasta prowadzi działalność gastronomiczną 14 przedsiębiorstw bransowych, 3 Oddziały Zaopatrzenia Robotniczego, 12 stołówek i 7 bufetów pracowniczych przy zakładach pracy.

Dynamikę obrotów w uspołecznionych zakładach żywienia zbiorowego ilustruje poniższe zestawienie:

Lata	1955	1956	1957	1958	1960	1961
obroty w mln. zł.	75,7	108,2	145,0	168,3	227,9	233,0

Plan obrotów na 1962 rok wynosi 251 mln. zł., podczas gdy obroty te w 1965 mają osiągnąć kwotę 331 mln. zł.

Od 1959 do 1961 roku udział obrotów Szosceńskich Zakładów Gastronomicznych w ogólnych obrotach spadł z 65 do 52 %.

Rozmiary obrotów przedsiębiorstw podległych Prezydium Miejskiej Rady Narodowej przedstawiają się następująco: / w mln. zł./:

Wyszczególnienie	1958	1960	1961
Ogółem	109,6	118,3	121,1
Szeczec. Zakł. Gastronom. "Północ"	52,0	56,8	59,2
Szeczec. Zakł. Gastronom. "Południe"	57,6	61,5	61,9

Mały wzrost obrotów w przedsiębiorstwach podległych Prezydium Miejskiej Rady Narodowej spowodowany został przede wszystkim ograniczeniem sprzedaży wódki oraz przebranzówką - niem niektórych zakładów z dużym spożyciem alkoholu /powstały trzy kawiarnie "Teatralna", "Rififi" i "Moulin Rouge" oraz jadalnia "Szczecinianka"/. Ponadto została zlikwidowana restauracja "Obywatelska" i "Turszynianka".

Obroty Szczecińskich Zakładów Gastronomicznych ustalone zostały w planie na 1962 r. w wysokości 133.500 tys. zł, a w ostatnim roku planu pięcioletniego na 253.620 tys. zł.

Struktura obrotów żywienia zbiorowego w 1961 roku kształtowała się następująco:

Wyszczególnienie	Obroty		W tym produkcyjna		Sprzedaż wódek w mil. zł.
	w milionach	złoty	w %	w %	
Ogółem	196,1	86,5	44,1	48,8	
w tym:					
Okręgowe Zakł. Gastr.	16,4	5,6	34,2	0,8	
Okręgowe Bary Mlecz.	20,3	15,5	76,5	-	
Szcz. Zakł. Gastr. Północ	59,2	19,2	32,5	24,5	
Szcz. Zakł. Gastr. Południe	61,9	27,1	43,8	21,3	
Z.S.S. "Społem"	9,6	6,0	63,0	-	
Woj. Związek Sp. Pracy	3,2	1,5	48,6	0,6	
Szcz. Restaur. Dworcowe "Wars"	15,5	5,3	34,3	-	
Continental	10,1	6,4	63,5	1,6	

Sieć żywienia zbiorowego

Spoleczeństwo miasta w początkowym okresie składało się w większości z ludzi młodych i samotnych, którym trzeba było zabezpieczyć podstawowe warunki egzystencji, poprzez rozwój sieci zakładów żywienia zbiorowego. Sieć ta wówczas przedstawiła się następująco:

Lata	1946	1947
Ogółem	135	136
w tym:		
restauracje	86	86
jadalnie	11	11
cukiernie i kawiarnie	23	24

W tym okresie prawie wszystkie zakłady znajdowały się w rękach prywatnych właścicieli.

W miarę rozwoju życia gospodarczego i napływu ludności, sieć uspołecznionych zakładów żywienia zbiorowego wznosiła się.

Rozwój sieci zakładów gastronomicznych w latach 1955-1961 kształtował się następująco:

Lata	Ogółem	uspołecz.	nieuspołecz.
1955	73	59	14
1958	116	90	26
1960	121	102	19
1961	126	104	22

Szczecińskie Zakłady Gastronomiczne "Północ" i "Południe" posiadały w 1960 roku 51 zakładów żywienia zbiorowego z ogólną liczbą miejsc 3.513.

Natomiast ogólna sieć uspołecznionych zakładów żywienia zbiorowego według typów przedstawiała się następująco:

Typy zakładów	Ogółem	Śródmieście	Pogodno	Nad Odrą	Dąbie
<u>Z a k ł a d y</u>					
1956	90	74	3	5	8
1960	102	81	9	6	6
w tym:					
Restauracje	36	26	4	2	4
Kawiarnie	8	8	-	-	-
Bary	21	18	-	1	2
Bary mleczne	6	6	-	-	-

Liczba miejsc w 1960 roku w otwartych zakładach gastronomicznych wynosiła 5.402, natomiast w 1961 roku 5.365, z czego przypadało na restauracje 2.312, kawiarnie 924, bary mleczne 475.

Pomimo, że z roku na rok wznasta liczba zakładów oraz ich przepustowość, w dalszym ciągu w dzielnicach peryferyjnych odczuwa się brak stałej sieci zakładów żywienia zbiorowego tego typu jak: restauracje, bary i kawiarnie.

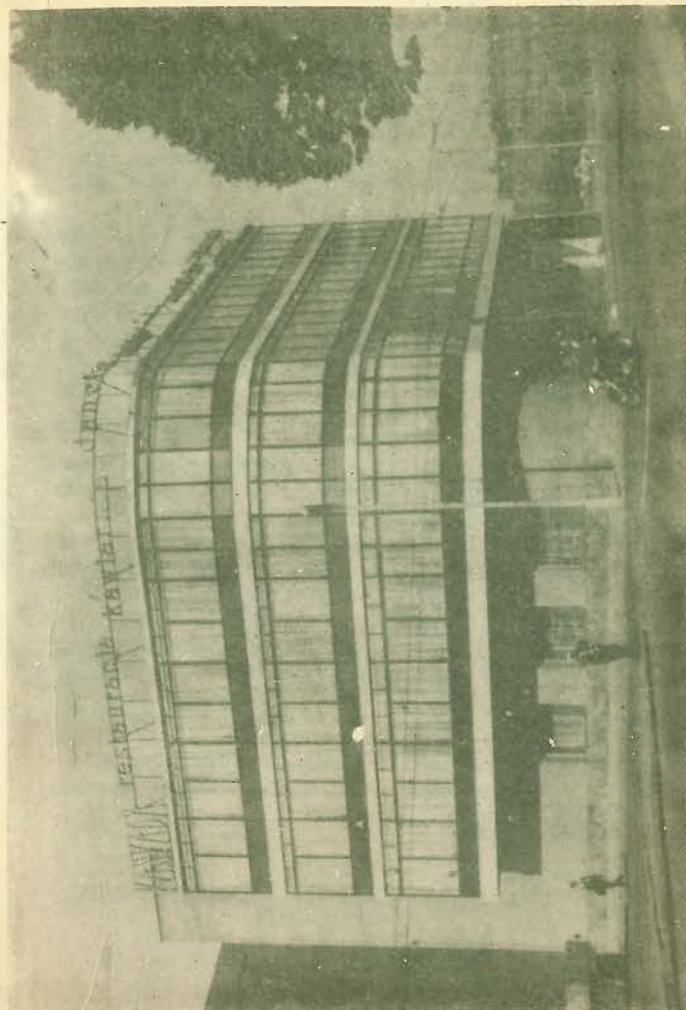
W 1961 roku został otwarty bar "Extra", posiadający 200 miejsc konsumpcyjnych, zdolny wydać 10 tys. posiłków dziennie; jest to najbardziej nowoczesny samoobsługowy zakład gastronomiczny w Polsce. W 1962 roku uruchomiono kombinat żywienia zbiorowego "Kaskada" o łącznej ilości miejsc konsumpcyjnych 600.

Do końca bieżącej pięcioletki przewiduje się uruchomienie nowoczesnej restauracji "Europa" o 200 miejscach konsumpcyjnych i 5 kawiarni o 480 miejscach, baru "Sam" o powierzchni 500 m². Na Osiedlu Grunwaldzkim zostanie otwarty bar mleczny o powierzchni 350 m².

3. C e n y

Na rynku istnieją dwa rodzaje cen, ceny handlu społecznego i ceny wolnorynkowe /targowiskowe/. Przy czym ceny w handlu społecznym są ustalane centralnie oraz przez Kolegia Wojewódzkich Komisji Cen w poszczególnych województwach.

Ceny wolnorynkowe kształtują się w zależności od popytu i podaży.

Kombinat gastronomiczny "Kaskada"
(fot. Jerzy Bułnowski)

Ceny detalicznie niektórych artykułów w uspołecznionym handlu kształtowały się następująco:

Wyszczególnienie	Jedn. miary	1955	1958	1960
		w z ł o t y c h		
chleb żytni przemiał 60%	kg	3,00	3,00	3,00
mąka pszenna luksusowa	kg	6,00	6,00	6,00
kasza jęczmienna perła	kg	5,70	5,70	5,70
kasza manna	kg	6,50	6,50	6,50
ryż zwykły	kg	18,00	13,00	8,00
mięso wieprzowe łopatka	kg	27,00	27,00	36,00
mięso wołowe rostbef	kg	22,00	22,00	26,00
kiełbasa szwajcarska	kg	26,00	26,00	36,00
szonina świeża	kg	34,00	27,00	33,00
margaryna wodna	kg	28,00	25,00	25,00
margaryna mleczna	kg	-	28,00	28,00
śledź solony	kg	18,00	18,00	18,00
mleko o zawartości 2,5 % tłuszczu	ltr	2,50	2,50	2,50
masło extra wyborowe	kg	55,00	70,00	70,00
jaja świeże	szt	1,60	2,10	2,30
oukier kryształ	kg	12,00	12,00	12,00
herbata Ullung	50g	7,10	7,00	7,00
papierosy "Giewont"	20 szt.	4,60	4,60	4,60
wełna ubraniowa 30 %	m	58,00	58,00	58,00
wełna czasankowa 100 %	m	640,00	640,00	480,00
jedwab sukienkowy polan	m	-	90,00	54,00
pralka z wyżyłką SHI	szt	-	1.950,00	1.950,00
odbiornik radiowy "Stolica"	szt	1.950,00	1.950,00	1.000,00

Kształtowanie się cen na targowiskach miejskich ilustruje poniższe zestawienie: /średnie roczne/

Artykuły	Jedn. miary	L a t a			
		1957	1958	1959	1961
jaja świeże	szt.	1,92	2,16	2,11	2,12
masło osełkowe	kg	54,92	55,00	57,37	59,32
mięso wieprzowe z kością	kg	27,71	27,00	30,00	34,80
kura żywa	szt.	63,56	65,25	59,37	63,40
ziemniaki	kg	1,42	1,30	1,57	1,72
kapusta biała	kg	4,32	3,35	2,69	1,84
cebula	kg	9,37	10,99	5,32	8,34
marchew	kg	3,44	2,94	3,15	3,05
buraki	kg	o	2,75	3,07	2,15
jabłka deserowe	kg	10,87	11,29	10,97	10,84

Ceny targowiskowe w Szczecinie kształtują się powyżej średniej ceny ogólnopolskiej, a w niektórych artykułach są one wyższe aniżeli w niektórych większych miastach, co ilustruje poniższe zestawienie: /przeciętna cena roczna w złotych/

Wyszczególnienie	A r t y k u ł y						
	kura żywa kg	jaja świeże szt.	masło osełkowe kg	ziemniaki kg	kapusta biała kg	cebula kg	jabłka deserowe kg
Polska	47,55	1,78	56,64	1,36	1,65	6,72	8,89
Łódź	63,31	2,00	63,57	1,74	1,54	5,65	9,40
Kraków	64,75	1,99	62,98	2,00	1,69	12,11	9,97
Poznań	54,68	1,94	61,64	1,79	1,95	6,87	10,03
Szczecin	63,40	2,12	59,32	1,72	1,84	8,34	10,84
Warszawa	53,18	1,99	62,54	1,89	1,46	7,22	9,70
Wrocław	55,74	1,93	59,16	1,47	1,29	6,87	9,49

IX. Gospodarka komunalna

1. Wodociągi i kanalizacja

Budowa szczecińskich wodociągów zapoczątkowana została w 1863 roku. Była to pierwsza stacja wodociągowa Pomorzany oparta na ujęciu powierzchniowym z rzeki Odry. Pozostałe ujęcia głębinowe w liczbie 6 zostały zbudowane w latach 1900-1941. Łączna produkcja tych ujęć w 1940 roku wynosiła 12,2 mln m³ wody. Natomiast zużycie wody w gospodarstwach domowych wynosiło 52,3 litra na jednego mieszkańca dziennie.

Podczas działań wojennych urządzenia wodociągowe i kanalizacyjne uległy w około 75 % zniszczeniu. Mimo to już w pierwszych dniach po wyzwoleniu nastąpiło przewidywane uruchomienie stacji filtrów.

Miasto jest zaopatrywane obecnie w wodę z powierzchniowego ujęcia na Odrze i z sześciu ujęć gruntowych. Z wody tej korzystało w 1960 roku 85,8 % ogółu mieszkańców.

Liczba połączeń z budynkami mieszkalnymi wynosiła:

	1950	1955	1960	1961
	7.690	7.850	8.549	8.612

Natomiast długość sieci wodociągowej w 1961 roku wynosiła 403 km, a w 1965 roku wzrosła do 417,2 km tj. o 3,4 %.

Produkcja i zużycie wody kształtowało się następująco:

Wyszczególnienie	1950	1955	1960	1961	1962 - 1965	
					p l a n	
Produkcja wody czystej w tys. m ³	13563,8	20011,1	20430,1	20688,3	20990,0	22800,0
Zużycie ogółem w tys. m ³	10803,3	16212,2	16968,0	16982,9	17260,0	18800,0
w tym:						
dla gospodarstw dom.	7463,0	8977,1	10926,1	11019,9	11290,0	12400,0
Dziennie na jednego mieszkańca w litrach	119,9	110,9	111,1	109,8	109,6	114,0

Wzrost zaopatrzenia miasta w wodę pitną nastąpi poprzez zakończenie pierwszego etapu budowy nowego ujęcia w Zdrojach i modernizację ujęcia Pomorzany. W 1965 roku zostanie rozpoczęta budowa nowego ujęcia w Mścięcinie. Ponadto prowadzone są badania hydrogeologiczne w rejonie jeziora Międzywie.

Kanalizacja szczecińska budowana jest systemem ogólnospławnym i grawitacyjnie odprowadza ścieki z miasta poprzez przepompowanie i oczyszczalnie do rzeki Odry.

Sieć kanalizacyjną na terenie miasta obrazuje poniższe zestawienie:

Wyszczególnienie	1950	1955	1960	1961
Długość sieci kanalizacyjnej w km	281,5	292,5	294,9	301,2
Liczba połączeń z budynkami mieszkalnymi	6.400	6.700	8.001	8.147

Z urządzeń kanalizacyjnych w 1960 roku korzystało 76 % ogółu mieszkańców.

2. Elektrownie

Produkcja energii w pierwszych latach po wyzwoleniu wynosiła: w 1945 roku 4.789,9 /II półroczje/, a w 1946 22.317,1 tys. kWh.

Do 1960 roku na terenie miasta czynna była jedna elektrownia, a w 1961 roku nastąpił rozruch drugiej elektrowni na Pomorzanych.

Produkcja i sprzedaż energii elektrycznej kształtowała się następująco:

Lata	Produkcja ogółem	Sprzedaż energii elektrycznej			
		w t y m s			
		dla gospodarstw domowych razem	średnio rocznie na 1 mieszkańca w kWh	dla celów produkcyjnych w tys. kWh	
w tys. kWh					
1950	104.619	71.941	12.238	72	46.497
1955	363.042	206.166	17.507	79	159.267
1960	489.319	274.146	29.387	109	203.375
1961	899.539	299.633	32.811	119	209.586

Elektrownie szczecińskie włączone są do krajowego systemu energetycznego, któremu przekazywane są nadwyżki, a niedobory uzupełniane w ramach współpracy z elektrowniami poza szczecińskimi /Gorzów, Białogard/.

Stan sieci elektrycznej przedstawiał się następująco:

1950	1955	1961
740	910	1.214 km

Liczba połączeń w budynkach w roku 1961 wynosiła 6.583.

Wobec tego, że eksploatacja elektrowni przy ul. Gdańskiej jest nieekonomiczna ze względu na przestarzałe urządzenia, przewiduje się znaczny spadek jej produkcji. Łączna produkcja energii elektrycznej wyniesie więc w 1965 roku około 670 mln. kWh. Niemniej jednak pokryje w pełni zapotrzebowanie.

3. Gazownia

Szczecińską gazownię sbudowano w 1848 roku; zmodernizowano ją w 1926. Produkcja tej gazowni w 1939 roku wynosiła ponad 30 mln. m³ gazu.

Na skutek działań wojennych zakład uległ poważnym zniszczeniom. Mimo to został on uruchomiony już w lutym 1946 roku.

Produkcja i sprzedaż gazu przedstawiała się następująco:

Lata	Produkcja ogółem	Sprzedaż gazu			
		w t y m s			
		dla gospodarstw domowych razem	średnio rocznie na 1 mieszkańca w m ³	dla celów produkcyjnych w tys. m ³	
w tys. m ³					
1950	19.385	14.643	12.150	70,4	400
1955	35.684	27.741	23.049	101,7	559
1960	50.729	44.098	36.599	135,8	1.026
1961	53.352	46.342	38.800	141,1	1.096

Jednocześnie długość sieci gazowej wynosiła w latach:

1950	1955	1961
411	465	503 km

Liczba połączeń z budynkami mieszkalnymi w roku 1961 wynosiła 12.036.

W latach 1964-1965 zostanie rozbudowana wytwórnia gazu przez wybudowanie trzeciego bloku pieców. Produkcja gazu w 1965 roku wynosić będzie 63.200 tys.m³.

4. Ulice, drogi, oświetlenie

Nawierzchnie ulic i placów na skutek działań wojennych zostały bardzo poważnie zniszczone. Niemal całkowicie uległa zniszczeniu sieć oświetlenia ulicznego.

W okresie minionego siedemnaścielecia przeprowadzono kapitalne remonty i odbudowano szereg ulic i mostów. Do najważniejszych z nich należy zaliczyć oddanie do użytku: zwozowego mostu Długiego i nowowytbudowanej ulicy Wielkiej, kablono-betonowego mostu Cłowego, ciągu trasy poznańskiej z dwoma mostami i dwoma wiaduktami oraz ulicy Wilczej z wiaduktem.

W 1961 roku Szczecin posiadał 1.159 ulic o długości 612 km i powierzchnię 8.998,2 tys.m², z czego o nawierzchni: ulepszonej 7.200,0, nieulepszonej 1.798,2. Długość ulic w 1965 roku wynosić będzie 614 km.

Do najdłuższych ulic Szczecina należą: W.Polskiego i Miaskiewicza, a do najpiękniejszych aleje: Piastów, Jedn.Narodowej, M.Buczka i Boh. Warszawy.

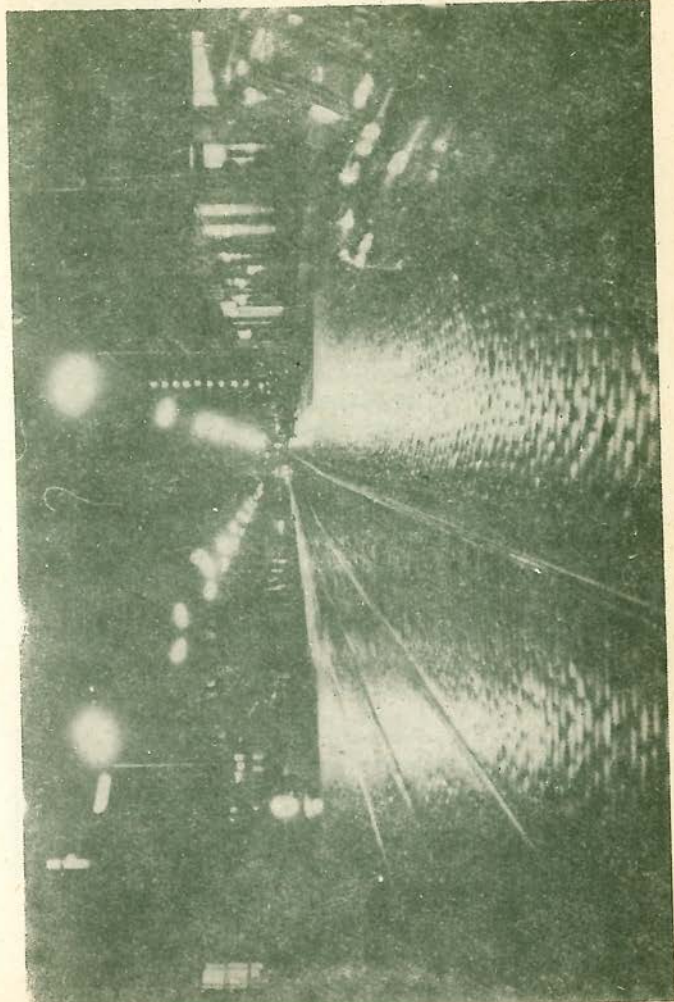
Na terenie Szczecina znajdują się 52 mosty i wiadukty.

Oświetlenie miasta uległo znacznej poprawie, co obrazuje poniższe zestawienie:

Wyszczególnienie	1950	1955	1960	1961
Liczba punktów świetlnych ogółem	2.242	2.922	7.042	7.313
- elektrycznych	1.322	2.169	6.602	6.878
- gazowych	920	753	440	435

Z ogólnej liczby punktów elektrycznych w 1961 r. było: 2.427 jarzeniowych, 210 rtęciowych i 4.241 żarowych.

Plan zakłada wybudowanie około 2.000 punktów świetlnych do końca 1965 roku.

Fragment ul. Krzywoustego w nocy
[Fot. Jerzy Bujnowski]

5. Komunikacja miejska

Pierwszą linię tramwajową w wyzwolonym Szczecinie uruchomiono 12 lipca 1945 roku. Była to linia o długości 2,9 km biegnąca od Niemierzyna do Bramy Portowej.

Liczbę i długość linii przedstawia poniższe zestawienie:

Wyszczególnienie	1946	1950	1955	1960	1964
Liczba linii:					
- tramwajowych	6	8	9	8	8
- autobusowych	-	5	8	10	13
Długość linii w km:					
- tramwajowych	23,7	48,7	71,1	69,4	70,8
- autobusowych	-	33,4	77,4	77,8	117,6

W okresie tych lat dokonano szeregu usprawnień, do których należało przedłużenie linii tramwajowych do Głębokiego, Krzekowa, Gumieniec i Basenu Kaszubskiego oraz wybudowanie odcinków pętli tramwajowych.

Poprzez modernizację i budowę nowej podstacji zwiększono ich moc o ponad 3.000 KW. Ponadto w budowie znajduje się podstacja prostownikowa przy ul. Kaszubskiej.

Jednocześnie wzrósł tabor tramwajowy i autobusowy /w rachunku/:

	1950	1955	1960	1964
tramwaje	148	155	196	240
autobusy	8	11	39	47

Do końca 1965 roku nie przewiduje się wzrostu taboru tramwajowego, a jedynie jego modernizację poprzez kasację starych wozów i zakup nowych. Zwiększeniu natomiast ulegnie tabor autobusowy /o 90 szt./

Do 1964 roku przewiduje się zakończenie I-go etapu budowy zaplecza technicznego dla MFK przy ul. Klonowicza.

Liczba przewiezionych pasażerów przedstawiała się następująco /w tys./:

Środki komunikacji	1946	1950	1955	1960	1961	1962	1965
	P l a n						
tramwaje	17.372	70.709	94.305	108.524	115.390	118.437	121.000
autobusy	-	1.186	7.705	14.206	15.195	15.375	20.000

Liczba przewiezionych pasażerów w stosunku do 1938 roku wzrosła prawie trzykrotnie.

W 1960 roku została uruchomiona nowa trakcja komunikacyjna - wodna przez wprowadzenie do eksploatacji dwóch hydrobusów: "Margitki" i "Juliszki".

6. Hotele

Na terenie miasta istnieje 5 hoteli: "Continental", "Gryf", "Pomorski", "Wielkopolanka" i "Nadodrzański". Wyposażenie ich i wielkość usług przedstawiały się następująco:

L a t a	Pokoje	Łóżka	Liczba udzielonych noclegów
1950	66	108	36.120
1955	225	482	149.118
1960	231	506	167.689
1961	232	513	164.846
hotele miejskie	168	412	132.458
hotel orbisowski	64	101	32.388

Jeszcze w bieżącym roku zostanie oddany do użytku hotel "Piast" o 168 łóżkach.

7. Pralnie

Na terenie miasta istnieją dwa uspołecznione zakłady pralnicze z 10 punktami przyjęć.

Działalność tych zakładów przedstawiała się następująco:

Lata	U s ł u g i			
	pranie białe		pranie chemiczne	farbowania
	ogółem	w tym od osób prywatnych		
W t o n a c h				
1955	240	96	90	6
1960	418	179	183	5
1961	452	183	184	7

Świadczą one większość swych usług na rzecz hoteli, szpitali, internatów.

Do 1965 roku planuje się uruchomienie punktu ekspresowego czyszczenia i prania. Ponadto zakłada się do końca 1965 roku w resorcie gospodarki komunalnej uruchomienie 8 samoobsługowych salonów pralniczych z chemizyną czyszczącą niemię garderoiby oraz 1 salonu chemicznego czyszczenia.

8. Miejskie Przedsiębiorstwo Oczyszczania

Z chwilą powstania przedsiębiorstwa zakład ten nie był do statecznie wyposażony w sprzęt do oczyszczania miasta, co utrudniało jego działalność.

Stan taboru samochodowego uległ znacznej modernizacji i kształtował się następująco:

	1956	1958	1961
ogółem	50	52	58
w tym specjalny	6	13	49

Natomiast do 1965 roku tabor samochodowy powiększył się do 82 samochodów, w tym specjalnych 70.

Wzrost taboru specjalnego pozwolił na zwiększenie częstotliwości wywozu na terenie miasta i wprowadzenie na terenie Śródmieścia codziennego wywozu. Wywozem nieczystości stałych przez MPO objętych było 9.770 nieruchomości, a wywozem nieczystości płynnych 1.264.

Plan inwestycyjny MPO obejmuje budowę szaletu przy ul. Lipowej i budowę bazy technicznej przy ul. Klonowicza.

9. Straż Pożarna

Miejska Straż Pożarna zorganizowana została w maju 1945 roku. W pierwszych latach po wojnie na terenie miasta zarejestrowano pożarów:

Lata	Ogólna liczba pożarów	P o ż a r y			
		wielkie	średnie	małe	kominowe
1945 a/	144	37	36	67	4
1946	211	29	34	139	9

a/ od VI-XII.

Wyposażenie straży pożarnej w 1961 roku wynosiło: 14 samoohodów, 12 motopomp, 19 tys.m węży i 4 agregatory CO₂.

Liczbę pożarów zarejestrowanych w latach 1955-1961 i ich przyczyny charakteryzuje poniższe zestawienie:

Lata	Pożary		W tym pożary według przyczyn		
	ogółem	budynki spalone lub uszkodz.	nieostrożność		podpalenie
			dorosłych	dzieci	
1955	153	11	56	16	9
1960	128	13	86	19	6
1961	126	15	76	15	2

10. Inne przedsiębiorstwa gospodarki komunalnej

Miejskie Przedsiębiorstwo Pogrzebowe przeprowadziło w 1961 roku 695 pogrzebów, 59 przewozów międzymiastowych i dokonało 14 ekshumacji.

Łącznie miejskie posiadają dwa zakłady z 55 wannami i 25 na tryskami. W 1961 roku udzieliły 715,8 tysięcy usług.

Planuje się budowę i oddanie do użytku w 1964 roku nowej Łaźni o przepustowości 228 osób na godzinę.

11. Odgruzowanie miasta

Jednym z najpilniejszych, a zarazem bardzo trudnych zadań było odgruzowanie miasta i usunięcie śladów zniszczeń wojennych. Łącznie w latach 1947-1961 usunięto 4.410,7 tys.m³ gruzów. W rezultacie tego uzyskano 432,8 mln. cegły całej i 151,3 mln. ułamkowej. W latach 1955-1960 rozebrano 98 budynków i uproszkowano 3.237,5 tys.m² powierzchni, a łączny koszt tych robót wyniósł 71.355,1 tys. złotych.

on

X. Gospodarka mieszkaniowa

Zasoby mieszkaniowe miasta, obok informacji o ludności, są zasadniczym elementem określającym jego wielkość i rozwój.

Szesczin w okresie przedwojennym posiadał stosunkowo duże zasoby mieszkaniowe. W dniu 31.XII.1938 roku stan tych zasobów wynosił 80.683 mieszkania liczące łącznie 197.966 izb bez kuchni. Struktura tych mieszkań przedstawiała się następująco:

Wyszczególnienie	Ogółem	Mieszkania o liczbie izb /bez kuchni/					
		1	2	3	4	5	6 i więcej
Liczba mieszkań	80.683	12.793	37.875	18.483	6.781	2.949	1.862
%	100,0	15,9	46,9	22,9	8,4	3,7	2,2

W wyniku działań wojennych większość tych zasobów została jednakże zniszczona. Według ewidencji, przeprowadzonej w listopadzie 1946 roku przez Biuro Zarządu Nieruchomości Miejskich, na terenie miasta znajdowało się 27.369 mieszkań, z czego aż 10.191 wymagało remontu, głównie kapitalnego. Dynamikę odbudowy ilustruje poniższe zestawienie:

	1946 a/	1947 b/	1948 b/
liczba mieszkań zamieszkałych	•	27.150	30.290
liczba izb w mieszkaniach	59.820	81.400	101.989

a/ wg spisu z dnia 14.II.

b/ wg ewidencji Zarządu Nieruch.Miejskich - stan w końcu roku.

Ponadto w końcu 1948 roku w budowie i odbudowie szacuje się 1.114 mieszkań o łącznej liczbie 4.394 izb, głównie na Pogodnie i Gumieńcach, a do odbudowy nadawało się jeszcze 968 budynków mieszkalnych.

Wzrost zasobów mieszkaniowych w liczbach bezwzględnych i jego tempo w latach 1950-1960 obrazują dane ze spisów powszechnych:

Wyszczególnienie	1950 /3.XII./	1960 /6.XII./	Wskaźnik 1950=100
Mieszkania zamieszkałe	45.350	59.556	131,3
Izby w mieszkaniach	155.399	197.576	127,1

Natemniast na koniec 1961 roku stan tych zasobów stanowiły już 61.232 mieszkania z 202.936 izbami. Wzrost ten był wynikiem dalszej odbudowy prowadzonej po roku 1950 i coraz intensywniej rozwijającego się nowego budownictwa, głównie w latach 1956-1961.

Liczba mieszkań i izb oddanych do użytku przedstawiała się następująco:

Wyszczególnienie	1956-1960	1961	1962-1965 /plan/
mieszkania	4.249	1.456	7.500
izby	12.108	4.408	22.002

W okresie tym poważnie zaawansowano budowę Śródmiejskiej Dzielnicy Mieszkaniowej i Starego Miasta, co w zasadniczo sposób zmieniło wygląd Śródmieścia.

Główny ciężar w zakresie budownictwa mieszkaniowego spoczywał na Miejskiej Radzie Narodowej. Dopiero w ostatnich latach zwiększył się znacznie udział zakładów pracy. Ponad to realizacja wytycznych nowej polityki mieszkaniowej zapoczątkowana w 1958 roku spowodowała rozwój budownictwa spółdzielczego i prywatnego.

Udział poszczególnych inwestorów w ogólnej liczbie budowanych mieszkań i izb obrazuje poniższe zestawienie:

Wyszczególnienie m - mieszkania i - izby	1961	Plan na lata 1962-1965				
		razem	1962	1963	1964	1965
Ogółem	1.456	7.500	1.416	1.769	1.959	2.356
m	4.408	22.002	4.290	5.149	5.600	6.963
i	541	3.787	731	850	1.041	1.165
DBOR	1.608	10.957	2.240	2.302	2.840	3.605
m	407	1.301	353	313	344	321
bud.spółdz.	1.233	3.803	1.067	984	940	845
m	499	2.278	307	561	556	854
bud.sakł.	1.498	6.726	917	1.691	1.668	2.450
m	15	134	25	45	48	16
bud.ind.	1	69	516	96	175	63

Stosunkowo niski udział budownictwa spółdzielczego w planie jest wynikiem zbyt szczupłych kredytów przyznanych dla m.Szczecina. W związku z tym spółdzielnie wstrzymały dalszy nabór członków. FMRN w Szczecinie postuluje więc zwiększenie tych kredytów dla spółdzielni średnio rocznie o ok. 25 mln.zł.

Struktura nowobudowanych mieszkań w 1961 roku kształtowała się następująco:

Mieszkania o liczbie izb	MDBOR	Spółdzielczość mieszkaniowa
Ogółem	100,0	100,0
1	1,5	6,4
2	30,1	22,8
3	41,4	35,9
4	23,7	31,5
5	3,3	3,4

Strukturę tę należy uznać raczej za niekorzystną, gdyż nie odpowiada ona strukturze potrzeb, charakteryzującej się większym zapotrzebowaniem na mieszkania małe.

Z ogólnej liczby izb na mieszkania 4 i 5 izbowe przypadało bowiem w budownictwie MDBOR - 37,4 %, a w spółdziel -

czym - 47,3 %. Przeciętna powierzchnia mieszkań natomiast wy-
nosiła: w budownictwie MDBOR - 49,4 m², a w spółdzielczym -
49,8.

Poprawie uległo wyposażenie budynków mieszkalnych i sa-
mych mieszkań w instalacje. Udział procentowy budynków wypo-
sazonych w instalacje przedstawiał się następująco:

	1950	1960
w elektryczność	97,3	99,5
w wodociąg	73,6	81,7
w kanalizację	63,2	63,6
w gaz	65,4	75,1

Natomiast nie zmieniła się prawie struktura zasobów miesz-
kaniowych. Strukturę tę przedstawia poniższe zestawienie:

mieszkania o liczbie izb	1950	1961 /szacunek/
Ogółem	100,0	100,0
1	3,9	4,1
2	9,3	10,8
3	46,7	46,6
4	27,0	26,3
5 i więcej	13,1	12,2

Przeciętna liczba izb przypadająca na mieszkanie uległa
tylko bardzo nieznacznej poprawie z 3,4 w 1950 do 3,3 w 1960
roku.

Ogólny wskaźnik zagęszczenia na izbę wynoszący wg spisów
powszechnych: w 1946 - 1,2, 1950 - 1,1, 1960 - 1,3 osoby był
wprawdzie jednym z najlepszych w kraju, jednakże sytuacja
mieszkaniowa nawet w 1950 roku nie była najlepsza.

Świadczy o tym poniższe zestawienie:

/wg stanu z dnia 3.XII.1950 r./

mieszkania o liczbie gospodarstw domowych a/	%
ogółem	100,0
sąjate przes:	
1 gospodarstwo	67,6
2 gospodarstwa	22,6
3 gospodarstwa	6,8

	%
4 gospodarstwa	2,1
5 i więcej gospodarstw	0,9

a/ jedna lub zespół osób mieszkających i utrzymujących się
wspólnie.

Co więcej, Szoszećin jest jednym z dwóch miast / wraz z
Bydgoszczą/, w których sytuacja mieszkaniowa uległa wyraźne-
mu pogorszeniu; wskaźnik zagęszczenia zwiększył się w sto-
sunku do roku 1950.

Wskaźnik zagęszczenia na mieszkanie wzrósł w latach 1950
-1960 z 3,82 osób do 4,34. Wskaźnik ten zresztą był i jest
nadal jednym z największych w kraju. W Warszawie wynosi bo-
wiem 3,57, w Łodzi - 3,42, w Krakowie - 3,83, w Katowicach-
3,54, a we Wrocławiu - 4,02.

Taki stan rzeczy wynika w głównej mierze z dysproporcji
jaka zachodzi między strukturą mieszkań, a strukturą gospo-
darstw domowych. Szoszećińskie rodziny są raczej nieliczne, a
w str. turse mieszkań znaczny udział stanowią mieszkania wle-
loizbowe.

Tym też tłumaczy się istnienie z jednej strony "obszarni
ków" mieszkaniowych, a z drugiej strony dużej liczby osób po-
trzebujących mieszkań. Jednakże ujawniona powierzchnia po-
nadnormatywna albo nie stanowi odrębnych pokoi, albo pokoje
te znajdują się w układzie amfildowym i nie mogą być przy-
dzielone obym rodzinom. Akoja dogęszczenia mieszkań jest
więc znacznie utrudniona, a lepsze wykorzystanie istnieją-
cych zasobów mieszkaniowych wydaje się wręcz niemożliwe.

Na początku 1962 roku liczba złożonych wniosków o przy-
dział na mieszkania wynosiła 14.441, z czego w organach kwa-
terunkowych - 9.347, w zakładach pracy - 3.440 i spółdziel-
niach mieszkaniowych - 1.654. Wprawdzie w liczbie tej znaj-
duje się część wniosków, których realizacja może być odłożo-
na na dalsze lata, ale z drugiej strony nie obejmuje ona
wszystkich przekwaterowań z walących się budynków oraz rea-
lizacji wyroków i orzeczeń. Można więc przyjąć, że liczba ta
odzwierciedla w przybliżeniu bieżące potrzeby mieszkaniowe,
które będą w następnych latach narastać.

Natomiast plan budownictwa mieszkaniowego na lata 1962 - 1965 zakłada oddanie do użytku 7.448 mieszkań, co łącznie ze zwolnionymi /520/ stanowi ok. 55 % bieżących potrzeb. Sytuację komplikuje ponadto fakt, że struktura budowanych i zaprojektowanych mieszkań nie odpowiada w pełni strukturze potrzeb z wniosków złożonych w Wydziale Spraw Lokalowych wynika, że większość z nich dotyczy rodzin o liczbie 2-4 osób, wobec tego struktura projektowanych mieszkań winna być bardziej dostosowana do potrzeb.

Dysproporcje pomiędzy możliwościami, a potrzebami wyznaczają w zasadzie kierunek polityki lokalowej. Miejska Komisja Przewidywania Mieszkań uwzględniła bowiem w planie zasiedlenia na lata 1962-1965 przede wszystkim wnioski rodzin wykwaterowanych z budynków grozących zawaleniem i przemarzeniem do rozbiórki oraz z pomieszczeń niemieszkalnych, a następnie z pomieszczeń nadmiernie zagęszczonych. W ten sposób w najbliższych latach zostaną zaspokojone najpilniejsze potrzeby.

Większość zasobów mieszkaniowych pozostaje w administracji Dzielnicowych Zarządów Budynków Mieszkalnych. Udział tych zasobów w ogólnej masie w 1960 roku przedstawiał się następująco /procenty/:

budynki	mieszkania	izby	powierzchnia w m2
78,2	80,1	78,4	75,9

Natomiast ich stan w dniu 31.XII.1961 roku ilustruje poniższe zestawienie:

Dzielnice	Budynki	Izby	Powierzchnia użytkowa w tys. m2
Ogółem	8.578	158.608	3.042,3
Sródmieście	2.902	92.874	1.989,8
Pogodno	2.510	30.446	519,0
Nad Odrą	1.682	21.948	305,5
Dąbie	1.484	13.338	228,0

Z ogólnej liczby budynków przypada na: nowe /wybudowane po 1.I.1950 r./ - 4,7 %, stare /wybudowane przed 1.I.1950 r./ - 17,9 %, o budowie mieszanej /ściany murowane, drewniane stropy/ - 73,7 % i nietrwałe - 3,7 %.

Przeciętny wiek budynków administrowanych przez DZBM-y szacuje się na ponad 60 lat.

Taki stan zasobów wymaga intensywnych robót w zakresie ich konserwacji. Niedostateczne kredyty na remonty spowodowały, że aż do 1956 r. nie przeprowadzono właściwych remontów kapitalnych, a ograniczano się jedynie do robót zabezpieczających - tych.

W latach 1956-1960 wydatkowano na remonty bieżące ogółem 56,3 mln zł., co daje przeciętnie 6,2 zł. rocznie na 1 m2 powierzchni użytkowej, podczas gdy normatyw wynosi 9,45 zł. Sumy te w związku z zaległościami nie zabezpieczają nawet 50 % potrzeb.

Plan na lata 1962-1965 zakłada wydatkowanie na ten cel 130,2 mln zł., z czego przypada na lata: 1962 1963 1964 1965
31,0 31,6 33,1 34,5

Natomiast nakłady na remonty kapitalne i liczbę wyremontowanych budynków obrazuje poniższe zestawienie:

Lata	Nakłady w mln złotych	Liczba wyremontowanych	
		budynków	i s b
1956-1960	260,2	2.217	69.494
1961	84,7	359	9.722
1962-1965 /plan/	333,7	1.246	47.132

Z ogólnej planowanej kwoty nakładów przypada na lata:

1962	1963	1964	1965
79,0	82,0	85,2	87,5 mln zł.

Jednocześnie zwiększono zakres robót elewacyjnych. W roku 1960 wykonano elewacje 44 budynków o ogólnej powierzchni 32.400 m2 kosztem 3.255 tys. zł., a w 1961 roku 73 budynków o powierzchni 38.620 tys. m2 kosztem 3.911 tys. złotych.

W toku remontów kapitalnych w latach 1956-1960 uzyskano - 478 izb, a w ramach akcji repatriacyjnej 352 mieszkania o 1.075 izbach.

Dla usprawnienia działalności remontowej przystąpiono do odbudowy mieszkań zastępczych, z których część zostanie oddana do użytku jeszcze w bieżącym roku.

XI. Oświata i nauka

1. Szkolnictwo podstawowe

Mimo poważnych trudności już w dniu 2 września 1945 roku otwarto pierwszą szkołę powszechną, 4 października - drugą, a 15 listopada trzecią.

W dniu 31.XII.1945 roku uczęszczało do tych szkół 855 uczniów, w tym na kompletach I, II i III stopnia 109 osób.

Rozwój ludności i związany z tym wzrost liczby dzieci w wieku szkolnym wymagał odbudowy zniszczonych budynków szkolnych oraz budowy nowych szkół.

Dynamikę rozwoju szkolnictwa podstawowego ilustruje poniższe zestawienie:

S z k o ł y	1950/51	1955/56	1960/61	1962	1965
				p l a n	
Podstawowe:					
szkoły	31	36	64	73	87
izby lekcyjne	202	386	713	843	1.053
nauczyciele	302	488	1.150	1.410	1.670
uczniowie	11.338	22.181	44.579	50.570	53.846
absolwenci	365	1.282	3.848	4.712	7.500
Podstawowe specjalne:					
szkoły	1	2	6	6	6
uczniowie	36	293	675	690	690
absolwenci	-	-	36	.	.
Podstawowe dla prac.:					
szkoły	6 a/	7	14	18	18
uczniowie	624 a/	612	1.901	2.300	2.300
absolwenci	183 a/	185	573	.	.

a/ Według danych z roku 1952/53

W roku 1956 poważnie wzrosła liczba uczącej się młodzieży. Są to już nowe roczniki dzieci urodzonych w okresie powojennym, które aż o około 5 tys. przekraczają liczbę absolwentów kończących szkołę. Jednocześnie nastąpiło szczególne

nie ostatnio, wyraźne pogorszenie sytuacji w szkolnictwie podstawowym, co obrazuje poniższe zestawienie:

Lata szkolne	Liczba oddziałów na		Liczba uczniów na			Uczniowie promowani w odsetkach uosn. w końcu roku szkol.
	szkołę	izbę lekcyjną	oddział	izbę lekcyjną	nauczyciela pełnozatr.	
1955/56	16	1,53	37,5	57,4	45,4	92,0
1960/61	18	1,58	39,6	62,5	38,8	90,2
1962/63	18	1,56	37,5	59,9	35,8	.
1965/66	17	1,37	37,3	51,1	32,2	.

Prawie wszystkim szkołom groziła trzymianowość. Uniknięto częściowo tego dzięki budowie nowych szkół.

W latach 1954-1961 wybudowano 29 szkół o łącznej liczbie 353 izby lekcyjne. W roku 1960 wybudowano ze składek Społecznego Funduszu Budowy Szkół pierwszą szkołę 1000-lecia przy ul. Witkiewicza. Ponadto przekształcono 2 budynki na szkoły uzyskując 22 izby lekcyjne.

Nie mniej jednak w roku szkolnym 1960/61 56,5 % izb lekcyjnych wykorzystywano na 2 zmiany, a 1,4 % na 3 zmiany.

Dla zaspokojenia potrzeb szkolnictwa podstawowego prze widuje się oddanie do użytku w 1962 roku 4 nowych szkół podstawowych 15-izbowych, a do końca 1965 dalszych 14 w tym 6 szkół 1000-lecia.

Stan kadry nauczycielskiej w stosunku do poprzednich lat uległ znacznej poprawie. Procent niewykwalifikowanych nauczycieli zmalał do 1,3. Na ogólną liczbę 1.150 pełnozatrudnionych nauczycieli 62,5 % posiada średnie wykształcenie, pedagogiczne 24,4 % - powyższe, 11,8 % - studia wyższe; około 100 nauczycieli uzyskało stopień magistra. Na studiach saccsnych dokształca się około 200 nauczycieli.

Na terenie miasta istnieją 2 szkoły specjalne dla głuchoniemych i 4 dla niedorozwiniętych. W dalszym ciągu odczuwa się duży wzrost tak zwanych trudnych i przerośniętych uczniów, dla których należałoby otworzyć nowe specjalne szkoły.

Na zwiększenie tempa rozwoju szkolnictwa podstawowego dla pracujących wpłynęła uchwała Rady Ministrów zobowiązująca na

kłady pracy do szkolenia pracowników nie posiadających podstawowego wykształcenia. Rok 1960 jest przełomowym w dziedzinie oświaty dla dorosłych. Większość szkół dla pracujących mieści się przy zakładach pracy. Niezależnie od tego zorganizowano 12 kursów ogólnokształcących, które umożliwiły 1.326 słuchaczom ukończenie szkoły podstawowej.

2. Szkolnictwo średnie ogólnokształcące

W dniu 1 września 1945 roku 256 uczniów rozpoczęło naukę w Państwowym Gimnazjum i Liceum Ogólnokształcącym powstałym przy Al. Piastów.

Poniższe zestawienie obrzuje działalność liceów ogólnokształcących oraz klas VIII do XI szkół 11-letnich.

Lata szkolne	Dla niepracujących			Dla pracujących		
	szkoły	uczniowie	nauczyciele	szkoły	uczniowie	nauczyciele
1955/56	6	1.510 /209/	90	2	735 /35/	
1958/59	6	1.419 /222/	96	4	1.371 /274/	78
1960/61	6	2.649 /279/	122	3	1.426 /241/	83

a/ W nawiasach podano liczbę absolwentów.

Liczba izb lekcyjnych w roku szkolnym 1955/56. wynosiła 50 i wzrosła w stosunku do 1960 roku o 5,0 %, podczas gdy liczba uczniów o 75,4 %.

3. Szkolnictwo zawodowe

W październiku 1946 roku powstała pierwsza Publiczna Szkoła Dokształcająca, do której uczęszczało 335 osób. Na poszczególnych kursach słuchacze zdobywali kwalifikacje w zakresie krawiectwa, mechaniki i elektryczności. Ponadto w roku 1947 istniał Uniwersytet Robotniczy i kursy dokształcające z ogólną liczbą 326 słuchaczy.

Natomiast tempo rozwoju szkolnictwa zawodowego wg poszczególnych typów szkół w latach 1955-1961 przedstawia poniższe zestawienie:

Lata szkolne	Ogółem	Zasadnicze szkoły zawodowe		Technika zawodowa i szkoły zawodowe stopnia licealnego			Szkoly artystyczne	
		dla niepracujących	dla pracujących	dla niepracujących	dla pracujących	zaoczne	I stopnia	II stopnia
S z k o ł y								
1955/56	41	5	-	22	6	4	2	2
1958/59	58	9	7	24	7	7	2	2
1960/61	72	10	10	31	12	5	2	2
U c z n i o w i e								
1955/56	9.141	1.415	-	5.465	567	1.040	442	212
1958/59	10083	2.171	501	4.118	919	1.777	346	251
1960/61	12097	2.461	939	4.767	1.940	1.310	398	282
A b s o l w e n c i								
1955/56	1.601	403	-	917	49	199	14	19
1958/59	1.743	484	173	773	148	122	18	25
1960/61	1.918	450	144	889	117	219	62	37

Udział uczniów i absolwentów wg kierunków szkolenia w r. szk. 1960/61 w poszczególnych typach szkół zawodowych obrazuje poniższe zestawienie:

Kierunek szkolenia	Uczniowie			Absolwenci		
	ogółem		W tym dzisiejsze	ogółem		W tym dzie- wzeta
	liczby bezwzgl.	%		liczby bezwzgl.	%	
Zasadnicze Szkoły Zawodowe						
Ogółem	2.461	100,0	726	450	100,0	141
Elektryczny	358	14,5	2	65	14,4	-
Mechaniczny	980	39,8	-	196	43,6	-
Telekomunikacja	145	5,9	56	13	29,9	1
Skórzany	86	3,5	81	19	4,2	15
Odzieżowy	427	17,4	384	85	18,9	83
Spożywczy	201	8,2	33	24	5,3	4
Handel i usługi	264	10,7	206	48	10,7	38
Technika zawodowa i szkoły zawodowe stopnia licealnego						
Ogółem	4.767	100,0	2.691	889	100,0	492
Budowlany	137	2,9	26	63	7,0	12
Chemiczny	238	5,0	168	-	-	-
Elektryczny	195	4,1	1	26	3,0	-
Komunikacja	399	8,4	19	23	2,6	-
Łączność	320	6,7	142	17	1,9	4
Mechaniczny	271	5,7	1	42	4,7	1
Geodezja	56	1,2	13	-	-	-
Roślnictwo	423	8,9	165	116	13,0	47
Ekonomii i usł.	1.049	22,0	876	92	10,4	76
Oświata	1.042	21,8	720	257	28,8	153
Zdrowie	554	11,6	541	186	20,9	179
Wychowanie fiz.	83	1,7	19	67	7,6	20

Ważnym osiągnięciem na przestrzeni ostatnich lat było zorganizowanie kilku szkół zawodowych dla tej młodzieży, która po ukończeniu liceum ogólnokształcącego nie została przyjęta na wyższe studia. W 1959 roku oprócz dwóch studiów naukowych - cielskich powstają dwie państwowe szkoły techniczne o kierunkach geodezyjnym i mechanicznym, Państwowa Szkoła Ekonomiczna i 2-letnie Technikum Administracji Rolnej.

Ponadto istnieją zasadnicze szkoły zawodowe przy zakładach pracy, w których w roku szkolnym 1960/61 podnosiły swo-

je kwalifikacje 174 osoby, Szkoła Majstrów Budowlanych kształca 40 słuchaczy, Uniwersytet Robotniczy ZMS - 394 słuchaczy i dwie szkoły przysposobienia zawodowego - 99 słuchaczy.

Wprawdzie liczba absolwentów 7-mej klasy w 1962 roku wyniesie 4.700 i będzie mniejsza od planowanej liczby uczniów w klasach pierwszych szkół średnich o 1.442, to jednak sytuacja ta jest tylko pozornie dobra. Do klas I-szych bowiem przyjmowani są absolwenci poprzednich lat, jak również młodzież z terenu naszego województwa i innych. Natomiast w 1965 roku sytuacja będzie jeszcze bardziej niepomyślna, gdyż liczba absolwentów szkół podstawowych miasta Szczecina będzie już wyższa o około 400 od planowanej liczby uczniów w klasach pierwszych. Liczba absolwentów szkół podstawowych wzrasta nieproporcjonalnie szybciej również poza terenem miasta niż liczba miejsc w szkołach średnich.

W planie inwestycyjnym przewiduje się w najbliższych latach budowę 5 szkół zawodowych, 3 warsztatów szkolnych i 3 internatów. W wyniku tych inwestycji uzyska się 80 nowych izb lekcyjnych, 1.280 stanowisk roboczych w warsztatach i 700 miejsc w internatach.

Poza tym we wrześniu 1962 roku zostanie otwarta Oficyna Szkoła Rybołówstwa Morskiego z początkową liczbą 200 słuchaczy, a w 1963 - Szkoła Morska.

Na terenie miasta istnieje 17 przyszkolonych internatów, które mieszczą 3.000 uczniów. Około 4,5 tys. tj. 42 % młodzieży szkół zawodowych pochodzi spoza Szczecina z tego około 1,5 tys. uczniów przebywa na stacjach poza internatami. Ze stypendiów w roku szkolnym 1960/61 korzystało 2.403 uczniów, co stanowi 22,3 %.

Szkolnictwo wyższe

Szczecin jest jednym miastem Pomorza Zachodniego posiadającym wyższe uczelnie. 14 października 1946 roku powstała Akademia Handlowa, która wówczas liczyła 1.752 słuchaczy. W roku 1948 uczelnia ta edukuje już 2.232 studentów. Kadre naukową tworzyło 22 profesorów i 9 asystentów.

15 lutego 1947 roku powstała Wyższa Szkoła Inżynierska, która liczyła 450 słuchaczy, a kadra naukowa składała się z 6 inżynierów i 2 asystentów. Z ohwilą otwarća powstałyozte ry wydziały tj. mechaniczny, elektryczny, inżynierii lądowej i architektury.

W 1955 roku z Wyższej Szkoły Ekonomicznej /Wyżej Akademii Handlowej/ i z Wyższej Szkoły Inżynierskiej powstała Politechnika Szczecińska składająca się z 5 wydziałów.

Akademia Lekarska powstała w 1949 roku którą później nazwano Pomorską Akademią Medyczną im. Generała Karola Świerczewskiego.

Wyższa Szkoła Rolnicza jest najmłodszą uczelnią Szczeci-na, powstała w 1954 roku.

Studenci szkół wyższych.

Uczelnie	1958/59	1959/60	1960/61
Ogółem	3.830	3.721	3.521
Pomorska Akademia Medyczna	1.686	1.586	1.382
Politechnika Szczecińska	1.603	1.495	1.537
Wyższa Szkoła Rolnicza	541	640	602

Studenci i absolwenci szkół wyższych wg kierunków studiów.

Kierunki studiów	Studenci				Absolwenci			
	1960/61		1962/63	1965/66	1960/61		1962/63	1965/66
	Ogółem	w tym kobiet			Ogółem	w tym kobiet		
Ogółem	3.521	1.229	3.868	3.960	499	180	890	1.020
Pomorska Akademia Medyczna								
Razem	1.382	802	1.623	1.560	134	79	330	330
lekarski	968	488	1.143	-	102	58	230	-
stomatolog.	414	314	480	-	32	21	100	-
Politechnika Szczecińska								
Razem	1.537	247	1.535	1.650	210	38	380	490
Techn.Chem.	196	88	210	230	30	12	60	80
Elektrotech. przem.	260	18	225	245	42	7	60	80
Mechanika	331	6	340	360	40	1	80	120
Bud. ląd.wodne i melioracji	366	54	390	415	60	12	90	110
Inż.ekonom.	384	81	370	400	38	6	90	100
Wyższa Szkoła Rolnicza								
Rolniczy	602	180	700	750	155	63	180	200

Zmiany w stanie i strukturze kadry naukowej przedstawia poniższe zestawienie:

Lata szkoły wyższe	Profesorowie		Do cen ci	Zastępy prof.	Adiun kol	Starsi asyst.	Asystenci
	zwyczajni	nadzwyczajni					
1958/59	8	8	45	73	151	236	180
1960/61	9	12	57	57	151	299	137
Pomorska Akademia Medyczna	6	4	19	4	55	160	96
Politech. Szczec.	2	4	26	41	62	99	26
Wyższa Szkoła Rolnicza	1	4	12	12	24	40	15

Liczba pracowników nauki wzrosła w 1962 roku do 604, a w 1965 do 647.

W roku akademickim 1960/61 udział młodzieży pochodzenia robotniczego wynosił 26,3 % w ogólnej liczbie studentów, a pochodzenia chłopskiego 25,9 %.

W roku akademickim 1960/61 Wyższe Szkoły w Szczecinie po siadały 10 domów akademickich z ogólną liczbą miejsc 2.491, która wrośnie w najbliższych latach do 2.777. W domach akademickich przebywało 2.480 mieszkańców, co stanowi 70,4 % ogólnej liczby studentów. Stypendyści w tym okresie stanowili liczbę 2.322 ogółu studentów czyli 65,9 %.

W związku z przewidywanym znacznym rozwojem gospodarki morskiej rysuje się konieczność uruchomienia nowych kierunków szkolenia:

- zakładu medycyny morskiej i tropikalnej przy Pomorskiej Akademii Medycznej
- Wydziału Rybołówstwa przy Wyższej Szkole Rolniczej
- kierunków budownictwa portowego-morskiego, urządzeń dźwigowych i przeładunkowych, technologii budowy okrętów oraz transportu śródlądowego i morskiego przy Politechnice Szczecińskiej.

5. Opieka nad dzieckiem i młodzieżą

Już w 1945 roku powstał zakład dla dzieci i młodzieży, który pod koniec 1945 roku liczył 21 dzieci, a w roku 1947-328.

W okresie od 1945 do 1950 roku, uruchomiono 22 przedszkola, z tego 15 miejskich, 7 przy zakładach pracy, do których uczęszczało ogółem 1.640 dzieci.

Rozwój przedszkoli w latach 1955/61 ilustruje poniższe zestawienie:

Lata	Przedszkola		Dzieci w przedszkolach			Wychowawczy nie
	ogółem	w tym miejskie	ogółem	miejskie	na 100 dzieci w wieku 3-6 lat	
1955	44	26	4.088	2.297	15,7	176
1960	52	28	5.051	2.935	16,8	228
1961	53	30	5.574	3.443	16,2	245

Największa frekwencja cechuje przedszkola w Śródmieściu, gdzie przeciętnie na 100 dzieci w wieku lat 3-6 przebywa 20 w przedszkolu.

W Szczecinie istnieją 2 domy dziecka i młodzieży w których przebywa przeciętnie około 300 wychowanków i 1 pogotowie opiekuńcze z liczbą 98 miejsc. Przeciętna liczba dzieci przebywających w pogotowiu wynosi od 300-320.

W zakresie wychowania szkolnego dużą rolę spełnia Młodzieżowy Dom Kultury w którym zorganizowano w 1961 roku 120 kół zainteresowań, korzystało z nich 1.809 uczestników.

W mieście istnieje 1 młodzieżowa świetlica dworcowa mająca duże znaczenie dla młodzieży dojeżdżającej. Przeciętna liczba korzystających dziennie wynosi 50 osób.

W każdej szkole podstawowej istnieją świetlice prowadzące zajęcia pozalekcyjne. Mają one ważne znaczenie dla matek pracujących. W 1961 roku istniało 68 takich placówek. Liczba uczniów korzystających z nich wynosiła w roku 1961 około 12 tys. czyli ponad 25 % ogółu uczniów.

Na terenie miasta istnieje 1 ogródek jordanowski organizujący zajęcia na wolnym powietrzu; jest on także wyposażony w świetlicę. Ponadto czynnych jest 15 placów gier i zabaw.

Jedną z istotnych form opieki i wychowania młodzieży, prowadzoną przez władze szkolne jest organizacja wycieczek w okresie wakacyjnym. Ogółem w 1961 roku wszystkimi formami akcji letniej objęto 5.300 dzieci i młodzieży.

XII. Kultura i sztuka

=====

1. Prasa i wydawnictwa

W Szczecinie wychodzą następujące wydawnictwa:

	nakł. w tys. egz.
- gazety codzienne: "Głos Szczeciński"	- 64
"Kurier Szczeciński"	- 48
- tygodniki: "7 Głos Tygodnia"	- 27
"Wiadomości Zachodnie"	- 8
- miesięcznik: "Szczecin"	- 0,9

2. Biblioteki

W 1945 roku Zarząd Miejski powołał do działalności Miejską Bibliotekę Publiczną. Natomiast w 1947 roku powstała Wojewódzka Biblioteka Publiczna. Z połączenia obu tych bibliotek w grudniu 1954 r. powstała Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna w Szczecinie.

Pierwszą książką w języku polskim wprowadzoną do zbiorów, była "Stara Baśń" Kraszewskiego.

W latach 1955-1960 zorganizowano Dział Zbiorów Specjalnych, który posiadał 3 oddziały: Pomorczoznawczy, Starodruków, Muzyczny.

Działalność Miejskiej i Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej w latach 1949-61 obrazuje poniższe zestawienie:

Lata	Tomy w tysiącach	Czytel- nicy	Wypoży- czenia	Tomy		Wypożycze- nia na 1 czytelni- ka
				na 1000 mie- szkańców	na 1000 mie- szkańców	
1949	36,6	13,5	203,1	239	88	15,0
1955	101,0	26,8	393,7	440	124	14,7
1960	242,8	37,1	692,1	899	140	18,6
1961	266,1	39,5	807,1	953	141	20,5

Oprócz księgozbioru wymienionego w tabelicy biblioteka posiada około 240 tys. tomów, które nie są wypożyczone.

Wojewódzkiej i Miejskiej Bibliotece Publicznej, podlegają na terenie miasta: Dzielnicowa Biblioteka w Dąbiu, 39 filii,

w tym 15 dla dzieci oraz 82 punkty biblioteczne w zakładach pracy.

Ponadto w mieście istnieją biblioteki naukowe przy wyższych uczelniach, których księgozbiór w 1961 r. wynosił około 250 tys. tomów oraz Wojewódzka Biblioteka Pedagogiczna posiadająca ponad 40 tysięcy tomów i 5 tys. czytelników.

W planie 5-letnim zakłada się wzrost filii do 45 i księgozbioru.

3. Muzea

W sierpniu 1945 roku rozpoczęło działalność Muzeum Pomorza Zachodniego, a 23 maja 1948 roku nastąpiło oficjalne otwarcie. Zbiory jego bezpośrednio po wojnie przedstawiały się bardzo skromnie. Dzięki planowej koncentracji zabytków zgromadzono w międzyczasie liczne przedmioty o wielkiej wartości artystycznej, otwarto galerię obrazów i inne sale wystawowe.

W 1947 roku otwarto Muzeum Morskie jedno z największych w Polsce.

Liczbę działów, wystaw i zwiedzających ilustruje następujące zestawienie:

Lata	Działy		Wystawy		Zwiedzający w tys.
	Stan w dniu 31.XII.	stałe	czasowe	stałe	
1950	4	5	1		74,2
1955	5	5	4		103,3
1961	5	5	10		189,8

Szczecińskie muzea posiadają obecnie 50 tys. eksponatów. Biblioteka naukowa Muzeum Pomorza Zachodniego ma 25 tys. woluminów. Muzeum utrzymuje kontakty z około 200 instytucjami naukowymi krajowymi i zagranicznymi a we własnym zakresie wydaje "Materiały Zachodnio-Pomorskie".

4. Teatry

W 1946 roku został uruchomiony Teatr Polski, w 1950 Teatr Współczesny, a w 1953 Teatr Lalek.

W 1957 roku Towarzystwo Miłośników Teatru Muzycznego zorganizowało operetkę, którą upaństwowiono w 1958.

W październiku 1948 roku Robotnicze Towarzystwo Muzyczne organizuje orkiestrę symfoniczną, która w 1954 r. przekształciła się w Orkiestrę Symfoniczną.

ca się w Filharmonię Szczecińską. W 1958 roku Filharmonia o-
trzymuje nazwę Państwowej Filharmonii im. M. Karłowicza.

Rozwój i działalność w teatrach obrazuje poniższe zesta-
wienie:

Lata	Miejsca	Liczba mieszkań- ców na 1 miejsce	Przedsta- wienia	Widzowie	
				w tys.	na 1000 mieszcz.
1950	1.115	161	619	224,3	1.316
1955	1.130	203	900	228,9	1.032
1961	1.084	388	1.153	278,1	1.011

Natomiast działalność instytucji muzycznych w 1961 r. przed-
stawiała się następująco:

Wyszczególnienie	Miejsca	Przedstawienia i koncerty a/	Widzowie i słuchacze w tys. a/
Filharmonia Szczecińska	480	952	498,0
Operetka Szczecińska	687	305	179,4

a/ w tym poza stałą siedzibą

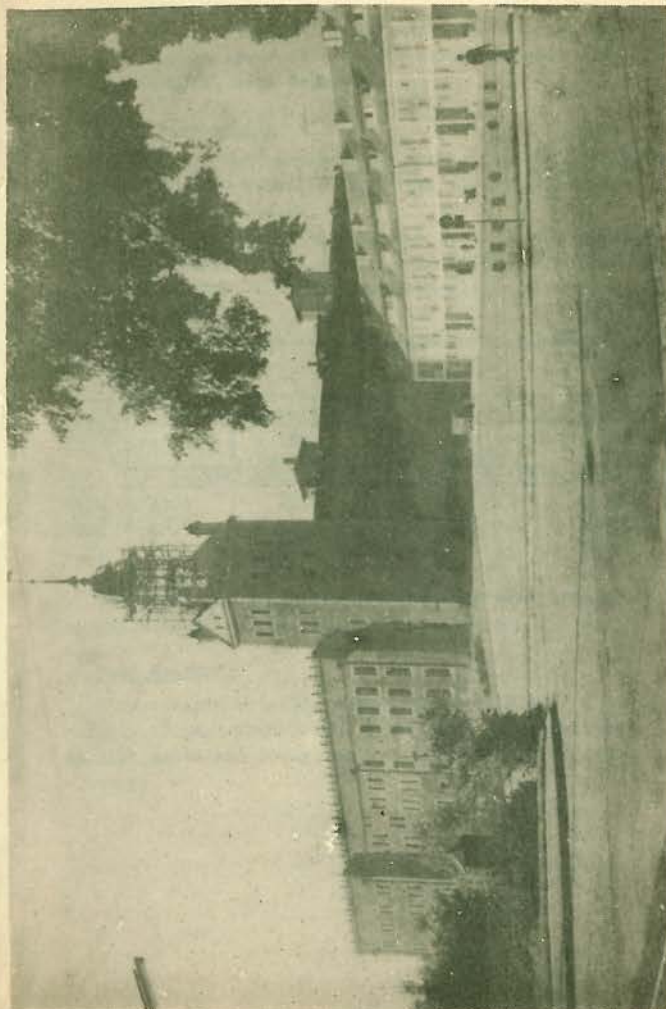
Estradowych imprez zorganizowano w 1961 roku 332, w tym
przy współdziałaniu zagranicznych zespołów - 23. W estradowych
imprezach uczestniczyło 175,3 tys. widzów.

5. Kina

Szczecin w roku 1945 dysponował zaledwie 2 kinami o 860
miejscach. Rozwój kin w latach 1950-1961 obrazuje poniższe
stawienie:

Lata	Kina	Miejsca stan w dniu 31 XII.	Liczba mieszkań- ców na 1 miejsce	Widzowie	
				w tys.	na 1000 mieszkańców
1950	6	2.520	71	2.008,0	11.784
1955	7	2.355	97	2.947,3	13.288
1960	20	6.985	39	4.309,4	15.990
1961	24	7.377	38	4.115,9	14.967

W końcu 1961 r. Szczecin posiadał 13 kin podległych Woje-
wódzkiemu Zarządowi Kin, 6 kin związkowych i 2 spółdzielcze.

Zamek Książąt Pomorskich
(Fot. Jerzy Bujnowski)

Ponadto czynne są kina: w klubie TPR, Pałacu Młodzieży i garnizonowe "Mars".

W bieżącej 5-letce przewiduje się budowę 3 kin o łącznej liczbie około 1500 miejsc oraz uzyskanie dalszych 400 z przebudowy kina Colosseum.

6. Radio i telewizja

W styczniu 1946 roku została uruchomiona Rozgłośnia Szescinska Polskiego Radia. W 1947 roku odbierano program z 10,0 tys. aparatów radiowych.

W 1957 roku rozpoczęto pierwsze prace nad uruchomieniem ośrodka telewizyjnego, a w kwietniu 1960 nadano pierwszy program telewizyjny. W 1961 roku nastąpiło połączenie z programem ogólnopolskim.

Stan radioodbiorników i telewizorów kształtował się następująco:

Lata	Radioodbiorniki		Telewizory	L i c z b a	
	ogółem	w tym lampowe		radioodbiorników	telewizorów
	w tysiącach			na 1000 mieszkańców	
1955	35,3	29,0	-	154	-
1960	59,7	54,6	3776	219	13,8
1961	61,7	57,1	8748	221	31,3

Rozgłośnia szczecińska nadaje w programie lokalnym najwięcej audycji muzycznych /36 %/ i słownych /31 %/.

7. Domy Kultury

W Szczecinie istnieje Wojewódzki Dom Kultury z siedzibą w Zamku Książąt Pomorskich, 2 związkowe domy kultury i 4 sale przy zakładach pracy, spełniające częściowo rolę domów kultury.

XIII. Ochrona zdrowia, pomoc społeczna i kultura fizyczna

1. Lecznictwo zamknięte

W zniszczonym mieście stosunkowo mało zachowało się obiektów przystosowanych do wznowienia działalności leczniczej. W 1946 roku czynne były cztery szpitale z ogólną liczbą 688 łóżek, z tego na oddziałach: wewnętrznym 122, chirurgicznym - 149, ginekologicznym - 85, zakaźnym - 121, skórno-wenerycznym - 114, dziecięcym - 17, gruźliczym - 50, innych 30. W szpitalach tych pracowało /wg stanu na dzień 31.XII.1946 r./ 22 lekarzy, 74 sanitariuszy i około 100 osób personelu pomocniczego. Przeciętna liczba chorych w roku na wszystkich oddziałach wynosiła 743 osoby.

Do najważniejszych obiektów szpitalnych, które przetrwały okres wojny i nie uległy dużemu zniszczeniu zaliczyć należy Szpital Miejski przy ul. Unii Lubelskiej wybudowany w okresie międzywojennym obecnie Państwowy Szpital Kliniczny Nr 1, Zakład Położniczy przy ul. Piotra Skargi, szpital na Goleni - nie i szpital na Arkońskiej. Kompleks obiektów szpitalnych przy ul. Powstańców znajdował się w okresie powojennym w stanie daleko posuniętego zniszczenia i dewastacji. W 1950 roku rozpoczęto odbudowę kilku pawilonów dawnego kompleksu szpitalnego z przeznaczeniem ich dla II Kliniki Chirurgicznej i Kliniki Chirurgiczno-Stomatologicznej oraz czasowo Dermatologicznej. Odbudowę tę ukończono w 1952 roku. W 1954 rozpoczęto budowę I Kliniki Chorób Wewnętrznych i Kliniki Dermatologicznej na Pomorzanych, które w 1958 roku rozpoczęły swoją działalność. W 1954 roku otwarta została Klinika Chorób Zakaźnych a w 1956 - Klinika Ftyzjatryczna.

W 1957 roku nastąpiło przejęcie od władz wojewódzkich szpitala dziecięcego przy ul. Św. Wojciecha, które umożliwiło ściślej powiązanie lecznictwa zamkniętego z lecznictwem otwartym.

Obecnie trwają prace nad uruchomieniem Kliniki Ocznej i Zakładu Patologii Wzroku; jednocześnie podjęto czynności organizacyjne dla stworzenia Kliniki Neurochirurgicznej. W 1962 roku zostanie oddany do użytku budynek przy ul. Św. Józefa dla II Kliniki Ginekologiczno-Położniczej.

Rozwój szpitali i łóżek w szpitalach przedstawia poniższe zestawienie:

Lata	Szpitale		Łóżka na 10000 mieszkańców
	w liczbach	Łóżka w szpitalach bezwzględnych	
1955	5	2.540	100,0
1960	7	2.824	104,6
1961	7	2.824	102,8
1962 /plan/	7	3.153	116,1
1965 /plan/	7	3.240	112,9

Z czego przypada na:

Wyszczególnienie	Szpitale			Łóżka		
	1961	1962	1965	1961	1962	1965
		plan			plan	
Szpitale miejskie	2	2	2	263	273	273
Szpitale kliniczne	3	3	3	1.376	1.475	1.562
Szpitale wojewódzkie	1	1	1	950	1.170	1.170
Szpital PKP	1	1	1	235	235	235

Z ogólnej liczby łóżek przypada więc na szpitale miejskie 8,4 %. Miasto nie posiada w dalszym ciągu pełnoprofilowego szpitala. Funkcje te spełniają częściowo kliniki PAM, które - rym głównym zadaniem jest jednakże praca dydaktyczno-naukowa. Wprowadzając bowiem współczynnik korygujący /0,49/ okaże się, że do dyspozycji mieszkańców pozostawało w 1961 roku tylko 1.384 łóżek, co daje w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców 40 łóżek. Natomiast przewidywany wskaźnik w 1962 roku osiągnie 54 a w 1965 - 52, podczas gdy w krajowym planie perspektywicznym przewidywany jest wzrost tego wskaźnika do 65. Ze względu jednak na ograniczone środki inwestycyjne budowa nowego szpitala miejskiego w Szczecinie o 640 łóżkach przewidziana jest dopiero w następnych latach.

Ogółem z leczenia szpitalnego korzystało w 1961 roku 40.641 osób. W okresie tym w szpitalach pracowało 259 lekarzy i 584 pielęgniarki.

W zakresie opieki nad studentami istnieje jedno półsanatorium przeciwgruźlicze, które obecnie posiada 50 łóżek. Leczeniem półsanatoryjnym objęto w 1961 roku 72 studentów.

2. Lecznictwo otwarte

W 1945 roku czynny był jeden ośrodek zdrowia, w którym przeciętnie w miesiącu leczyło się 493 chorych i udzielono - no średnio 416 opatrunków i zabiegów.

W miarę wzrostu potrzeb działalność służby zdrowia rozszerza się. Zwiększa się liczba placówek i udzielonych porad. Doskonali się struktura organizacyjna służby zdrowia.

Dynamikę rozwoju przychodni i porad ilustruje poniższe zestawienie:

Wyszczególnienie	Przychodnie	Poradnie	Porady
1955	50	185	1.291,2
1960	57	231	1.185,3
1961	55	237	1.306,7

Na terenie miasta czynnych jest 5 przychodni obwodowych i 12 rejonowych, w których udzielono 518,0 tys. porad lekarskich i 148,5 tys. dentystrycznych; 5 przychodni wojewódzkich i 4 przyklinikalne - porad lekarskich 262,4 tys. dentystrycznych 62,0 tys. 5 przychodni Matki i Dziecka porad lekarskich 173,4 tys., dentystrycznych 22,3 tys.; 24 przychodnie przyzakładowe - porad lekarskich 81,9 tys. dentystrycznych 30,8 tys.

W 1958 roku powołano obwody zapobiegawcze - lecznicze, w skład których weszły przychodnie: rejonowe, obwodowe, matki i dziecka, portowa oraz dla młodzieży szkół wyższych. W tym samym czasie przy przychodniach obwodowych utworzono 19 nowych przychodni specjalistycznych.

Ponadto na terenie miasta istnieją przychodnie kolejowe, które obsługują teren woj. szczecińskiego i koszalińskiego.

W latach 1962-65 wybudowane będą 2 nowe przychodnie na St. Mieście i Pomorzanych.

W okresie od 1945 do 1955 w mieście uruchomiono 19 łóżek - ków, w tym 12 przy zakładach pracy.

Stan łóżków w dniu 31.XII. w poszczególnych latach kształtował się następująco:

Lata	Łóżki	Miejsca w łóżkach		
		w łóżkach bezwzględnych	wskaznik 1955=100	na 100 dzieci w wieku 0-2 lat
1955	19	1.185	100,0	5,9
1960	20	1.225	103,4	6,8
1961	20	1.243	104,9	7,1
1965	22	1.433	120,9	6,0

Z opieki w łóżkach korzystało w 1961 roku 1.762 dzieci.

Dla dzieci do lat 3 chorych na gruźlicę otwarte zostanie w 1962 roku sanatorium o liczbie 90 łóżek przy ul. Piotra Skargi.

4. Inne zakłady służby zdrowia

Pogotowie Ratunkowe dysponuje 29 karetkami sanitarnymi, w tym 9 jest czynnych codziennie. W 1961 roku Pogotowie dokonało 24.936 wyjazdów i udzieliło pomocy 55.334 osobom.

W 1948 roku powstała Stacja Krwiodawstwa, która w końcu 1961 roku posiadała 1.362 stałych i 2.834 honorowych krwi dawców. W ciągu 1961 roku pobrano 2.345 litrów krwi.

Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna sprawowała nadzór nad stanem zdrowotnym i sanitarnym miasta za pośrednictwem 4 dzielnicowych stacji. Zatrudniała ona 7 lekarzy, 6 instruktorów i 13 felczerów sanitarnych. W 1961 roku dokonano 11.538 lustracji sanitarnych, 2.009 laboratoryjnych prób wody, 3.311 prób żywności, 34.617 badań laboratoryjnych związanych z karami zdrowia, w tym 1.579 z otoczenia chorych. Zdezynfekowano po chorobach zakaźnych 2.521 obiektów. Szczepień ochronnych wykonano: przeciw ospie 13.533, durowi brzuszemu 3.997, błonicy 25.134, gruźlicy 8.464, pierwszoplanowych i drugoplanowych przeciwko Haine-Medina 54.497.

W latach 1962-65 planuje się wybudowanie gmachu dla Miejskiej Stacji Sanitarno-Epidemiologicznej, a w 1965 rozpoczęcie budowy pomieszczeń dla stacji krwiodawstwa.

Stan personelu służby zdrowia i jego zmiany ilustruje poniższe zestawienie:

Lata	Leczarze		Pielęgniarki		Położne
	medycyny	dentyści	ogółem	w tym c pełnych kwalifik.	
	w liczbach bezwzględnych				
1955	402	165	529	529	119
1958	603	178	954	671	98
1960	718	198	958	641	129
1961	786	213	983	718	137
	na 10.000 mieszkańców				
1955	17,5	7,2	23,1	23,1	5,2
1958	23,6	7,0	38,2	26,3	3,8
1960	26,6	7,3	35,5	23,8	4,7
1961	28,6	7,7	35,7	26,1	5,0

Osiągnięcia personelu fachowego są znaczne. Liczba lekarzy specjalistów wzrasta i wynosi ponad 45 % ogólnej liczby lekarzy. Jednakże ze względu na zwiększone zapotrzebowanie na lekarzy specjalistów w przychodniach obwodowych, odczuwa się obecnie w lecznictwie otwartym brak fizjoterapeutów, okulistów i rentgenologów.

Spore osiągnięcia notuje się w higienie szkolnej. W 1957 roku pracowało 17 lekarzy, 8 felczerów i kilka pielęgniarek, obecnie 56 pełnokwalifikowanych lekarzy, 35 felczerów, 70 pielęgniarek. Chorym lub zagrożonym dzieciom stworzono możliwość leczenia specjalistycznego i profilaktycznego.

5. Pomoc społeczna

Po wojnie zniknęło zjawisko skrajnej nędzy. Nie mniej jednak potrzeby udzielania pomocy społecznej były wówczas bardzo duże.

W 1945 roku powstał pierwszy zakład dla dorosłych podległy Wydziałowi Opieki Społecznej. Pod koniec roku przebywało w nim 170 osób, w tym 4 Polaków; w 1946-128 osób, w tym 60 Polaków, a w 1947 - 84 osoby, w tym 63 Polaków.

Niezależnie od tego, większa część ubogich otrzymywała stałe względnie doraźnie zapomogi.

Zapomogi stałe i doraźne obrazuje poniższe zestawienie:

Lata	Liczba zapomóg stałych	Liczba zapomóg doraźnych				
		Razem	W tym	W tym	W tym	W tym
			jednorazowych	na pogrzeby	leczenie w szpitalu	lekar- skich
1945	25	2.803	118	22	3	26
1946	144	13.545	3.232	137	427	2.550
1947 a/	118	5.354	1.274	8	250	685

a/ dot. I kwartału 1947 roku.

Do 1950 roku dużą rolę w udzielaniu pomocy społecznej odgrywał Polski Czerwony Krzyż.

Działalność jego przedstawiała się następująco:

Lata	Rodzaj udzielonej pomocy ambulatoryjnej					
	Wydano porcji posiłków		Udzielono noclegów		Udzielono porad ambulat.	
	płatnych	bezpłatn.	płatnych	bezpłatn.	płatn.	bezpłatn.
1945	-	-	-	-	530	479
1946	6.967	13.368	45	2.338	7.665	4.586
1947a/	-	920	-	-	3.816	1.538

Po 1950 roku opieką społeczną objęci zostali tylko starcy, inwalidzi i ludzie niezdolni do pracy. Ważne zadania spełnia tu dom rencistów oddany do użytku w 1950 roku na 85 miejsc.

Wzrostem prowadzona akcja produktywizacji zawodowej inwalidów jest dużym osiągnięciem okresu powojennego, ułatwia bowiem powrót do normalnego życia wielu inwalidom.

Poza stałymi formami pomocy społecznej udziela się również pomocy o charakterze przejściowym w postaci zapomóg i zasiłków dla osób znajdujących się w trudnych warunkach materialnych. Dotyczy to przede wszystkim jedynych żywicieli rodzin, rencistów, emerytów, inwalidów.

Pomoc pieniężna dla dorosłych kształtowała się następująco:

Wyszczególnienie.	Liczba udzielonych zapomóg	Kwota udzielonych zapomóg w tys. zł.	Przeciętna zapomoga w złotych
1955	1.055	122,3	116
1958	5.997	1.393,1	232
1961	12.348	4.314,4	349
w tym:			
zapomogi doraźne	6.580	2.246,9	341
zapomogi okresowe	3.547	1.144,9	323
zasilki stałe	2.221	922,6	415

Pomoc społeczna w ostatnim okresie została sprawniej zorganizowana i rozszerzyła zakres osób którym udzielono pomocy. W roku 1961 zostali powołani do współpracy z organami pomocy społecznej etatowi i honorowi opiekunowie społeczności.

W 1964 zostanie oddany do użytku nowowybudowany Dom Rencistów o 100 miejscach.

6. Kultura fizyczna, sport i turystyka

Dużą rolę w wychowaniu młodzieży odgrywa sport i turystyka.

Rozwój organizacji sportowych przedstawiał się następująco:

Nazwa klubu	Kluby i ogniska	Sekoje	Członkowie
1958	37	145	5.526
1960	55	243	10.198
1961	67	473	11.630
w tym:			
KS Arkonია		9	1.111
KS AZS		9	697
KS Czarni		7	273
KS Ogniwo		5	264
KS Pionier		11	333
KS Pogoń		9	980
"Orkan"		12	446

Członkowie wg sekoji w klubach i ogniskach:

Nazwa klubu	Razem	W t y m			
		piłka nożna	lekkoatletyka	plywanie	kolarstwo
1958	5.526	514	174	238	149
1961	11.630	1.691	1.535	1.230	243
w tym:					
Arkonია	1.111	152	-	90	34
Pogoń	980	800	300	100	-

Miejski Komitet Kultury Fizycznej i Turystyki objął za pośrednictwem Miejskiego Ośrodka Wychowania Fizycznego opiekę nad młodzieżą nie zrzeszoną w klubach.

Szybki rozwój sportu szczecińskiego znalazł oparcie w rozbudowanej bazie urządzeń i obiektów sportowych, z których do najważniejszych należą: stadiony Pogoni i Arkonii, tor kolar ski, otwarte i kryte pływalnie, korty tenisowe, przystanie wioślarskie i szereg innych.

Stan ważniejszych urządzeń sportowych w 1961 roku przedstawiał się następująco:

Dzielnice	Stadion	Boiska	Korty	Skocznice	Pływalnie	Przystanki	Hale sportowe	Sale sportowe
Ogółem	3	10	2	1	3	13	1	39
Śródmieście	1	4	2	-	2	5	1	16
Pogodno	2	2	-	1	1	1	-	12
Nad Odrą	-	3	-	-	-	1	-	6
Dąbłę	-	1	-	-	-	8	-	5

Plan inwestycyjny bieżącej 5-ololatki zakłada sukcesywnie oddawanie do użytku poszczególnych obiektów budowanego Wojewódzkiego Domu Sportu oraz wybudowanie sal gimnastycznych przy Pomorskiej Akademii Medycznej i nowowybudowanych szkołach. Ponadto zbudowane zostanie sztuczne lodowisko oraz przewiduje się rozpoczęcie budowy hali sportowo-widowiskowej.

Szczecin jest największym ośrodkiem turystycznym na Pomorzu ściągającym ze względu na swe położenie geograficzne rzesze turystów.

Rolę Szczecina jako ośrodka turystycznego ilustrują liczby wycieczek i turystów przybywających. W 1961 roku przybyło do Szczecina około 1500 wycieczek z liczbą ponad 200 tysięcy uczestników.

Liczbę miejsc noclegowych oraz noclegów udzielonych w 1961 roku obrazuje poniższe zestawienie:

Wyszczególnienie	Obiekty	Miejsca	Udzielone noclegi w tys.
Ogółem:	3	445	72,8
Dom Wypoczynkowy PTTK	1	165	44,6
Harcerskie Schronisko Turystyczne	1	80	20,0
Szkolne Schronisko Wycieczkowe	1	200	8,2

Ponadto w kwietniu, maju i czerwcu czynne było schronisko na 300 miejsc, w którym udzielono około 50 tysięcy noclegów.

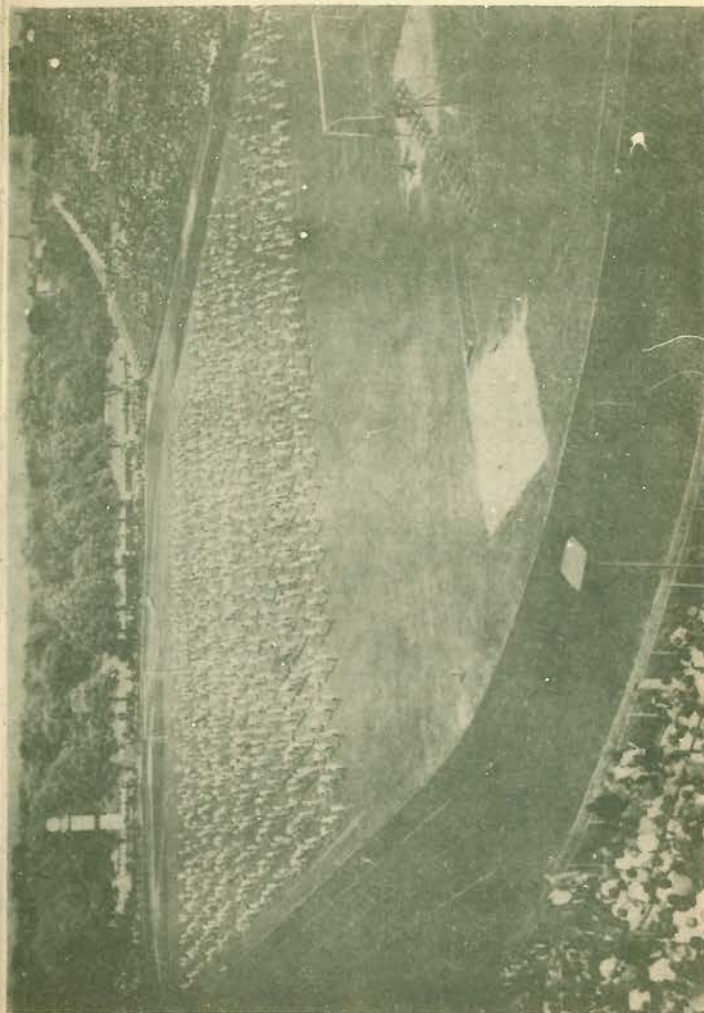
Najbardziej ożywioną działalność w zakresie turystyki prowadzi PTTK. W 1961 roku oddział PTTK obejmował 40 kół skupiających 2.160 członków. Zorganizowano 10 wycieczek z 432 uczestnikami i zapiekowano się 850 wycieczkami przyjeżdżającymi do celu zwiedzania miasta z liczbą 40.835 uczestników.

Według stanu w dniu 31.XII.1961 r. Zarząd Okręgu i Oddziału PTTK dysponował 103 przewodnikami w tym 81 zweryfikowanymi.

Zagadnienie turystyki obejmuje również wypoczynek mieszkańców miasta oraz ruch wycieczkowy do Szczecina. Przeważająca ilość mieszkańców wypoczywała na terenach zielonych, znajdujących się w obszarze miasta. Ośrodkami wypoczynku świątecznego są przede wszystkim: Głębokie, Arkonka, Dąbie Dzieńwolicz, Wyspa Mieleńska, Szczecin Źdroje, Bartoszewo i Trzebież.

Na trzech plażach /Głębokie, Dąbie i Arkonka/ wypoczywało w 1961 roku 181,4 tys. osób. Około 15 % wyjeżdża na letniska znajdujące się w województwie szczecińskim.

W 1965 roku przewiduje się budowę Domu Turysty.

Stadion KS „Pogon”
(Fot. Jerzy Bujnowski)

XIV. Rada i jej organa. Artywność społeczna mieszkańców

1. Rada i jej organa

R a d a

Pierwsze wybory do Miejskiej i Dzielnicowych Rad Narodowych odbyły się w dniu 5.12.1954 r. Następne 2.02.1958 r. i 16.04.1961 r.

Dane z dwóch ostatnich wyborów są zawarte w następującym zestawieniu:

Wyszczególnienie	Uprawieni do głosowania w tys.		Oddane głosy w tys.		% biorących udział w głosowaniu		Głosy ważne w tys.		% głosów ważnych	
	2.II. 1958	16.IV. 1961	2.II. 1958	16.IV. 1961	2.II. 1958	16.IV. 1961	2.II. 1958	16.IV. 1961	2.II. 1958	16.IV. 1961
Miejska Rada Narodowa	170,6	177,9	153,0	169,0	89,0	94,1	152,7	169,0	99,1	94,9
Dzielnicowe Rady Narodowe:										
Śródmieście	87,3	92,9	72,1	89,9	82,5	96,7	71,7	89,9	98,1	96,0
Pogodno	33,3	41,5	28,6	37,5	85,8	95,1	28,6	39,5	99,9	95,1
Nad Odrą	16,7	18,8	15,1	18,0	90,4	95,7	15,0	18,0	99,1	99,8
Dąbie	14,2	15,8	12,7	14,9	85,4	94,7	12,2	14,9	100,0	94,6

Liczba radnych, członków komisji i przysiadów, z wyszczególnieniem liczby kobiet w okresie obu ostatnich kadencji przedstawia poniższe zestawienie:

Wyszczególnienie	Członkowie Prezydium				Radni				Członkowie komisji rad			
	ogółem		w tym kobiety		ogółem		w tym kobiety		ogółem		w tym kobiety	
	2.II. 1958	16.IV. 1961	2.II. 1958	16.IV. 1961	2.II. 1958	16.IV. 1961	2.II. 1958	16.IV. 1961	2.II. 1958	16.IV. 1961	2.II. 1958	16.IV. 1961
Ogółem	27	27	1	1	270	270	31	57	293	360	39	75
Miejska Rada Narodowa	7	7	-	-	60	60	4	13	83	83	8	17
Dzieln. Rady Narodowe:												
Śródmieście	5	5	-	-	60	60	10	15	55	83	10	20
Pogodno	5	5	-	-	50	50	12	12	60	65	15	16
Nad Odrą	5	5	1	1	50	50	2	9	46	63	3	11
Dąbie	5	5	-	-	50	50	3	8	49	66	3	11

Skład Miejskiej i Dzielnicowych Rad Narodowych wg wieku a obecnej kadencji i wg wykształcenia porównawczo w ostatnich dwóch kadencjach jest następujący:

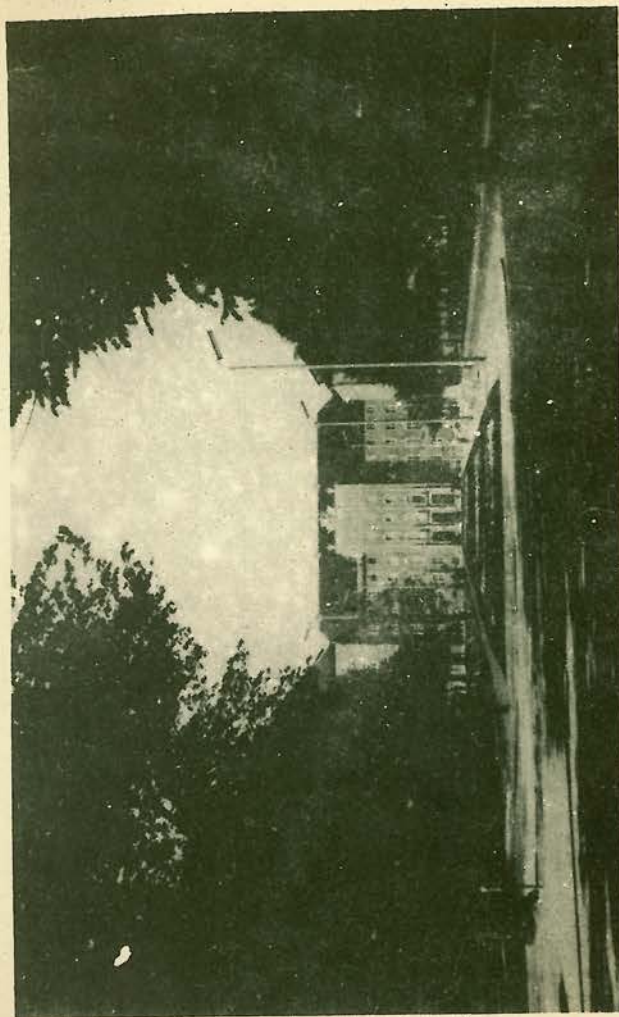
Wyszczególnienie	Grupy wieku				Wykształcenie								
	poniżej 25 lat	26 - 30	31 - 40	41 - 50	ponad 50	wybory 2.IV. 1958				wybory 16.IV 1961			
						podsta- nowe	śred- nie	wyż- sze	podsta- nowe	śred- nie	wyż- sze		
Ogółem:	4	26	111	79	50	110	85	75	72	124	74		
Miejska Rada Narodowa	1	7	22	20	10	10	20	30	8	28	24		
Dzielnicowe Rady Narodowe:													
Śródmieście	1	6	24	19	10	19	22	19	16	31	13		
Pogodno	1	1	23	13	12	21	18	11	17	23	10		
Nad Odrą	1	1	16	12	14	30	12	8	18	20	12		
Dąbie	1	4	26	15	4	30	13	7	13	22	15		

Skład Miejskiej i Dzielnicowych Rad Narodowych wg przynależności partyjnej i warstw społecznych w obecnej kadencji jest następujący:

Wyszczególnienie	Ogółem	Przynależność partyjna				Warstwa społecz.		
		PZPR	ZSL	SD	bez-part.	pracownicy umysłowi	fizyczni	inni
Ogółem:	270	146	16	26	82	145	52	73
Miejska Rada Narodowa	60	32	3	9	16	37	18	5
Dzielnicowe Rady Narodowe:								
Śródmieście	60	34	2	7	17	26	11	23
Pogodno	50	26	4	7	13	28	8	14
Nad Odrą	50	28	3	1	18	27	4	19
Dąbie	50	26	4	2	18	27	11	12

Komisje

Miejska Rada Narodowa powołała w dniu 24.IV.61 roku 11 stałych komisji dla poszczególnych dziedzin swej działalności, jako organy pomocnicze.

Gmach Prezydium MRN
(Fot. Jerzy Bujnowski)

Są to Komisje:

Budownictwa i Gospodarki Komunalnej

Budżetu i Planu Gospodarczego

Handlu

Kultury i Turystyki

Mandatowa

Morska

Oświaty

Porządku i Bezpieczeństwa Publicznego

Przemysłu i Drobnej Wytwórczości

Rolnictwa

Zdrowia, Pomocy Społecznej i Zatrudnienia

Wiek i wykształcenie członków stałych komisji Miejskiej i
Dzielnicy Rad Narodowych obecnej kadencji:

Wyszczególnienie	Ogółem członków komisji	Grupy wieku					Wykształcenie		
		poniżej 25 lat	26 - 30	31 - 40	41 - 50	ponad 50	podstawowe	średnie	wyższe
Ogółem	360	9	55	154	88	54	88	176	96
Miejska Rada Narodowa	83	3	13	34	23	10	16	35	32
Dzielnice Rady Narodowe:									
Śródmieście	83	1	11	39	22	10	16	43	24
Pogodno	65	1	12	26	14	12	14	38	13
Nad Odrą	63	1	10	22	18	13	23	28	12
Bąble	66	4	9	33	11	9	19	32	15

Natomiast przynależność partyjna i społeczna członków stałych komisji Miejskiej i Dzielnicy Rad Narodowych obecnej kadencji przedstawia się następująco:

Wyszczególnienie	Ogółem osobom komisji	Przynależność partyjna				Warstwa społeczna				
		PZPR	ZSL	SD	bezp. partyjni	Robot- nicy	Rol- nicy	Prac. umy- słowy	Res- mieś- lnicy	inni
Ogółem	360	190	23	31	116	88	13	207	15	37
Miejska Rada Narodowa	83	42	7	10	24	26	-	52	2	3
Dzielnicowe Rady Narodowe:										
Śródmieście	83	43	3	10	27	6	-	64	7	9
Pogodno	65	34	6	8	17	8	3	28	5	21
Nad Odrą	63	35	3	1	24	32	6	21	1	3
Dąbie	66	36	4	2	24	16	4	45	-	1

Wydziały

Prezydium Miejskiej Rady Narodowej uchwałą z dnia 18.I. 1962 powołało następujące organa zgodnie z Rozp. Rady Ministrów z dnia 24.XI.1961:

Miejską Komisję Planowania Gospodarczego
Komitet Kultury Fizycznej i Turystyki
Wydziały Budownictwa, Urbanistyki i Architektury
Budżetowo-Gospodarczy
Finansowy
Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej
Handlu
Komunikacji
Kultury
Organizacyjno-Prawny
Oświaty
Przemysłu
Spraw Lokalowych
Spraw Wewnętrznych
Statystyki
Zatrudnienia
Zdrowia i Opieki Społecznej

Wydziałami wspólnymi dla miasta i powiatu Szczecińskiego są wydziały Kultury, Oświaty, Zatrudnienia oraz Zdrowia i Opieki Społecznej. Ponadto Wydział Rolnictwa i Leśnictwa podległy Prezydium Powiatowej Rady Narodowej w Szczecinie jest wspólny dla powiatu i miasta.

2. Aktywność społeczna mieszkańców Szczecina

Postulaty wyborcze

W kampanii wyborczej do Sejmu i rad narodowych mieszkańcy Szczecina zgłosili szereg postulatów przepojonych troską o swój miasto i polepszenie warunków życia. Postulaty te zostały przekazane przez Komitety Frontu Jedności Narodu Prezydium Miejskiej i Dzielnicowych Rad Narodowych, które wnikliwie je przeanalizowały i ustaliły plan ich realizacji. Niektóre ze zgłoszonych postulatów zostały uznane za nierealne bądź dlatego, że sprawy w nich poruszone były rzeczowo zbędne i nie odpowiadają potrzebom społecznym /jak np. budowa szpitala w peryferyjnej dzielnicy/ bądź dlatego, że w bieżącej pięcioletce były niewykonalne ze względu na brak środków.

Liczby zgłoszonych postulatów i wniosków, dziedziny spraw w nich poruszonych oraz okresy czasu, w których zostaną zrealizowane ilustruje poniższe zestawienie:

Dziedziny spraw	Ogółem	Uznane za nie- realne	Możliwe do załatwienia w bieżącej pięcioletce					
			razem	Za- twione w roku 1961	przewidziane do załatwienia w latach:			
					1962	1963	1964	1965
Ogółem	332	98	234	117	52	29	12	24
Budownictwo	5	3	2	1	1	-	-	-
Gosp. komunalna	162	51	111	40	25	18	9	19
Handel	43	10	33	17	6	9	-	-
Przemysł	5	-	5	1	1	1	1	1
Komunikacja	44	19	25	18	7	-	-	-
Oświata	22	-	22	17	5	-	-	-
Kultura	14	3	11	9	1	-	1	-
Sprawy Wewn.	3	-	3	3	-	-	-	-
Zdrowie i Opieka Społeczna	30	11	19	11	4	-	1	3
Rolnictwo i Leśnictwo	1	-	1	-	2	-	-	-
Inne	3	1	2	-	1	1	-	-

Komitety blokowe

Komitety blokowe jako organizacje społeczne są powołane do umocnienia więzi pomiędzy radami narodowymi, a mieszkańcami; do współdziałania mieszkańców z radami narodowymi dla polepszenia ich warunków bytowych i kulturalnych oraz pobudzania inicjatywy i aktywności społecznej. Ostatnie wybory do komitetów blokowych przeprowadzono w Szczecinie w listopadzie i grudniu 1961 roku.

Liczbę komitetów i ich członków wg płci, przynależności partyjnej i społecznej przedstawia następujące zestawienie:

Wyszczególnienie	Ogółem	Dzielnice			
		Śródmieście	Pogodno	N/Odrą	Dąbie
Liczba komitetów	232	133	32	39	28
Liczba członków	2.937	1.987	268	366	316
w tym:					
kobiet	803	600	65	84	54
członków ubiegłej kadencji	889	695	23	77	94
radnych	45	7	9	8	24
Z tego:					
robotników	674	186	106	211	171
prac.umysłowych	939	697	103	52	87
gospodyń domowych	432	323	19	54	36
emerytów i rencistów	221	179	9	18	15
innych	674	602	34	31	7
Członkowie wg przynależności partyjnej					
PZPR	694	417	65	105	107
ZSL	21	11	2	4	4
SD	25	18	5	1	1
ZMS	19	15	-	1	3
bezpartyjnych	2.178	1.526	196	255	201

Poważnym czynnikiem pobudzania aktywności społecznej mieszkańców są czyny społeczne, inicjowane i przeprowadzane przez komitety blokowe. Są one skierowane zwłaszcza ku podniesieniu stanu estetycznego miasta, ulic i placów, zakładaniu zieleni i ogródków jordanowskich, naprawie chodników, bieżących remontów budynków. W dzielnicach peryferyjnych

przedmiotem tej formy działalności społecznej jest przede wszystkim rozwój życia kulturalnego /budowa domów kultury i świetlic -N/Odrą i Dąbie/, ogradzanie posesji, naprawa cieków, dróg i ulic, oświetlenie ulic i melioracje. Poważny udział w realizację tych czynów wnoszą zakłady pracy.

Wartość czynów społecznych przeprowadzonych w latach 1960 i 1961 oraz plan na 1962 przedstawia następujące zestawienie /w tys.zł./:

Nazwa dzielnicy	1960		1961		1962 /plan/	
	ogółem	pomoc państwowa	ogółem	pomoc państwowa	ogółem	pomoc państwowa
Ogółem	2.382,4	579,7	4.634,6	1.498,0	4.505,1	1.986,2
Śródmieście	316,7	73,0	1.867,2	250,0	1.068,0	358,2
Pogodno	315,0	50,0	598,0	264,0	1.153,8	784,5
Nad Odrą	347,0	88,0	1.064,0	294,0	1.013,3	321,7
Dąbie	1.403,7	368,7	1.105,4	690,0	1.270,0	521,9

Społeczny Fundusz Budowy Szkół

Kwoty zebrane na SFBS w Szczecinie z roku na rok warstają. Plany zbiórki są przekraczane w coraz wyższym odsetku. Masowy udział mieszkańców w zbiórce na SFBS postawił miasto na 2-gim miejscu w skali województwa.

Kwoty zebrane na Społeczny Fundusz Budowy Szkół /w tys.zł/

Wyszczególnienie	1959	1960	1961	Ogółem w latach 1959-61
Ogółem	9.949,0	11.025,8	11.901,8	32.876,6
Świadczenia powszechne razem	8.566,0	10.147,2	11.299,7	30.012,9
- pracownicy uspoł. zakładów pracy	6.687,7	8.670,0	9.629,6	24.987,3
- rolnicy	13,9	29,7	28,6	68,2
- wolne zawody	35,5	23,9	16,9	76,3
- spółdz. /2,5 % nadwyżek budżetowych/	905,3	405,6	601,0	1.911,9
- rzemiosło	531,9	556,5	574,1	1.662,5
- handel prywatny i usługi	338,7	345,1	365,2	1.049,0
- przemysł prywatny	53,0	116,4	88,3	257,7
Świadczenia -razem	1.383,0	878,6	602,1	2.863,7
- młodzież szkolna	116,2	424,2	493,1	1.033,5
- imprezy i zbiórki dorosł.	95,2	167,7	75,0	337,9
- fundatorzy	991,2	271,7	27,0	1.289,9
- inni ofiarodawcy	180,4	15,0	7,0	202,4

Z funduszy SFBS zbudowano i oddano do użytku w 1960 roku Szkołę Tysiąclecia Nr 25 przy ul. Witkiewicza. W 1962 roku zostaną oddane do użytku 3 szkoły: przy ul. Mickiewicza /budowaną przy udziale funduszy zebranych przez Polonię zagraniczną w Danii/, przy ul. Lenartowicza i przy ul. Bośniackiej /Dąbie/. Według planu pozytywnie zaopiniowanego przez Wojew. Komitet Koordynacyjny SFBS do 1966 roku zostaną zbudowane w Szczecinie jeszcze 4 szkoły - Po minki Tysiąclecia, każda wartości ok. 8-9 mln. złotych.

Stowarzyszenia

W Szczecinie osiedlali się ludzie z różnych środowisk, niosąc za sobą odmienne niejednokrotnie wzory kulturowe. Do miasta przybywali ludzie ze wsi, miast, miasteczek; wielu z nich przybywało również po długich latach pobytu za granicą. Jedną z form scalania się w społeczność miejską jest zrzeszanie się w różnorakie stowarzyszenia. Szczecinianie organizowali się bądź w stowarzyszenia już istniejące w kraju, tworząc ich oddziały bądź organizowali stowarzyszenia odrębne. Rozwój stowarzyszeń w mieście wskazuje na dynamikę społecznego życia mieszkańców. Obrazują go poniższe zestawienia:

Oddziały stowarzyszeń działających w Szczecinie a/.

Rodzaj	Stan w dniu 31.XII 1961	Z tego zarejestrowano w latach:					
		do 1947	1948-1950	1951-1956	1957	1958-1959	1960-1961
Ogółem	136	3	14	42	32	36	9
Kulturalno-Oświatowe	8	-	-	2	2	3	1
Artystyczne	3	-	-	-	2	1	-
Narodowościowe	3	-	1	1	-	-	1
Naukowo-Human.	12	-	1	4	6	1	-
Naukowo-Matem.	14	1	1	9	1	2	-
Przyrodnicze	19	2	5	7	1	3	1
Naukowo-Techn.	22	-	2	10	3	5	2
Naukowo-Lekarsk.	1	-	-	-	-	1	-
Rolnicze	19	-	1	-	8	10	-
Sportowe	12	-	1	4	1	4	2
Hodowlane	23	-	2	5	8	6	2
Inne							

a/ zarządy główne tych stowarzyszeń znajdują się poza Szczecinem.

Stowarzyszenia zarejestrowane w Prez. WRN w Szczecinie i działające w Szczecinie a/

Rodzaj stowarzyszeń	Ogółem	Z czego zarejestrowano w latach:			
		do 1956	1957	1958-1959	1960-1961
Ogółem	67	2	31	24	10
Sportowe	33	-	14	14	5
Rolnicze	20	-	12	7	1
Hodowlane	5	-	2	2	1
Inne	9c/	2b/	3	1	3

a/ zarządy główne tych stowarzyszeń znajdują się w Szczecinie

b/ liczba nie obejmuje stowarzyszeń działających na terenie miasta, które nie dopełniły obowiązku rejestracji

c/ 1. Zakład Doskonalenia Rzemiosła zorganizowany	1949
2. Klub Związków i Stowarzyszeń Twórczych "	1956
3. Szczecińskie Towarzystwo Naukowe "	1957
4. Dyskusyjny Klub Pracowników Wydawnictwa Prasowego "Głos Szczeciński - Kozab"	1957
5. Towarzystwo Miłośników Telewizji "	1957
6. Dyskusyjny Klub Filmowy Inteligencji i Studentów "	1958
7. Towarzystwo Rozwoju Ognisk Artystycznych"	1960
8. Polskie Towarzystwo Turystyczno - Krajoznawcze "	1961
9. Instytut Zachodnio Pomorski "	1961

1. Sądownictwo

Z dniem 10 lipca 1945 roku rozpoczęły pracę w Szczecinie dwa sądy: Sąd Grodzki i Sąd Okręgowy. W lipcu 1949 utworzony został Sąd Apelacyjny.

W związku z reorganizacją sądownictwa w Polsce w 1950 na terenie Szczecina z trzech działających sądów utworzono dwa: Sąd Powiatowy i Sąd Wojewódzki.

W styczniu 1957 roku utworzono Sąd Powiatowy dla m. Szczecina, a dotychczas istniejący Sąd Powiatowy w Szczecinie objął swym zasięgiem powiat szczeciński. Ponadto w mieście działa Okręgowy Sąd Ubezpieczeń Społecznych.

Sąd Powiatowy dla m. Szczecina jest największym sądem powiatowym w województwie szczecińskim. Swą właściwością obejmuje teren m. Szczecina, a ponadto rozpatruje wszystkie sprawy rozwodowe z terenu województwa. Pod względem ciężaru gautunkowego rozpoznawanych spraw Sąd ten rozpatruje wszystkie sprawy karne i cywilne w I instancji, z wyjątkiem najpoważniejszych rozpoznawanych przez Sąd Wojewódzki.

Obsada Sądu Powiatowego dla m. Szczecina w 1961 roku wynosiła 30 sędziów, 7 asesorów sądowych, 67 pracowników administracyjnych, 10 woźnych i 6 komorników sądowych.

Wpływ i załatwienie spraw karnych i cywilnych w Sądzie Powiatowym dla m. Szczecina kształtowały się następująco:

w latach	1957	1958	1959	1960	1961
Wpływ spraw:					
karnych	5.069	6.256	6.600	6.054	6.560
cywilnych	6.733	7.778	8.352	9.465	9.400
Załatwienie spraw:					
karnych	4.266	6.634	6.454	6.380	6.475
cywilnych	6.688	7.847	8.555	9.263	9.615

Natomiast liczba osób skazanych wyrokiem karnym przedstawiała się w ostatnich latach następująco:

rok 1957	1958	1959	1960	1961
1.618 a/	4.009	3.939	4.336	4.021
a/ wpływ amnestii z kwietnia 1956 roku.				

Różnica między liczbą osób skazanych a liczbą ruchu spraw tłumaczy się wyrokami uniewinniającymi, orzeczeniami o umorzeniu postępowania, ugodami w sprawach karno-prywatnych itp.

Przy Sądzie Powiatowym dla m. Szczecina działa 600 wybranych przez MRN ławników ludowych. Ławnicy uczestniczą w rozpoznawaniu spraw cywilnych i karnych w kompletach składających się z 1 sędziego zawodowego i 2 ławników.

2. Orzecznictwo karno-administracyjne

W Szczecinie działają 4 kolegia przy Dzielnicowych Radach Narodowych jako kolegia I instancji. Są one równorzędne kolegiom powiatowym. W zespołach orzekających tych kolegiów bierze udział 206 obywateli, wybranych przez Dzielnicowe Rady Narodowe w 1959 roku.

W Miejskiej Radzie Narodowej działa kolegium II instancji. Jest ono równorzędne kolegium wojewódzkiemu. W zespołach orzekających tego kolegium bierze udział 40 obywateli, wybranych przez Miejską Radę Narodową w 1959 r.

W okresie lat 1959-1961 do kolegiów I instancji wniesiono ogółem 27.889 wniosków o ukaranie. Rodzaje i ilość wykroczeń, które kolegia rozpatrzyły, są ujęte w następującym zestawieniu:

Lata	Ogółem	Rodzaj wykroczeń			wykroczenie p. poza rowe	Inne
		pijaństwo i zakłócenie porządku publicznego	naruszenie porządku na drogach publicznych	wykroczenia w handlu		
O g ó l e m						
1959	10.554	4.267	2.501	351	162	3.273
1960	10.749	5.079	2.296	181	82	3.111
1961	6.586	3.332	811	282	17	2.144
Śródmieście						
1959	6.171	2.483	1.967	237	84	1.400
1960	6.665	3.394	1.604	97	63	1.510
1961	4.164	2.102	595	208	8	1.251
Pogodno						
1959	1.742	597	134	82	14	915
1960	1.734	633	386	36	9	670
1961	987	435	121	38	3	390
Nad Odrą						
1959	1.604	792	209	8	30	565
1960	1.420	578	209	13	4	616
1961	786	380	55	21	3	327
Dąbie						
1959	1.037	395	191	24	34	393
1960	930	474	100	35	6	315
1961	649	415	40	15	3	176

Orzeczenia, które zostały przez kolegia wydane w toku rozpatrywania określonych w poprzednim zestawieniu wniosków, ilustruje poniższa tabelka:

Wyszczególnienie	L a t a		
	1959	1960	1961
Wydane orzeczenia niewinujące	914	1.251	1.017
Sprawy umorzone	964	615	661
Wymierzone kary grzywny - areszty zasadnicze	8.609	8.682	4.802
Wymierzone kary nagany	548	289	118
Rozpoznano na rozprawach	6.826	8.456	5.780
Ukarano nakazem karnym	3.702	1.755	516

Do kolegium II instancji złożono odwołań: w 1959 - 1.682, 1960 - 1.485, 1961 - 843.

Kolegia karno-administracyjne obchodziły w marcu br. 10-lecie swej działalności. Okres ten potwierdził słusność zmian dokonanych w orzecznictwie karno-administracyjnym przez ustawę z 15 grudnia 1951 roku, która wprowadziła do tego orzecznictwa aktywny udział czynnika społecznego.

3. Izba wytrzeźwień

Jedną z form działalności zapobiegającej skutkom alkoholizmu będącego źródłem nie tylko dużej liczby wykroczeń lecz także przestępstw karanych sądownie, jest zorganizowana i prowadzona w Szczecinie izba wytrzeźwień.

Poniższe zestawienie ilustruje jej zapobiegawczą działalność w latach 1959-1961.

Lata	Liczba osób skierowanych do izby wytrzeźwień		
	ogółem	mezczyźni	kobiety
1959	8.971	8.184	787
1960	8.821	7.876	945
1961	8.072	7.267	805

1. Budżet miasta

Wielkość ustalonych i wykonywanych sum budżetowych do roku 1955 wytoczona była ustawą z 20.III.1950 roku "o terenach w których organach jednolitej władzy państwowej" i w tym okresie ulegała w zasadzie tylko nieznacznyemu odchyleniu. Możliwości finansowe rad narodowych, w tym i miasta Szczecina, ograniczone były wysokim stopniem centralizacji w systemie planowania, finansowania i zarządzania gospodarką narodową.

Bopiero w latach 1955-1956 zapadają pierwsze decyzje o rozszerzeniu uprawnień rad narodowych, a w ślad za tym następuje znaczny rozwój budżetu miasta, co ilustruje poniższe zestawienie /w mln.zł./:

Wyszczególnienie	1955	1957	1959	1960	1961	1962 /plan/
Dochody	149,1	309,1	581,2	597,0	586,6	564,2
Wydatki	153,0	286,2	533,5	570,2	564,0	564,2
Nadwyżka	- 3,9	22,9	47,7	26,8	22,6	-
w tym:						
netto	-	22,9	36,9	25,4	16,1	-

Kształtowanie się sum budżetowych prawie na tym samym poziomie w latach 1959-1962 nie świadczy o stagnacji, a jest wynikiem porządkowania przez władze centralne rozliczeń rad narodowych z podległymi przedsiębiorstwami deficytowymi. Szczęść z tych przedsiębiorstw została wyposażona we własne dodatkowe źródła dochodów pochodzące głównie ze zmniejszenia opłat podatkowych kosztem dochodów budżetowych. Budżet zbiorczy miasta zmniejszył się tym samym o ok. 100 mln.zł tj. prawie o 20 %.

Od 1957 roku rozpoczyna się w zasadzie proces finansowego usamodzielnienia rad narodowych. Pod względem prawnym, problem ten reguluje ustawa o prawie budżetowym i ustawa o dochodach rad narodowych z 1958 roku. Dokonane zmiany zdecydowały o wzroście dochodów własnych, których udział w dochodach ogółem zwiększył się z 37,0 % w 1955 roku do 54,4 % w 1961.

Struktura dochodów kształtowała się bowiem następująco:

Wyszczególnienie	1955	1957	1959	1960	1961	1962 /plan/
	w milionach złotych					
Ogółem	149,1	309,1	581,2	597,0	586,6	564,2
Dochody własne	55,2	163,4	266,0	305,6	319,3	355,3
w tym:						
z gosp.uspołecz.	26,3	80,7	146,1	145,3	197,5	260,2
z gosp.nieuspoł.	-	37,3	53,9	53,9	56,9	57,1
podatki i opłaty od ludności	22,9	34,5	24,6	25,8	19,4	32,5
Udział w dochodach budżetu central.	72,9	-	97,8	6,0	11,1	134,7
Dotacje	21,0	145,7	217,4	285,4	256,2	74,2

Głównym źródłem wzrostu dochodów własnych była gospodarka uspołeczniona, a przede wszystkim: przemysł, obrót towarowy i budownictwo, a w związku z nowymi zasadami rozliczeń, od roku 1961 również gospodarka komunalna.

Akumulacja przedsiębiorstw miejskich kształtowała się w ostatnich latach następująco:

Działy gospodarki narodowej	1957	1959	1960	1961
	w milionach złotych			
Ogółem	5,9	20,0	45,5	55,4
Przemysł	11,9	22,9	26,4	35,7
Budownictwo	- 2,3	17,0	13,6	9,4
Obrót towarowy	54,3	50,5	48,7	62,2
Gospodarka komunalna	-29,0	-42,9	-33,1	14,2
Gospodarka mieszkani.	-31,8	-28,6	-12,1	-67,7 a/
Pozostałe	2,8	1,1	2,0	1,6

a/ Od 1961 do kosztów wlicza się również koszty napraw /remonty bieżące i kapitalne/.

Zasadniczy wpływ na tak znaczny wzrost rentowności miało z jednej strony zwiększenie samodzielności finansowej tych przedsiębiorstw, a z drugiej wzrost sprzedaży, głównie produkcji i towarów, przy równoczesnej obniżce kosztów własnych.

Rozmiary wydatków budżetowych oraz ich kierunki ilustruje natomiast poniższe zestawienie:

Wyszczególnienie	1955	1957	1959	1960	1961	1962 /plan/
w milionach złotych						
Ogółem	153,0	286,2 ^a	533,5	570,2	564,0	564,2 ^b
w tym:						
wydatki inwest.	18,0	31,8	212,9	182,5	173,6	148,9
gospodarka narod.	94,2	198,3	370,4	372,3	323,2	327,5
w tym:						
przemysł	3,0	1,9	1,0	2,8	6,5	8,4
roln. i leśn.	0,2	2,2	0,5	0,7	1,0	1,3
obrót towarowy	10,7	15,1	5,2	12,6	18,2	9,8
gospod. komunalna	40,4	109,0	174,3	181,1	154,3	156,8
gospod. mieszk.	39,9	66,1	181,1	163,2	131,6	139,1
Usługi społ. i kult.	51,1	72,4	147,7	177,4	225,3	216,3
oświata i wychow.	26,6	34,5	86,6	86,6	129,2	124,6
kultura i sztuka	1,4	5,0	13,6	12,5	10,9	7,6
zdrowie i kult. fizyczna	22,0	30,4	44,5	73,4	80,1	78,8
pomoc społeczna	1,1	2,5	3,0	4,9	5,1	5,3
Administracja	7,7	13,3	15,4	20,5	15,5	15,4

a/ W tym rezerwa 2,2

b/ -" - 5,0.

Przeważająca część wydatków przeznaczona była w ostatnich latach na gospodarkę komunalną i mieszkaniową, głównie na budownictwo mieszkaniowe.

Wzrosły znacznie wydatki na cele socjalne, a przede wszystkim na oświatę i wychowanie; ich udział w ogólnej kwocie wydatków wzrósł z 33,4 % w 1955 roku do 40 % w 1961.

Ponad 2/3 wydatków bieżących na oświatę i wychowanie realizują dzielnicowe rady narodowe. Udział kwot wydatkowanych przez dzielnicowe rady narodowe w ogólnej sumie wydatków bieżących wzrósł z 36,5 % w 1957 roku do 41,3 % w 1961.

W najbliższych latach przewiduje się dalszy wzrost dochodów własnych miasta, które stanowiłyby pokrycie dla wznoszących potrzeb.

2. Obieg pieniężny i kredyt

Działalność finansową na terenie miasta prowadzi: Narodowy Bank Polski /oddziały - wojewódzki i 2 miejskie/, Bank Inwestycyjny, Bank Rolny, Bank - Polska Kasa Opieki, Bank Spółdzielczy, Powszechna Kasa Oszczędności /oddziały - wojewódzki i miejski/, Związek Spółdzielni Oszczędnościowo-Pożyczkowych, Państwowy Zakład Ubezpieczeń, Zakład Ubezpieczeń Społecznych oraz Towarzystwo Ubezpieczeń i Reasekuracji "Warta". Instytucje te zatrudniają łącznie ponad tysiąc pracowników.

W wyniku dokonanej reorganizacji systemu bankowego w latach 1948-1953, funkcja finansowania działalności eksploatacyjnej została powierzona Narodowemu Bankowi Polskiemu, który gromadzi ponadto od 1956 roku środki na finansowanie inwestycji zdecentralizowanych, a od 1959 roku udziela kredytu w tym zakresie przedsiębiorstwom przez siebie kontrolowanym.

Funkcje finansowania działalności inwestycyjnej spełnia natomiast Bank Inwestycyjny, a w rolnictwie od 1953 roku Bank Rolny, który od 1956 przejął krótko-terminowe kredytowanie spółdzielni produkcyjnych, państwowych gospodarstw rolnych i POM-ów.

Scentralizowanie kredytu krótko-terminowego, wprowadzenie zasady wyłączności kredytowej oraz zasady uzależnienia kredytu od wyników działalności gospodarczej umożliwiło kontrolę pracy i oddziaływanie na gospodarkę przedsiębiorstw.

Rozmiary udzielonych przez NBP kredytów dla przedsiębiorstw planu terenowego ilustruje poniższe zestawienie /w mln. zł./:

Wyszczególnienie	1957	1958	1959	1960	1961
Ogółem	154,2	224,1	227,1	418,1	396,3
Obrót towarowy	99,5	152,0	158,7	346,0 ^a	306,5 ^b
Przemysł terenowy	15,6	9,1	9,8	10,0	22,3
Spółdzielczość pracy	39,1	63,0	58,6	62,1	67,5

a/ W tym ORS - 177,8

b/ w tym ORS - 124,0.

W ostatnich latach znacznie wzrosła również pomoc kredytowa dla gospodarki nieuspołecznionej; dla prywatnego przemysłu -

szu i rzemiosła, indywidualnych gospodarstw rolnych i indywidualnego budownictwa mieszkaniowego.

Jedną z bardzo ważnych funkcji spełnianych również przez MBP jest planowanie i kontrola obiegu pieniężnego. Pozwala to na badanie zdolności nabywczej ludności oraz struktury popytu, co ułatwia planowe kształtowanie masy towarowej i umożliwia utrzymywanie równowagi rynkowej.

Instrumentem służącym do tego celu jest plan kasowy.

Realizacja tego planu przedstawiała się następująco:

Wyszczególnienie	1957	1958	1959	1960	1961
	w milionach złotych				
<u>Wpłaty</u>	2.546,7	2.794,1	3.036,5	3.101,3	3.359,6
Utarg	2.243,5	2.422,4	2.603,8	2.625,3	2.868,2
Podatki	45,1	73,3	84,9	95,4	92,3
Wpłaty za usługi	258,1	298,4	347,8	380,6	399,1
<u>Wypłaty</u>	2.202,7	2.392,1	2.594,2	2.715,8	2.918,9
Płacone	1.719,2	1.853,2	2.065,3	2.191,9	2.387,6
Emerytury i zasiłki	161,2	177,5	167,4	169,2	193,8
Skup	209,3	236,7	220,8	244,8	231,6
Gosp. nieuspołecz.	113,0	124,7	140,7	109,9	105,9

Przewaga wpłat nad wypłatami tłumaczy się faktem dokonywania zakupów w mieście przez ludność z terenu województwa.

Stan rezerw pieniężnych ludności ilustruje natomiast poniższe zestawienie:

	1957 ^{a/}	1958 ^{b/}	1959	1960	1961
W mln. zł	120,0	197,0	307,9	448,5	602,2
w tym:					
w PKO	120,0	140,0	220,3	320,8	379,2

a/ Szacunek.

Znaczną część tych rezerw gromadzą w kasach oszczędności. Stan wkładów oszczędnościowych mieszkańców wzrósł w porównaniu do roku 1957 ponad trzykrotnie. Tak duży przyrost oszczędności był rezultatem stabilizacji rynkowej i wprowadzenia bardziej atrakcyjnych form oszczędzania.

3. Ubezpieczenia majątkowe i osobowe

Ważną rolę w systemie finansowym spełnia fundusz ubezpieczeń umożliwiający pieniężne wyrównanie szkód powstałych w wyniku klęsk żywiołowych lub nieszczęśliwych wypadków.

Rozwój ubezpieczeń i wielkość odszkodowań wypłaconych przez PZU ilustruje poniższe zestawienie:

Rodzaje ubezpieczeń	1957		1960	
	liczba ubez.	wypłaty odszkodowań w tys. zł	liczba ubez.	wypłaty odszkodowań w tys. zł
Ogółem	97.439	1.699,0	138.020	8.830,4
Ubezp. obowiązkowe budynków	2.753	86,3	2.977	117,7
<u>Ubezpieczenia dobrowolne</u>	94.686	1.612,7	135.043	8.712,7
od ognia	1.983	169,3	2.172	818,7
od kradzieży ruchomości domowych	192	89,8	433	349,9
pojazdów mech.	2.273	373,7	5.347	1.652,9
od nieszczęśliwych wypadków	1.294	528,7	1.621	1.788,0
młodz. szkolnej na życie	50.902	132,4	69.935	526,0
	33.401	97,3	50.074	3.484,9

Skorowidz Alfabetyczny

Liczby oznaczają strony. Kreski oznaczają powtórzenie wyrazów poprzedniego hasła: liczba kresek odpowiada liczbie kolejno powtarzających się wyrazów.

	A	Czasopisma 108
	Abonamenci radia 111	Czyny społeczne 126-127
	- telefonów 71	
	- telewizyj 111	D
	Absolwenci szkół 98,100,101-102,105	Dezynfek. i dezynsek. 115
	- - podstawowych 98	Dochody budż. miasta 134-135
	- - ogólnokształcących 100	Domy akademickie 106
	- - zawodowych 101-102	- dziecka 107
	- - wyższych 105	- kultury 111
	Administracyjny podział miasta 19-20	- turystyczne 120
	Aktywność społeczna 125-129	Dzielnicowe Rady Narod. 121-122
	Akumulacja przedsiębiorstw miejskich 135	
	Autobusy 87-88	E
		Elektrownie 84-85
	B	Emerytury 41
	Bary 80	Energia elektryczna 84-85
	Biblioteki 108-109	
	Budownictwo 48-49, 92-93	F
	- , izby oddane do użytku 92-93	Finanse 134-139
	- , mieszkania oddane do użytku 92-93	- , budżet miejski 134-136
	- , produkcja budowlano-montaż. 48-49	- , kredyt 137-138
	- , przemysłowanie budown. 49	- , obieg pieniężny 138
	- , zatrudnienie 49	- , ubezpieczenia majątkowe i osobowe 139
	Budżet miasta 134-136	
		G
	C	Gazownia 85-86
	Ceny 80-82	Gęstość zaludnienia 20
	- detaliczne 81	Gospodarka komun. 83-90
	- targowiskowe 82	
	Cmentarze 21,22	

- mieszkalniowa 91-97
Gospodarstwa rolne 58
Granice miasta 19-20

H

Handel detaliczny 72-77
Higiena szkolna 116
Historia miasta 5-15
Hotele 88

I

Institucje muzyczne 110
Internaty 103
Inwest. i budownictwo 42-49
-, nakłady inwestycyjne 42-47
Izba wytrzeźwień 133

J

Jezdnie i chodniki 86
Jeziora 22

K

Kanalizacja i wodociągi 83-84
Kawiarnie 79, 80
Kina 110-111
Klimat 3-4
Kolegia karno-admin. 131-133
Komisje Rad Narodowych 122-124
Komitety blokowe 126-127
Koncerty 110
Komunikacja miejska 87-88
Krwiodawstwo 115
Kultura i sztuka 108-111
- fizyczna 118-120

L

Lasy 21
- komunalne 21-22

Leśnictwo 112-114
Lekarskie 116
Ludność 23-29
-, gęstość zaludnienia 20
-, małżeństwa, nowożeńcy 27
-, płeć 24-27
-, prognoza 28-29
-, przyrost naturalny 27
-, przyrost wędrowny 23
-, rozwój ludności 23
-, rozmieszczenie ludności wg dzielnic 24
-, urodzenia 27-28
-, wiek 24-27
-, zgony 27-28

Z

Zaźnie 90
Zależność 70-71
Łóżka w hotelach 88
- w szpitalach 113

M

Małżeństwa 27
Mieszkania 91-94
-, struktura mieszkań 91, 93, 94, 96
-, średnie zagęszczenie na 1sbę 94, 95
Mieszkania, wnioski o przydział 95-96
Mosty 86
Musea 109

N

Nakłady inwestycyjne 42-47
Nauczyciele 98, 99, 100
Noclegi 88, 120
Nowożeńcy 27

O

Obrót oszczędnościowy w PKO 138
Obrót towarowy 72-82
- handlu detalicznego 72-73
- -, sprzedaż niektórych artykułów 74
Obrót zakładów gastronomicznych 77-78
Ochrona zdrowia 112-116
- -, lecznictwo zamknięte 112-114
- -, - otwarte 114
- -, opieka nad matką i dzieckiem 115
Oczyszczanie miasta 89
Ogrody publiczne 21
- działkowe 21, 22
- jordanowskie 107
Opieka nad dzieckiem i młodzieżą 106-107
Orzecznictwo karno-administracyjne 131-133
Oświetlenie ulic 86

P

Państwowa Komunikacja Samochodowa 64
Parki 21
Pasażerowie, przewozy w komunikacji miejskiej 88
Place 38-40
Płeć ludności 24-27
Pocsta, placówki pocztowo-telekomunikacyjne 74
Pogłowie zwierząt gospodarskich 60-64
Pogotowie ratunkowe 115
Pojasdy mechaniczne 65
Polskie Koleje Państwowe 62-64
Położenie geograficzne 3
Pomoc społeczna 116-118

Poradnie i przychodnie 114
Port 66-69
-, przeładunek 68-69
-, tonaż statków wchodzących 67-68
-, urzędzenia 66-67
Postulaty wyborcze 125
Pośrednictwo pracy 37
Pożary 90
Powierzchnia miasta 19-21
Pracownicy nauki 105
Pralnie 88-89
Przedszkola 106
Przemysł i rzemiosło 50-57
-, produkcja niektórych wyrobów przemysłowych 52-53
- prywatny 56
- społeczny 50-56
- -, terenowy 54

R

Radio 111
Rady Narodowe 121-124
- -, Komisje 122-124
- -, radni 121-122
- -, wybory 124
Remonty budynków mieszkalnych 97
- bieżące 97
- kapitałne 97
Renty 41
Rolnictwo 58-61
Rolnictwo, powierzchnia gospodarstw 58-59
-, użytki rolne 58
-, zwierzęta gospodarskie 60-64
Rzemiosło 56-57

S

Sądownictwo 130-131

Sanitarny stan miasta 115

Sieć

- elektryczna 85

- gazowa 85

- handlowa 75-77, 79-80

- komunikacyjna 87

- wodociągowo-kanalizacyjna 83, 84

- żywienia zbiorowego 79-80

Społeczny Fundusz Budowy Szkół 127-128

Sport, kluby, ogniska, urządzenia 118-119

Stołówki pracownicze 77

Stowarzyszenia 128-129

Straż pożarna 90

Studenci 104-105

Stypendia 103, 106

Szkolnictwo 98-106

- podstawowe 98-100

- średnie-ogólnokształcące 100

- zawodowe 100-103

- wyższe 103-106

S

Świetlice 107

T

Tabor komunikacji miejskiej 87

Taksówki 65

Tereny kolejowe 21

- wodne 22

Telefony 71

Teatry 109-110

Telewizja 110

Tramwaje 87

Transport i łączność 62-71

- kolejowy 62-64

- lotniony 70

- morski 66-70

- samochodowy 64-65

- wodny 65-66

U

Ubezpieczenia majątkowe i osobowe 139

- społeczne 40-41

Uczelnie wyższe 103-106

Uczniowie w szkołach 98-103

Ulice, place i drogi 21, 86

Urodzenia 27-28

Urządzenia sportowe 119

Usługi dla ludności 56-57

W

Warzywa 59-60

Widzowie w kinach 110

- w teatrach 110

Wodociągi i kanalizacja 83-84

Wycieczki turystyczne 120

Wydatki budżetu miasta 136

Wydawnictwa 108

Wydziały Prezydium MRN 124

Z

Zakłady gastronomiczne 79-80

- wychowawcze 107

Zapomogi 116-118

Zarobki pracownicze 38-40

Zasoby siły roboczej 36-37

Zatrudnienie 30-38

Zatrudnienie kobiet 35-36, 54

- młodocianych 35, 38

- wg działów gospodarki narodowej 31-32

- w gospodarce morskiej 31-32

- wg wieku 35

- wykształcenia 33-34

Zdrowie 112-116

Zespoły estradowe 110

Zgony 27-28

Zieleń 21

Zniszczenia wojenne 16-17

Zwierzęta gospodarskie 60-61

Ż

Żegluga śródlądowa 65-66

- morska 69-70

Żłobki 115

Żywienie zbiorowe 77-80

POSTULATY

=====

wynikające z niezbędnych potrzeb rozwojowych m. Szczecina, ustalone programem wyborczym Miejskiego Komitetu Frontu Jedności Narodu i przez Miejską Radę Narodową w Szczecinie.

Realizacja zadań ujętych planem gospodarczym do roku 1965 pozwoli w efekcie na zaspokojenie najbardziej niezbędnych potrzeb miasta, wynikających z jego rozwoju i wzrostu liczby mieszkańców. W planie tym jednak nie znalazło pokrycia szeregu ważnych zadań mających istotny wpływ na obecne warunki życia mieszkańców i dalszy rozwój miasta.

Do tego rodzaju spraw należy w szczególności zaliczyć następujące zadania:

1. W resorcie gospodarki Komunalnej i Mieszaniowej

- budowa kanalizacji dla śródmieścia Dąbia wraz z oczyszczalnią ścieków koszt 90 mln. zł.
Inwestycja potrzebna dla poprawy stanu sanitarnego tej części miasta, wiążąca się ściśle z zagadnieniem odbudowy tej dzielnicy.

- odbudowa mostu Żmogusa na rzece Parnicy koszt 38 mln. zł.

Zadanie niezbędne dla utrzymania ruchu komunikacyjnego ze śródmieścia do portu oraz wynikające z konieczności likwidacji wyeksploatowanych istniejących mostów "Bayley'a".

- przebudowa ulicy Gdańskiej koszt 73 mln. zł.
wynika z potrzeby przystosowania tej ulicy do aktualnego ruchu drogowego. Stworzenie bezkolizyjnego głównego wjazdu do śródmieścia.

- budowa arterii Nadodrzańskiej /część południowa/ koszt 25 mln. zł.

Inwestycja potrzebna dla połączenia śródmieścia z drugim wlotem do miasta - Szosą Poznańską. Ma również na

celu uporządkowanie całego portu przybrzeżnego w tym rejonie.

- budowa hotelu koszt 50 mln. zł.
wiąże się z potrzebą zagwarantowania właściwych warunków noclegowych dla turystów krajowych i zagranicznych oraz przybywających do miasta osób w sprawach służbowych.

- przebudowa ulic koszt 21 mln. zł.
wynika z konieczności przystosowania układu ulic do aktualnej zabudowy w odbudowywanych dzielnicach: Stare Miasto i Śródmieście.

- budowa bazy dla Miejskiego Przedsiębiorstwa Produkcji Pomocniczej koszt 15 mln. zł.
potrzebna jest dla rozszerzenia zakresu pracy tego przedsiębiorstwa i komasacji jego zakładów dotychczas rozrzuconych na terenie całego miasta.

- budowa i odbudowa ośrodków wypoczynkowo-przyrodnych:

Dziewoklics	koszt	6 mln. zł.
1-go Maja	koszt	15 mln. zł.
Mieleńsko	koszt	4 mln. zł.
Dąbie	koszt	4 mln. zł.

Razem: 29 mln. zł.

związane z potrzebą dostarczenia mieszkańcom miasta właściwych obiektów planowych i ich wyposażenia w niezbędną sprzęt.

- modernizacja i rozbudowa ogrodnictw miejskich koszt 6 mln. zł.
związane z utrzymaniem właściwego stanu zieleni i zapewnienia rytmicznej dostawy kwiatów na tereny zielone.

- podstacje prostownicze:

ul. Gdańska	koszt	1,5 mln. zł.
ul. Boh. Warszawy	koszt	2,0 mln. zł.
ul. Mosiężna	koszt	1,7 mln. zł.

Razem: 5,2 mln. zł.

Łączy się z zabezpieczeniem dostawy energii elektrycznej dla prawidłowej działalności komunikacji miejskiej

- budowa pętli tramwajowej Goczałw koszt 1 mln. zł.
ma istotne znaczenie dla usprawnienia ruchu na linii tramwajowej Nr 6 i zwiększenia częstotliwości ruchu.

- budowa targowiska koszt 4,5 mln. zł.
wiąże się z uporządkowaniem wejścia do miasta od strony dworca Szczecin-Główny.

- budowa kolejki wąskotorowej koszt 3,5 mln. zł.
pozwoli na stworzenie właściwego miejsca na organizację zabaw dziecięcych.

- przebudowa węzłów komunikacyjnych:

Plac Żołnierza - ul. Dworcowa	koszt	ca 34,5 mln. zł.
Brama Portowa - ul. Dworcowa	koszt	ca 2,5 mln. zł.
Brama Portowa - ul. Wielka	koszt	ca 4,0 mln. zł.
Ul. Wielka - Vasco de Gama	koszt	ca 3,0 mln. zł.
Ul. Potulicka	koszt	ca 2,0 mln. zł.

Razem: 46,0 mln. zł.

Investycje te wynikają ze wzmożonego ruchu drogowego w Śródmieściu i mają na celu usprawnienie pracy tych podstawowych w mieście węzłów, uporządkowanie ruchu komunikacyjnego i pieszego.

2. W resorcie służby zdrowia:

- budowa szpitala miejskiego koszt 180 mln. zł.
uzasadniona koniecznością zwiększenia ilości miejsc szpitalnych dla zagwarantowania właściwej opieki lekarskiej mieszkańców miasta.

3. W resorcie kultury:

- budowa hali sportowo-widowiskowej koszt 50 mln. zł.
wiąże się z potrzebą dostarczenia mieszkańcom miasta obiektu masowych imprez o charakterze sportowym i kulturalno-rozrywkowym.

- budowa 2-oh dzielnicowych domów kultury koszt 15 mln. zł.
ma na celu stworzenie warunków do pracy kulturalno-rozrywkowej w dzielnicach robotniczych Dąbii i K/Odrę.

W zakresie kultury fizycznej:

- budowa sztucznego lodowiska koszt 12 mln.zł.
niezbędna dla stworzenia warunków wszechstronnego rozwoju sportu w mieście.

4. W resorcie oświaty:

dla zapewnienia właściwego zaspokojenia wszystkich potrzeb wynikających z reformy szkolnictwa i konieczności odpowiedniego wyposażenia szkół w kierunku politechnizacji nauczania /łącznie z budową nowych warsztatów/ oraz dla zapewnienia możliwości nauczania młodzieży w szkołach zawodowych konieczne są inwestycje w zakresie budowy nowych szkół podstawowych, średnich i zawodowych, urządzeń towarzyszących oraz dodatkowego wyposażenia, łącznie w wysokości ca 20 mln.zł.

5. Inne inwestycje:

- budowa pawilonów usługowo-handlowych w dzielnicach Dąbie, Stożczyn, Gumieńce, Skolwin, Żydowce
koszt ca 15 mln.zł.
związana z rozbudową sieci handlowej i rozwojem placówek usługowych dla ludności tych osiedli.

Łączna kwota inwestycji uznanych za potrzebne i przyjętych przez MRN jako postulaty wynosi 699,2 mln.zł.

Przez brak środków finansowych. Dla robót inwestycyjnych w obecnej pięcioletce występują również niedobory w limitach na kapitałne remonty.

Ogółem braki w tym zakresie przedstawiają się następująco:

- remonty zieleni	10 mln.zł.
- remonty dróg i ulic	22,7 "
- kapitałne remonty torowisk	26,0 "
- remonty nabrzeży	6,0 "
- kapitałne remonty melioracji	4,5 "
- remonty maszyn i urządzeń	4,0 "
- remonty szpitali i placówek służby zdrowia	5,6 "

Razem: 78,8 mln.zł.